

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2560
Vol. 2 No. 2 (July-December 2017)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความแต่ละบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวารสารอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 281 หมู่

13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์ 06 4946 1595, 06 5108 4746

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

พระราชวรเมธี, ดร.

พระสุวรณ์เมธารักษ์, ผศ.ดร.

พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.

พระศรีปริยัติธาดา

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ดร.บรรพต แคะไธสง

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร.

พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร.

พระวิวัฒนา ญาณวโร, ดร.

ดร.ภาณุวัชร สุขเสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

ผศ.ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์

ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร

ผศ.ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์सान

ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด

ผศ.ดร.พรสวรรค์ ศิริกาญจนารักษ์

ผศ.ดร.สาคร พรหมโคตร

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองบทความวิชาการ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

พระครูศรีปัญญาวิกรม, ดร.

พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร.

พระมหาสมบุญ วุฒิกโร, ดร.

พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร.

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปัญญา, ดร.

พระวัฒนา ญาณวโร, ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา

รองศาสตราจารย์ วิเชียร ชาบุดรบุญทริก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

ดร.ณัฐพงศ์ ธีร กุรัตนธรรมา

ดร.ภูษิต ชุขเสน

ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

รองศาสตราจารย์ นพดล จันท์เพ็ญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภมร ชันธหัตถ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ปาโนรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์สาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวาทสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาคร พรหมโคตร

ดร.อุดม ชัยสุวรรณ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: อรุณรัตน์ แก้วอรสาน

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยที่มีพระราชประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ โดยมีแนวทางในการจัดการศึกษาคือ การศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม

การศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึงพร้อมทั้งเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ แล้วเผยแผ่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ เป็นภารกิจที่ต้องรับผิดชอบและสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัย เพื่อสนองนโยบายและดำเนินการตามพันธกิจดังกล่าว วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์จึงจัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขึ้น

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ระดับชาติ การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการอุดมศึกษาขององค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอกราบขอบพระคุณพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดี พระราชวรเมธี, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่เมตตาติดตามการจัดทำวารสาร และให้คำชี้แนะวิธีการดำเนินงานที่ทรงคุณค่า รวมทั้งคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และส่วนกลาง ตลอดจนนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่เมตตาส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ อันเป็นพลังให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืน

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้

ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- การศึกษาเชิงวิเคราะห์การบรรลุลหกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระกับพระมหาปาชาบดีโคตมีเถรี 1
An Analytical Study of the Phra Annakondhanna Thera and Phra Mahapajapati Theri
ณัฐทิพย์ ตนุพันธ์
Natthip Tanupan
- ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 11
A Study of Belief on Nakhon Si Thammarat Holy Relic Pagoda
สุภารัตน์ ชาญแท้, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูสิริธรรมภริต
Suparat Charntea, Phrakruwicitsilacarn, Phrakhusiridhammabhirat
- การศึกษาวิธีการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทย จังหวัดพิษณุโลก 24
The Study of the Practice to the Buddha's Relics of Thai Buddhists
in Phitsanulok Province
พระอนุชา สนต์จิตโต (เหมือนมี), พระครูพิพิธจารธรรม, ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ
Phra Anucha Santacitto (Meanmi), Phrakrupipithjarudham, Prapat Srikulkij
- ศึกษาอิทธิพลการเทศน์พระเวทที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี 37
A Study of Phawed Influence Towards People in Nonghai Village,
Muang District, Udonthani Province
พระลำเลิศ วิสุทโธ
Phra Lumlert Wisuttho
- การศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน 49
อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
A Study of the Role of Monks in Teaching Morals to the Development of
Yong People in School, Khwaosinnarin District, Surin Province
พระสมุห์สมชาติ สุนทโร, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์
Phrasamuh Somchart Suntaro, Tawesak Tongtip, Phra Athikarn Weang Kittiwanno
- ความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ 59
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Opinions of Alumni and Present Stdents on Development of Curriculum
on Public Administration Program in Public and Private Management,
Buriram Rajabhat University
ประชัน คะเนวัน, ธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Prachan Khanewan, Thanyarat Phutthipongchaichan

- การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน:
กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

Developing Cultural Tourism Village by Participation of Community:
Case Study of Ban Kut Ngong Muang District, Chaiyaphum Province

สุนทร ปัญญาพงษ์ , อัญชลี ชัยศรี, ศันสนีย์ แอมประชา, พนารัตน์ เดชกุลทอง, กรรณวิชญ์ ช่วยอุปการ
Suntorn Panyapong, Anchali Chairsri, Sansani Ampracha, Phanarat Dechkultong, Kranwit Cheupakar

69
- คุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี 83

Values and Wisdoms of the Boon Klang Ban Tradition of Lao-Vieng
Ethnic Group in Phanat Nikhom District, Chonburi Province

วสิน โต๊ะสิงห์, ปิยศักดิ์ สีดา, กชนิภา อุดมทวี
Wasin Toasing, Piyasak Sida, Kacanibha Udomtawi

99
- การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร จังหวัดชัยภูมิ

The Existence of Niakuall Ethnic Groups in Chaiyaphum Province

วิมลศิลป์ ประชัยภูมิ, ประกายเพชร กุลหินตั้ง, สุนทร ปัญญาพงษ์, อรอนูตร ธรรมจักร, กรกมล ไวยราบูตร
Wimolsil Prungchaibhum, Prakaipetchr Kulhintung, Sunthorn Panyapong,
Onanutr Dhammachak, Kornkamol Wairabutr

99
- ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

Study of Life-Way of Cane Farm Community in Bannongdindum
Phukeiow District, Chaiyaphum Province

ศุภดล แก้วถ้งเมือง, อิทธีวัตร ศรีสมบัติ, วิลาส โพธิสาร
Subhadol Keawtungmuang, Itthiwat Srisombat, Wilat Bothisarn

108

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์	120
คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ	121
หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์	127

การศึกษาเชิงวิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระ
กับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี
An Analytical Study of the Phra Annakondhanna Thera and
Phra Mahapajapati Theri

ณัฐทิพย์ ตนุพันธ์

Natthip Tanupan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakornsridhammaraj Campus

E-Mail: natthip.2560@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุ
ธรรม 2) เพื่อศึกษาประวัติและการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระและพระมหาปชา
บดีโคตมีเถรี 3) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระและ
พระมหาปชาบดีโคตมี

ผลการวิจัยพบว่า:

1) แนวคิดและหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุธรรม การบรรลุธรรมจะบังเกิดขึ้นไม่ได้
เลย ถ้าหากไม่มีองค์ความรู้ในหลักธรรม ซึ่งเป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ เป็นไปเพื่อความพ้น
ทุกข์ เพื่อความหลุดพ้น เป็นไปเพื่อดับกิเลส ออกจากกองทุกข์และต้องเป็นผู้ที่มีใจเป็นหนึ่ง มีใจ
เป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน มีจิตที่ตั้งมั่น เหนือสิ่งอื่นใด

2) ประวัติและการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระและพระมหาปชาบดี
โคตมีเถรี

3) การเปรียบเทียบการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระและพระมหาปชา
บดีโคตมีเถรี

คำสำคัญ: การบรรลุธรรม, สัจธรรม

Abstract

The objectives of this qualitative research were to 1) study concept and Dhammic principle leading to the Aññākaṇḍaṇṇa Thera's and Mahāpajāpati

Gotamī Therī's attainment, to 2) study their attainment and to 3) analyze and compare their attainment according to their dhammic principle.

Findings were as follows:

1) With regard to concept and dhammic principles, the realization cannot be attained without the body of knowledge in dhammic principles which are qualities contributing to enlightenment, for liberation from suffering, for cessation of defilements and one's mind must be in one-pointedness and steady state.

2) Pertaining to Aññākaṇḍa Thera's and Mahāpajāpati Gotamī

3) Comparison of the two disciples' attainment

Keywords: Enlightenment, Truth

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เพราะหลักธรรมคำสอนได้ถูกรวบรวมไว้ในคัมภีร์ที่มีชื่อว่า พระไตรปิฎก เป็นหลักธรรมคำสอนที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ความพ้นทุกข์หรือความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายได้แก่ โภคะ โทสะ และโมหะ เป็นต้น มนุษย์สามารถปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมสูงสุดอันไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตโต), 2557: 611)

หลักธรรม คือ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำมาใช้ปฏิบัติมีอยู่อย่างมากมายถึง 84,000 พระธรรมชั้นนี้เพื่อให้เหมาะสมแก่อุปนิสัยใจคอจรตฐานะหรือระดับสติปัญญาของผู้ปฏิบัติ ซึ่งหลักธรรมแต่ละข้อสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างดีหลักธรรมที่เรียกว่า โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรค 8 เป็นธรรมที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นเครื่องมืออันเป็นเหตุแห่งการตัดกิเลสแล้วก้าวสู่การบรรลุมรรคผลนิพพานด้วยปัญญาเพื่อการดับทุกข์ที่แท้จริง

การบรรลุธรรม จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีกระบวนการของการศึกษาในตัวบุคคล เริ่มต้นและดำเนินไปได้โดยอาศัยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมอิทธิพลจากภายนอกซึ่งเป็นแรงผลักดันหรือเป็นปัจจัยก่อตัวถ้าได้รับการถ่ายทอด คำแนะนำ การชักจูงเกิดการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ใด ๆ เกิดองค์ความรู้ มีแนวความคิดที่ถูกต้องรู้จักการเลือกสรร รู้จักการสังเกตมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ทั้งทางสังคมโลกและมีมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเป็นผู้ที่มีสมาธิฐานอันเป็นหนทางที่ถูกต้อง อยู่ในอริยมรรคมีองค์แปด ประการหนึ่ง

สรุป แหล่งเบื้องต้นของการศึกษาเรียกว่า ปัจจัยแห่งสมาธิฐานมี 2 อย่าง (ม.ม. (ไทย) 12/452/491) ปัจจัยให้เกิดสมาธิฐานมี 2 ประการ คือ

1. โปรโตโฆสะ (ม.ม.ไทย) 12/15-17/18) การได้สดับจากบุคคลอื่น (โปรโตโฆสะในที่นี้หมายถึง การฟังธรรมเป็นที่สบายเหมาะสมแก่ตน เช่น พระสารีบุตรเถระได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิเถระว่า ‘ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ...’) แปลว่า เสียงจากผู้อื่นหรือเสียงบอกจากผู้อื่น ได้แก่การรับถ่ายทอดหรืออิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อนที่คบหาหนังสือสื่อมวลชนและวัฒนธรรมซึ่งให้ข่าวสารที่ถูกต้องสั่งสอน อบรม แนะนำชักจูงไปในทางที่ดีงาม

2. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำไว้ในใจโดยถูกอุบาย โดยถูกทางกล่าวคือการนึก การน้อมนึก การผูกใจ การใส่ใจ การทำไว้ในใจในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าไม่เที่ยง ในสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นทุกข์ ในสิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็นอนัตตาหรือโดยสัจจानุโลมิกญาณ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการบรรลุธรรมของพุทธสาวกและพุทธสาวิกาในสมัยพุทธกาล ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบรรลุธรรมของพุทธสาวกและพุทธสาวิกา คือ พระอัญญาโกณฑัญญเถระและพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี เนื่องจากทั้งสองท่านเป็นปฐมพระภิกษุและปฐมพระภิกษุณีผู้บรรลุธรรม โดยศึกษาประวัติความเป็นมาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการนำไปสู่การบรรลุธรรม ซึ่งจะช่วยให้ทราบแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมของพุทธสาวก-พุทธสาวิกาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุธรรม
2. เพื่อศึกษาประวัติและการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระและพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระและพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

“การศึกษาเชิงวิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา
- 1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

2. ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชีวประวัติของพระอัญญาโกณฑัญญะกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี ความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้า และบทบาทของพระอัญญาโกณฑัญญะกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และตำราทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูล ถอดความ และวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดดังนี้

3.1 ชีวประวัติของพระอัญญาโกณฑัญญะกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

3.2 ความสัมพันธ์ของพระอัญญาโกณฑัญญะและพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี ที่มีต่อพระพุทธเจ้า

3.3 การบรรลุลหกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

4. เรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยเป็นข้อความเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

1. แนวคิดและหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุลหกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

ผู้วิจัยมีแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุลหกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะกับพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี ดังนี้

การบรรลุลหกรรมจักเกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติธรรมได้ ผู้ปฏิบัติธรรมต้องเป็นผู้ที่มีอวัยวะสมบูรณ์ทั้งกายและใจ มีอวัยวะครบ 32 ประการ มีความศรัทธา มีจิตแห่งเป็นผู้ให้ ได้สั่งสมทานบารมี ซึ่งอยู่ในฐานบารมี 10 ทศ สรรวมในอายตนะ มีความเพียรแห่งตน คือ เพียรระงับไม่ให้บาปเกิดขึ้นในตน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างกุศลให้เกิดขึ้นในตน และเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นและไม่ให้เสื่อมไป ซึ่งหลักธรรมนี้อยู่ในหัวข้อสัมมปปธาน 4 ผู้ที่จะบรรลุลหกรรมได้นั้นต้องน้อมนำหลักธรรมแห่ง อิทธิบาท 4 โพชฌงค์ 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมในโพธิปักขิยธรรม 37 มาปฏิบัติในตนด้วยความโยนิโสมนสิการและต้องเป็นสมณเพศจึงสามารถที่จะบรรลุลหกรรมจนถึงขั้นพระอรหันต์ชีณาสพได้

การบรรลุลหกรรมจะบังเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าหากไม่มีองค์ความรู้ในหลักธรรม ซึ่งเป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ เพื่อความหลุดพ้น เป็นไปเพื่อดับกิเลส ออกจากกองทุกข์และต้องเป็นผู้ที่มีใจเป็นหนึ่ง มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน มีจิตที่ตั้งมั่น เหนือสิ่งอื่นใด

2. ประวัติและการบรรลุลหกรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะและพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

การที่ท่านได้ฟังธรรมในเรื่อง ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงดำหนิหนทางปฏิบัติอันไร้ประโยชน์ 2 ทาง ที่บรรพชิตไม่ควรเสพ ทางแรก คือ กามสุขัลลิกานุโยค ทำให้เข้าใจได้ว่าการที่จะพ้นทุกข์ได้นั้น ผู้นั้นต้องไม่ยึดติดอยู่กับความต้องการ และความอยากที่เกินพอ พระอัญญาโกณฑัญญะ จึงลดอัตตาของตนเองลงได้ เมื่อได้ฟังทางที่สอง คือ อตถกิลมณานุโยค ทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าสิ่งที่ตนเองกระทำอยู่นั้น เช่น การทรมานตนเองอย่างเกินพอดี ไม่ใช่หนทางที่จะพ้นทุกข์ไปได้ แต่กลับจะสร้างความทุกข์ทรมานให้กับตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจของเองมียิ่งขึ้น พระอัญญาโกณฑัญญะเมื่อได้ฟังดังนั้น ทำให้เกิดปัญญาในการคิดพิจารณาถึงสิ่งนั้น ขณะเดียวกันนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสชี้แนะวิธีปฏิบัติแบบ “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ การปฏิบัติแบบทางสายกลาง ทำให้ท่านมีดวงตาเห็นธรรม คือ การเข้าใจหลักธรรมคำสอนอย่างแจ่มแจ้ง ทำให้ละสังโยชน 3 เบื้องต่ำ ลงได้คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

สักกายทิฐิ หมายถึง มีความเห็นว่าร่างกายนี้เป็นของเรา มีความยึดมั่นถือมั่นถือตัวตน พระอัญญาโกณฑัญญะได้พิจารณาว่า สิ่งที่เป็นร่างกายของตนนั้น ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนอย่างแท้จริง ทำให้ไม่ยึดติดอยู่กับการทรมานร่างกาย ไม่ยึดติดอยู่กับความเป็นพราหมณ์

วิจิกิจฉา หมายถึง มีความสงสัยในคุณของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระอัญญาโกณฑัญญะ มีความเชื่อที่มั่นคงว่าเจ้าชายสิทธัตถะนั้นต้องเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดาเอกของโลก อย่างแน่นอนรู้ได้จากการที่พระอัญญาโกณฑัญญะตามไปศึกษากับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่พระองค์ออกผนวช และเมื่อพระสัมมาสัมพุทธะแสดงธรรมให้ฟังก็ละความลังเลสงสัย ไม่แน่ใจลงได้

สีลัพพตปรามาส หมายถึง ความถือมั่นศีลพรต โดยสักว่าทำตาม ๆ กันไปอย่างมง่าย เห็นว่าจะบริสุทธิ์หลุดพ้นได้เพียงด้วยศีลและวัตร หรือนำศีลและวัตรไปใช้เพื่อเหตุผลอื่น ไม่ใช่เพื่อเป็นปัจจัยแก่การสิ้นกิเลส เช่น การถือศีลเพื่อเอาไว้มั้มนั้มนาคคนอื่น การถือศีลเพราะอยากได้ลาภสักการะ เป็นต้น ซึ่งรวมถึงความเชื่อถือในพิธีกรรมที่มง่ายด้วย

พระอัญญาโกณฑัญญะได้เห็นแล้วว่า การทรมานตนเองนั้น มันเป็นการสร้างทุกข์ให้เกิดแก่ตนเองมากกว่า จึงทำให้เปลี่ยนไปหาเส้นทางอื่นในการที่จะทำให้หลุดพ้นได้โดยการพิจารณาด้วยสติปัญญา ไม่ได้เชื่อตาม ๆ กันมาเท่านั้น

เมื่อพระอัญญาโกณฑัญญะ ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ได้ขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งการบวชทำให้ท่านมีโอกาสได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างจริงจัง หลังจากนั้นก็ศึกษา พระธรรมกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้สดับฟังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาในเรื่อง อนันตลักขณสูตร

พระอัญญาโกณฑัญญะได้สดับฟังธรรมครั้งถัดมา ทำให้ท่านเกิดปัญญาเนื่องจากท่านได้บรรลุขั้นพระโสดาบันแล้ว ดังนั้นการฟังธรรมครั้งต่อมาก็ฟังด้วยความมีสติ ปัญญา และสมาธิ ทำให้ท่านสามารถไตร่ตรองธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเกี่ยวกับรูป เวทนา

สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน ซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ไม่ควรที่จะเห็นโดยสำคัญด้วย ตัณหา มานะ ทิฐิฐิว่า นั้นเป็นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นตัวตนของเรา

พระอัญญาโกณฑัญญะฟังธรรมนั้นแล้ว ทำให้ท่านเห็นว่า การยึดติดอยู่กับตัวตน นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และเป็นทุกข์นั้น ก็ทำให้ความยึดติดความอยากต่างๆ เบาบางลงทำให้ ท่านบรรลุธรรมในระดับพระสกทาคามี เมื่อฟังธรรมต่อไปก็ทำให้ท่านไม่ยึดติดอยู่กับการมีความสุขในการได้ปฏิบัติธรรมทำให้ท่านบรรลุธรรมในระดับพระอนาคามี และเมื่อฟังจนจบ พระอัญญาโกณฑัญญะ ก็รู้ว่าการยึดความสุขในการทำมานั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การหลงเพลินกับอารมณ์ที่เป็นสุขในการเข้ามานั้นไม่ถูกต้อง การไม่สำคัญตนเองว่าเป็นผู้ที่เหนือกว่าผู้อื่น และเข้าใจถึงหลักของธรรมชาติที่แท้จริง จึงทำให้พระอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลุเป็นพระอริยะพร้อมกับพระภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้ง 4 พร้อมกัน

ประวัติและการบรรลุธรรมของพระพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

ก่อนที่พระมหาปชาบดีโคตมีจะบรรลุธรรมนั้น ท่านสั่งสมบุญบารมีมาในอดีตชาติ ก่อนเช่นเดียวกับพระอัญญาโกณฑัญญะเช่นเดียวกัน โดยถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าปทุมุตระ และภิกษุสงฆ์ตลอด ๗ วัน และตั้งจิตขอให้ได้เป็นพระมาตุจฉาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่ง การสั่งสมบุญบารมีดังกล่าวสอดคล้องกับหลักกรรมโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ประกอบด้วย หลักกรรม 6 หมวดย่อยคือ สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 ถือเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่พระมหาปชาบดีโคตมีถือปฏิบัติ ก่อนบรรลุธรรม 4 ระดับ

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบรรลุธรรมตามหลักธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะเถระและพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี มีดังนี้

กระบวนการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะและพระมหาปชาบดีเถรี ท่านทั้งสอง การบรรลุโสดาบัน ท่านทั้งสองมีความศรัทธาและถวายมหาทานแก่พระพุทธเจ้าและพระสาวกติดต่อกัน 7 วัน (สัมมปปธาน) กอปรด้วยความเพียรพยายามในการประพฤติปฏิบัติ (อิทธิบาท 4) เพียรสั่งสมบุญบารมี (อินทรีย์ 5) บำเพ็ญด้วยการ ทรมานร่างกายเป็นเวลาหลายปี (พระอัญญาโกณฑัญญะ) เพียรพยายามปฏิบัติให้พ้นทุกข์ (อิทธิบาท 4) เพียรสั่งสมบุญบารมี (อินทรีย์ 5) ขณะบรรลุโสดาบัน พระอัญญาโกณฑัญญะ ฟังธรรมจักกัปปวัตตนสูตร (ไม่ยึดติดกับความต้องการและความอยากที่เกินพอดี) ฟังธรรมอรรถกถาญายค (เข้าใจว่าการทรมานตนที่ทำอยู่หลายปีเป็นการเกินพอดี ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์) พระพุทธเจ้าชี้แนะวิธีปฏิบัติแบบ มัชฌิมาปฏิปทา (มรรค 8) ขณะกำลังฟังสามารถละสังโยชน์ 3: สักกายทิฐิ, วิจิกิจฉา, สลัปปตปราคาส พระมหาปชาบดีเถรีฟังธรรมเข้าใจว่าสังขารไม่เที่ยง (กฎไตรลักษณ์) เข้าใจว่าไม่ควรยึดติดในสังขาร ไม่เกิดความลัษณสงสัย ขึ้นสกิทาคามี พระอัญญาโกณฑัญญะบวชเป็น

พระภิกษุ ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เรื่องอนัตตลักขณสูตร ฟังด้วย สติ สมาธิ ปัญญา พิจารณา ไตร่ตรอง ชั้นที่ 5 ว่าไม่เที่ยง (เห็นกฎไตรลักษณ์) การยึดติดความอยากต่าง ๆ เบาบางลง พระมหาปราชบติเถรีบวชเป็นพระภิกษุณี ฟังธรรมและพิจารณาไตร่ตรองว่าความอยากมี อยากได้ อยากเป็น ไม่ใช่ทางแห่งการพ้นทุกข์ ทำให้ภวตัณหา วิภวตัณหาเบาบางลง การบรรลु ธรรมชั้นอนาคามี ฟังธรรมต่อไปทำให้ไม่ยึดติดกับการมีความสุขในการปฏิบัติธรรม เมื่อฟังธรรม และพิจารณาธรรมขั้นต่อไป ทำให้ลดได้ซึ่งกิเลส ราคะ และสิ่งที่มากระทบใจทำให้เกิดการวาง ใจ การบรรลुพระอรหันต์ เข้าใจว่าการหลงเพลินกับอารมณ์สุขในฌานไม่ถูก (ไม่ติดสุขในฌาน) ไม่สำคัญตนว่าเหนือกว่าผู้อื่น พิจารณาธรรม 8 ข้อ ไม่สำคัญตนว่าตัวเองเป็นใคร

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “แนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นำไปสู่การบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะและพระมหาปราชบติโคตมิ” ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกระบวนการปฏิบัติที่สัมพันธ์กับการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะและพระโคตมิเถรี ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระอัญญาโกณฑัญญะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้าง “องค์ปัญญา” เพื่อนำไปสู่การบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะและพระโคตมิเถรี

1.1.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งอิสรภาพด้วยการสร้าง “องค์ปัญญา”

1.1.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ในโลกอย่างไม่มีทุกข์ ด้วยความเข้าใจที่ว่า “ทุกข์ทั้งปวงล้วนเกิดจากการยึดถือ”

1.1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ “การแก้ต้นเหตุของทุกข์ทั้งปวง” ด้วยการ “หมดการยึดถือ”

1.1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทัน เพื่อบรรลुวัตถุประสงค์อันสูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา คือ “นิพพาน”

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงมรรคผลขั้นสูงเป็นพระอรหันต์

2.1 ไม่หลงเพลินกับอารมณ์สุขในฌานว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

2.2 ไม่ติดสุขในฌาน

2.3 ไม่สำคัญตนว่าเหนือกว่าผู้อื่น

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

- 3.1 การบรรลุลหรรณไมใชรื่องงายๆตองอาศัยกําลังใจที่เด็ดเดี่ยวและเข้มแข็งใน
การปฏิบัติ
- 3.2 ขณะที่กำลังปฏิบัติแม้จะมีอุปสรรคมาขวางกั้น ขวางกั้น ต้องอดทนไม่
ท้อถอย
- 3.3 ต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงเพื่อที่จะมุ่งไปยังเป้าหมายที่สุดแห่งธรรม
- 3.4 ต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะสร้างบารมีโดยเอาชีวิตเป็น เดิมพัน
- 3.5 ขอให้ทุกท่านอย่าได้ประมาท หมั่นปฏิบัติธรรมทำจิตให้ใสบริสุทธิ์ ผ่องใส
ให้เข้าถึงพระธรรมกาย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

การที่บุคคลจะบรรลุลหรรณได้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ได้แก่

1. การสั่งสมบุญบารมีมาแต่อดีต
2. การแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในช่วงชีวิตปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจใน
หลักธรรม
3. การประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้เข้าถึงการบรรลุลหรรณหรือการบรรลุลหรรณ
4. การมีกัลยาณมิตรที่ดีที่จะคอยชี้แนะแนวทางเพื่อก่อให้เกิดการสร้างบุญบารมี
และส่งผลให้บรรลุลหรรณต่อไป
5. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่ต้องการปฏิบัติเพื่อการบรรลุลหรรณ มีข้อควรปฏิบัติที่ต้อง
กระทำไปพร้อม ๆ กันหลายประการ ดังนี้
 - 5.1 ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้
ประกาศไว้อย่างถ่องแท้
 - 5.2 ลงมือปฏิบัติพร้อมกับศึกษาหาความรู้
 - 5.3 จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า หลักธรรม “โพธิปักขิย ธรรม 37”
เป็นหลักธรรมที่สามารถทำให้ผู้ที่ศึกษาและปฏิบัติสามารถบรรลุลหรรณในระดับพระอรหันต์ได้
 - 5.3.1 ศึกษาองค์ความรู้/พร้อมกับการปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติสมถะและ
วิปัสสนา
 - การปฏิบัติกรรมฐานเพื่อให้เกิดฌาน
 - การปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อให้เกิดญาณ
 - ปฏิบัติด้วยความเพียรและประจําสม่ำเสมอ
 - แนวทางการปฏิบัติ ตรงกับจริตของผู้ปฏิบัติแต่ละบุคคล

ผลงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ลำดับการที่จะบรรลุลหรรณได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 5.1 แสดงลำดับการบรรลุลหรรณ

งานวิจัยในครั้งนี้ ได้ลำดับขั้นตอนที่จะบรรลุธรรม ซึ่งเกิดจากขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ขั้นตอนของการเรียนรู้ หรือ ที่เรียกว่า “**ปริยัติ**” หลังจากที่ได้ปฏิบัติได้เข้าสู่ขั้นตอนของการเรียนรู้แล้ว ผู้ปฏิบัติจะมียุติธรรมเกิดขึ้น
2. ขั้นตอนต่อมาเมื่อผู้ปฏิบัติมี “**องค์ความรู้**” เกิดขึ้นจากการเข้าสู่การเรียนรู้ ผู้ปฏิบัติก็เข้ามาสู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติ โดยที่เมื่อผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติแล้ว เมื่อเกิดสภาวะใด ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่ปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรนำเอาสภาวะที่เกิดขึ้นนั้น ๆ มาวิเคราะห์ วิจัย ไตร่ตรองตามหลักธรรมแห่งองค์ความรู้ นั้น ๆ เช่น สภาวะแห่งทุกข์นั้น ก็ไม่เที่ยง ทุกอย่างเกิดขึ้นและย่อมดับไปเป็นธรรมดา หากผู้ปฏิบัติเข้าใจในหลักธรรมและเข้าใจในสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติก็จะสามารถผ่านพ้นจากขั้นตอนของการปฏิบัติ นั้น ๆ ไปได้ด้วยความเข้าใจ และจะเกิดปัสสัทธิ เกิดปิติ เกิดความตั้งมั่น เกิดสมาธิ เกิดองค์ปัญญา และสามารถวางทุกอย่างลงได้ ไม่ยึดติดสิ่งนั้น ๆ วางลงด้วยใจที่เป็นอุเบกขา เบา สบาย
3. เมื่อผู้ปฏิบัติสามารถผ่านพ้นและเข้าใจในองค์ธรรมและสามารถเข้าใจสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นกับตนเองขณะที่ปฏิบัติ และหลังการปฏิบัติแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเกิดผลแห่งความเป็น “**วิมุตติ**” คือ ความหลุดพ้นในชั่วขณะนั้น และสามารถเข้าสู่ “**พระนิพพาน**” ได้ในที่สุด

ผู้วิจัยเสริมข้อเสนอแนะในสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมเพื่อที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติจะสำเร็จหรือสามารถที่จะบรรลุธรรมได้เร็วหรือช้าขึ้นยังมีเรื่องของ “การสั่งสมบุญบารมีมาแต่เก่าก่อนด้วย” ซึ่งจะส่งผลให้การบรรลุธรรมนั้น ได้เร็วหรือช้าในชาติภพปัจจุบัน ส่วนในชาติปัจจุบันนั้นได้สั่งสมบุญบารมีให้มีมากขึ้นเพื่อเพิ่มพูนกับในอดีต รวมทั้งการมีกัลยาณมิตรที่ดีจะส่งเสริมในการบรรลุธรรมด้วยส่วนหนึ่ง และถึงแม้ในชาติปัจจุบันผู้ปฏิบัติยังไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ต้องการตั้งจิตอธิฐานไว้เสมอว่า “นิพพานปัจจุโย โหตุ” ขอให้ได้บรรลุธรรมในชาติปัจจุบันหรือในชาติต่อไป ๆ

ผู้วิจัยเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความต่างในเรื่องเพศ ระหว่างเพศชายกับเพศหญิงของความเป็นมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดา ผู้วิจัยขอเปรียบเทียบความต่างของเพศเสมือนภาชนะที่ใส่น้ำ อาทิเช่น เพศชายเปรียบให้เป็นดังขวดน้ำ เพศหญิงเปรียบให้เป็นดังแก้วน้ำ และสภาวะจิตของทั้งเพศชายและเพศหญิงเปรียบให้เป็นดังน้ำที่ใสลงไปในภาชนะทั้งสอง เมื่อเราบรรจุน้ำลงในขวด รูปร่างของน้ำก็จะเป็นไปตามรูปทรงของภาชนะที่บรรจุ เมื่อบรรจุน้ำลงไปในแก้ว รูปทรงของน้ำก็จะออกมาเป็นรูปทรงแก้วน้ำ ถ้าเราบรรจุน้ำดื่มที่ใสสะอาดลงไปในภาชนะทั้งสอง คุณสมบัติของน้ำในภาชนะทั้งสองก็มีคุณสมบัติเดียวกัน คือ น้ำสะอาด บริสุทธิ์ แต่ถ้าน้ำที่ถูก

บรรจุมีความต่างกัน เช่น น้ำที่บรรจุในขวดเป็นน้ำบริสุทธิ์ สะอาด ต้มได้ แต่น้ำที่บรรจุลงในแก้ว เป็นน้ำที่ขุ่น มีตะกอน มีสิ่งสกปรกเจือปน ไม่สามารถต้มได้ คุณสมบัติของน้ำที่บรรจุในภาชนะ ทั้งสองจะมีความแตกต่างกันทั้งด้านรูปทรงสัญญาณ และคุณสมบัติของน้ำที่อยู่ในภาชนะนั้น ๆ ฉะนั้นได้กันั้นนั้น ในมุมมองของการบรรจุธรรม ผู้วิจัยมีความคิดว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงก็ เปรียบเสมือนภาชนะที่ใส่น้ำ การเรียนรู้ หลักธรรมคำสอน การปฏิบัติ รวมทั้งโอกาส บริบท ต่าง ๆ ของผู้ปฏิบัติ เปรียบเสมือนน้ำที่ถูกบรรจุลงไป ดังนั้น ผลแห่งการปฏิบัติหรือปฏิเวธของผู้ ปฏิบัติแต่ละคนจะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับ

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณกรณ (ปอ.ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**. ฉบับคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ 8 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร), 2557..
- คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. **มนุษย์กับการใช้เหตุผล**. มหาสารคาม: หจก. อริชาติการพิมพ์, 2549.
- ไชย ณ พล. **ธรรมาตแห่งสรรพสิ่ง**. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ม.ป.พ.
- ดวงเดือน บาร์มีธรรม. **อภิธรรมในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศึกษาและเผยแผ่ พระพุทธศาสนา, 2534.
- บรรจบ บรรณรุจิ. **จิต มโน วิญญาน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2537.
- บุญย์ นิลเกษ. **มัทศจรรยความเป็นจริงของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, 2552.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ. **พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: หจก.ไทยรายวันการพิมพ์, 2552.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551.
- พระราชวรมนี. **แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย**. ในการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรม ไทย, 22-27 มกราคม 2533.
- _____. **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2524.
- _____. **พุทธจริยธรรม**. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.
- พระราชวิสุทธิโมลี. **หลักธรรมสำหรับพัฒนาธรรมจริยา**. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2526.
- พระศรีวิสุทธิกวี. **การพัฒนาจิต**. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530.

ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช A Study of Belief on Nakhon Si Thammarat Holy Relic Pagoda

สุภารัตน์ ชาญแท้

Suparat Charntea

พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูสิริธรรมาภิรัต

Phrakruwicitsilacam, Phrakhusiridhammabhirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

E-Mail: supharat.chay@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ความสำคัญและองค์ประกอบสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 3. เพื่อศึกษาคติธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของชาวนครศรีธรรมราช เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้า เป็นที่เคารพสักการบูชา เป็นแหล่งรวมศรัทธาของเหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สำหรับประวัติความเป็นมาของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ปัจจุบันไม่มีผู้ใดสามารถบ่งชี้ถึงประวัติความเป็นมาของการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้แน่นอนชัดเจน เนื่องจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ระบุศักราชการสร้างแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถยุติประเด็นเกี่ยวกับการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชลงได้

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช มีบทบาทสำคัญในบริบททางสังคมในฐานะเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจการเมืองการปกครอง นับแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็น จากความสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชดังกล่าวเป็นเหตุให้องค์กร UNESCO ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ผู้คนที่มาสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ล้วนแล้วแต่มีความเชื่อต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชหลายประการด้วยกัน ดังนี้ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ

2) ความเชื่อเกี่ยวกับการหุ้มปลียอดทองคำพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 3) ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชไม่มีเงา 4) ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดารักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 5) ความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์ประจำทิศทั้ง 8 รักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 6) ความเชื่อเกี่ยวกับช่างรักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 7) ความเชื่อเกี่ยวกับรูปปั้นทางขึ้นบันไดพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 8) ความเชื่อเกี่ยวกับเจดีย์รายรอบพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และ 9) ความเชื่อเกี่ยวกับกาสิ่เหล้ารักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

การศึกษาคติธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้นพบว่า องค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชแฝงไปด้วยคติธรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบทั้งด้านสถาปัตยกรรมขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ คติธรรมด้านการบูชา และคติธรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ประเพณีสวดด้าน และการสมโภชพระบรมธาตุ เป็นต้น

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

Abstract

This research was studied on belief and Buddhist doctrine on Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda. The objectives were as follows 1) To study the background, its significant and component of Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda 2) To study the belief of Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda and 3) To study the Buddhist doctrine on Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda.

The findings were as following:

The Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda was the holy place of people in Nakhon Si Thammarat, it was the holy place of holy relic of the lord Buddha (Teeth), it was the homage place and including of faith for Thai and other Buddhists. The background of Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda, there was not clear of that for establishing because of investigation of era for construction was in different era, therefore it was not confirmed on construction of pagoda.

The Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda played very important role in society as the symbol of power in governing from past to present time, and to be included of belief, culture, tradition, norm, community living, to be duty on social control in peacefulness from these said significance it was to be registered as world heritage of UNESCO.

In the aspect of belief in Nakhon Si Thammarat pagoda there are several belief as follows. 1) Belief on holy relic. 2) The belief in golden Topping. 3) The belief in Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda stayed without shadow. 4) The belief in Deva those protecting the pagoda. 5) The belief in the eight Arahán in directions for protecting pagoda. 6) The belief on elephant those protection. 7) The belief on statute nearby steps of upping pagoda. 8) The belief on rounding pagoda. 9) The belief in the four crows protecting pagoda.

The study on Buddhist doctrine concerning with pagoda found that lots of Buddhist doctrines had hidden those are appeared in the form of architectures, worship, and candle and incense, Suaddan tradition and celebration etc.

The Nakhon Si Thammarat holy relic pagoda in Watphramahataturamamahavihara, common called as Watphratatu was the holy history place and to be a prestige of people in Nakhon Si Thammarat province especially Buddhist people and to become as symbol of Nakhon Si Thammarat province, in nowadays the Fine arts department had announced as archaeological place that it is the most important holy place in south region.

Keywords: Belief, Nakhon Si Thammarat Holy Relic Pagoda

1. บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่เป็นพื้นฐานของจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชนชาติไทยมาเป็นเวลายาวนานกว่า 2,500 ปีจนถึงปัจจุบัน เป็นศาสนาที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศไทยและชนชาติไทยในทุก ๆ ด้านมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ทันสมัยและสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตสังคม และประเทศชาติได้อย่างเหมาะสมอย่างไม่จำกัดกาลเวลา สถาบันสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถือเป็นสถาบันสำคัญในการสร้างภูมิปัญญาและขัดเกลาสังคมไทยให้เป็นสังคมอารยะมาตามลำดับ ๆ ได้ช่วยยกฐานะของสังคมไทยมิให้เป็นสังคมป่าเถื่อนล้าหลัง และไร้มนุษยธรรม ตรงกันข้ามกลับช่วยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ทั้งแก่ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองในอดีต กระทั่งถือเป็นสถาบันหลักในด้านการวางพื้นฐานจริยธรรมทางการเมืองการปกครองให้แก่ชนชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะแก่ประเทศไทย พระพุทธศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อทำดีและการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ของคนไทยอยู่มากเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่นั้น ย่อมมีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีส่วนช่วยขัดเกลาจิตใจ ลักษณะนิสัยและวัฒนธรรม ในด้านจิตใจของชาวไทยอยู่เนืองนิจ (ทินพันธ์ นาคะตะ: 2544,16)

ประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมมาจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงความที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาศาสนา โดยสร้างพระสลุบเจดีย์และนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์ มาประดิษฐานในพระสลุบเจดีย์ ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าพระปฐมเจดีย์เป็นพระธาตุแรกที่มีการสร้างขึ้นในประเทศไทยและได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในยุคต่อมาได้มีการสร้างพระธาตุขึ้นในหลายที่ เช่น พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) กรุงเทพมหานคร พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นต้น

พระบรมธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุ คือ พระธาตุ (กระดูก) ส่วนย่อย ซึ่งบังเกิดแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเฉพาะ เป็นมงคลวัตถุสูงสุดทรงอานุภาพที่สุดที่จะพึงหาได้ในโลก ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงอธิษฐานไว้ก่อนปรินิพพานเพื่อให้มนุษย์ เทพพรหมทั้งหลายได้มีไว้สักการบูชา เป็นเครื่องน้อมนำไปสู่สวรรค์ พรหม และนิพพาน ในอดีตนั้นเป็นแหล่งที่กษัตริย์ ขุนนาง ข้าราชการ บริวาร และประชาชนได้ร่วมกันเสียสละแรงกายแรงใจและทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ สร้างเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในเพื่อเป็นพุทธบูชา เป็นที่พึ่งเป็นสิริมงคลและเป็นแหล่งกราบไหว้บูชาของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นสิ่งช่วยเจริญพุทธานุสสติและปลงสังขาร ช่วยเจริญธรรมมานุสสติ ว่าธรรมะหรือธรรมจักรอันบริสุทธิ์นั้นเองเป็นเหตุแห่งพระธาตุ อานุภาพของพระบรมธาตุสามารถป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ช่วยให้เกิดสมาธิภูมิปัญญาและปียอดสิริมงคลแก่บุคคลผู้บูชา (สุด ศรีสมวงศ์, 2519: 125)

สลุบเจดีย์ ถือเป็นปูชนียสถานหรือวัตถุเพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า หรืออาจจะหมายถึงตัวแทนของพระพุทธองค์ มีความมุ่งหมายให้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือบรรจุพระบรมธาตุ การสร้างเจดีย์แล้วบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในถือเป็นพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าโดยตรง ในมหาปรินิพพานสูตรได้กล่าวถึงพุทธดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับการสร้างสลุบกับพระอานนท์ว่า

“พวกเขาพึงปฏิบัติต่อสรีระของพระตถาคต เหมือนอย่างที่เราปฏิบัติต่อพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิ พึงสร้างสลุบของตถาคตไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง ขนเหล่าใดจักกระเปียบดอกไม้มงคลหอม หรือ จูณ จักอภิวาท หรือจักทำจิตให้เลื่อมใสในสลุบนั้น การกระทำนั้นจักเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ชนเหล่านั้นตลอดกาลนาน”

นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังตรัสถึงการสร้างสลุบแก่บุคคล 4 จำพวก ที่เรียกว่าอุปารหบุคคล คือ 1. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า 2. พระปัจเจกพุทธเจ้า 3. พระสาวกของพระตถาคต 4. พระเจ้าจักรพรรดิ บุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้ เป็นบุคคลที่ควรแก่การสร้างสลุบบรรจุอัฐิธาตุไว้ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของมหาชน

ข้อมูลเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าสถูปเจดีย์ในพระพุทธศาสนา เป็นพุทธประสงค์โดยตรง และพอกกล่าวได้ว่าประเพณีนิยมการสร้างสถูปนั้น มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ดังนั้นคำว่าสถูป จึงหมายถึง สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิธาตุของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้ลูกหลานและผู้ที่เกี่ยวข้องสักการบูชา ส่วนคำว่า เจดีย์ หมายถึงสิ่งของหรือสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพบูชาระลึกถึง (กรมศิลปากร, 2533: 73) ซึ่งเจดีย์ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยพุทธกาลมี 4 อย่างคือ 1. ธาตุเจดีย์ 2. บริโภคเจดีย์ 3. ธรรมเจดีย์ 4. อุเทสิกเจดีย์

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช นับเป็นหนึ่งในมหาเจดีย์ของชาติไทย เป็นปูชนียสถานที่สำคัญในฐานะเป็นพุทธศิลป์ หรือเป็นพระเจดีย์ที่เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้าเป็นที่สักการบูชา เป็นแหล่งรวมศรัทธาของเหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พุทธศาสนิกชนทั้งใกล้และไกลจะหลั่งไหลมาชมสักการะอยู่มิได้ขาดสาย พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชตั้งอยู่ในกลางเมือง นครศรีธรรมราชอยู่ในทำเลที่เป็นจุดศูนย์กลางการคมนาคมเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทาง พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้แสดงบทบาทและทำหน้าที่สำคัญในบริบททางสังคมในฐานะเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจการเมืองการปกครองนับแต่อดีตกาลจนถึงทุกวันนี้ อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนเป็นศูนย์รวมผู้คนในชุมชนมีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในระบบของสังคมทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นควบคุมความประพฤติของผู้คนในชุมชนให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณี

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงถือได้ว่าเป็นมหาสถูปที่สำคัญที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย เป็นที่เคารพสักการะของผู้คนทุกชนชั้นมาสืบเนื่องยาวนานหลายร้อยปี ด้วยความสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชดังกล่าว ถึงทำให้หลายฝ่ายพยายามผลักดันให้พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้รับการเสนอเข้ารับการพิจารณาเป็นมรดกโลกอีกด้วย ด้วยความสำคัญในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ประวัติความเป็นมาความสำคัญ และองค์ประกอบของพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช รวมถึงอิทธิพลของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชที่มีต่อทัศนคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเพื่อถ่ายทอด และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามสู่ชนรุ่นหลังสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาความสำคัญและองค์ประกอบสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาทัศนคติธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาความเชื่อและคติธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย

1. ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของของพระสุปเจดีย์
2. ศึกษาตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช
3. การบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
4. องค์ประกอบของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้แก่ วิหารพระทรงม้า วิหารโพธิ์พระเดิมวิหารเขียนวิหารโพธิ์ลังกาวิหารสามจอมวิหารพระแอตวิหารทับเกษตรวิหารคด วิหารธรรมศาลาวิหารหลวงต้นศรีมหาโพธิ์พระอุโบสถเจดีย์พระปัญญา และเจดีย์รายรอบพระบรมธาตุเจดีย์

5. ความสำคัญขององค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้แก่
 - ก. พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชในฐานะมหาสุปเจดีย์
 - ข. พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชในฐานะสัญลักษณ์อำนาจการเมืองการปกครอง

- ค. พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชในฐานะที่มีอิทธิพลทางสังคม
- ง. พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชในฐานะที่เป็นมรดกโลก
6. ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้แก่
 - ก. ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ
 - ข. ความเชื่อเกี่ยวกับการห่มปลียอดทองคำพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
 - ค. ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชไม่มีเงา
 - ง. ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดารักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
 - จ. ความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์รักษาทิศพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
 - ฉ. ความเชื่อเกี่ยวกับช้างรักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
 - ช. ความเชื่อเกี่ยวกับรูปปั้นทางขึ้นบันไดพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
 - ซ. ความเชื่อเกี่ยวกับเจดีย์รายรอบพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
 - ณ. ความเชื่อเกี่ยวกับกาสิ่เหล่านักรักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

7. ศึกษาคติธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช อันประกอบไปด้วยคติธรรมด้านสถาปัตยกรรม คติธรรมด้านการบูชา และคติธรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม

ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา การศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากสถานที่จริง ด้วยการสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการ นักวิชาการ และประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพโดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักโดยมีวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดี ฎีกาอนุฎีกา ปกรณ์วิเสส วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร หนังสือ ตำรา วารสารที่มีเนื้อหาสอดคล้องเกี่ยวกับหัวข้อที่ทำการวิจัย โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช พิพิธภัณฑ์เมืองนครศรีธรรมราช พิพิธภัณฑ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่น่าเชื่อถือและอ้างอิงได้

ศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ (Indepth Interview) เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระครูกาแก้ว พระครูกาเดิม พระครูกาชาด พระครูการามรวม 5 รูป บุคคลทั่วไปที่เข้าชมองค์พระธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 10 ท่าน ข้าราชการและนักวิชาการทางพุทธศาสนา 5 ท่าน

นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจ สังเคราะห์ข้อมูล เขียนงานการวิจัย พร้อมนำเสนอความเห็นของผู้วิจัย โดยมุ่งให้ตอบวัตถุประสงค์และปัญหาที่ต้องการทราบ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนองานวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อและคตินิยมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาความสำคัญและองค์ประกอบสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 3) เพื่อศึกษาคตินิยมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก วรรณคดี ฎีกา และหนังสือเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลเชิงพรรณนา จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเอกสารงานวิชาการทั้งหลายที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้รจนาสร้างสรรค์ไว้ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้ ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์มีข้อสรุป ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า แม้จะไม่มีหลักฐานทางเอกสารใดที่ระบุถึงปีศักราชของการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามก็มีหลักฐานที่สำคัญและถูกนำมาใช้เพื่อกล่าวอ้างมากที่สุดได้แก่ “ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช” และ “ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช” นอกจากนี้ยังมีตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชถูกนำไปแต่เป็นร่องรอย คือ “พระนิพนธ์ไตร” หรือเรียกว่า ตำนานพระบรมธาตุเมืองนครฉบับกลอนสวด

ประวัติจากตำนานที่เล่าเรื่องการก่อสร้างพระบรมธาตุมีหลายสำนวน สามารถประมวลเนื้อหาได้ว่า ภายหลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานและได้ถวายพระเพลิงแล้วนั้น ได้มีการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งบนสวรรค์ โลกมนุษย์ และบาดาล ต่อมาพระเจ้าอชาตศัตรูได้ทรงนิมนต์พระมหากัสสปะไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากที่ต่าง ๆ มารวมไว้ที่กรุงราชคฤห์ในชมพูทวีป โดยชุดหลุมฝังแล้วผูกภาพยนตร์ คือ หุ่นที่ผูกขึ้นด้วยฟ่อนหญ้าแล้วปลุกเสกด้วยเวทมนต์คาถารักษาไว้ ล่วงมาจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงชุดพระธาตุเหล่านั้นขึ้นมาแล้วแจกจ่ายไปยังเมืองต่าง ๆ ทั่วทั้งชมพูทวีป

มีเมืองหนึ่งชื่อเมืองทนต์บุรี ได้พระทันตธาตุมาเก็บรักษาไว้ ต่อมา มีกษัตริย์จากเมืองอื่นยกทัพมาเพื่อขอแบ่งพระทันตธาตุ กษัตริย์สิงหาราชเจ้าเมืองทนต์บุรีเห็นว่าจะรักษาเมืองไว้มิได้ จึงให้พระนางเหมชาลาและเจ้าชายทันตกุมารพระธิดาและพระโอรสอัญเชิญพระทันตธาตุลงเรือหนีไปลังกา เสด็จเรือกำปั่นถูกพายุพัดเรือแตก ทั้งสองพระองค์มาขึ้นฝั่ง ณ หาดทรายแก้ว แล้วฝังพระทันตธาตุไว้ ณ ที่นั้น และได้พบกับพระมหาเถรพรหมเทพซึ่งเป็นพระอรหันต์ ท่านได้ทำนายว่าต่อไปภายภาคหน้าบริเวณหาดทรายแก้วจะเจริญรุ่งเรืองเป็นบ้านเมืองและปกครองโดยกษัตริย์ที่มีพระนามว่า “พระยาศรีธรรมโศกราช” หลังจากนั้นเจ้าชายทันตกุมารได้ชุดพระธาตุขึ้นมา เพื่ออัญเชิญไปยังเกาะลังกาตามที่ทรงตั้งพระทัยไว้แต่เดิม เมื่อกษัตริย์ลังกาได้รับพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ทรงแบ่งให้เจ้าชายทันตกุมารและเจ้าหญิงเหมชาลาส่วนหนึ่ง ทั้งสองพระองค์จึงอัญเชิญพระธาตุกลับไปบรรจุไว้ในเจดีย์ที่ทรงสร้างขึ้น ณ หาดทรายแก้ว กระทั่งกาลเวลาล่วงเลยไปได้มีกษัตริย์พระนามว่า “พระยาศรีธรรมโศกราช” เสด็จมาชุดอัญเชิญพระธาตุออกมาแล้วสร้างพระเจดีย์ขึ้นใหม่ รวมทั้งทรงสร้างบ้านเมืองขึ้น ณ บริเวณนั้นด้วย ซึ่งพระเจดีย์และบ้านเมืองที่สร้างขึ้นบนหาดทรายแก้วนั้น ต่อมาก็คือพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และเมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบันนั่นเอง

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้นแสดงบทบาทต่าง ๆ มากมายทั้งทางศาสนาในฐานะเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ บทบาททางการเมืองการปกครองในฐานะเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นต้นกำเนิดของประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ มากมายจนเป็นเหตุให้องค์การ UNESCO ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 พบว่า ชาวพุทธเชื่อถือพระบรมสารีริกธาตุว่าเป็นปูชนียวัตถุและวัตถุมงคลที่สำคัญยิ่ง คือ เป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจและเป็นเครื่องเตือนใจ

มิให้บุคคลประมาท มีกำลังใจสร้างความคิด ละเว้นความชั่ว เป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสรรคสังคัมให้น่าอยู่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมทางกาย วาจาใจ อันเกื้อกูลต่อการพัฒนาจิตในด้านคุณธรรม และไม่ส่งผลเสียต่อสังคมส่วนรวม และชาวพุทธอีกส่วนหนึ่งยังมีความเชื่อในพลาณภาพและสิริมงคลที่เกิดขึ้นจากองค์พระบรมสารีริกธาตุ จึงได้เคารพนับถือสักการบูชาและถือเป็นส่วนสำคัญต่อชีวิต พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเป็นศูนย์รวมความเชื่อและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป จึงทำให้เกิดการนำสิ่งของมีค่าต่าง ๆ มาบูชาพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวบ้านโดยทั่วไปเชื่อว่า การนำสิ่งของไปบูชาพระองค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวและยังเชื่ออีกว่าผลบุญอันเกิดจากการบูชานี้จะเป็พลวปัจจัยบันดาลให้ได้เกิดในยุคของพระศรีอาริยมตไตรยหรืออาจเป็นปัจจัยนำไปสู่พระนิพพานได้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 พบว่า

1. คติธรรมด้านสถาปัตยกรรม

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมขององค์พระธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกาหรือเรียกว่าทรงโอคว่ำฐานของพระบรมธาตุเป็นฐานบัวรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสทอ้งไม้สูง แต่ละด้านของฐานมีซุ้มหัวช้างยื่นออกมาด้านละ 6 ซุ้ม ยกเว้นด้านทิศเหนือมี 4 ซุ้ม เพราะติดส่วนบันไดทางขึ้นสู่ลานทักษิณในวิหารพระม้าที่เราขึ้นมา ถัดจากฐานชั้นนี้ขึ้นไปน่าจะมีฐานบัวสี่เหลี่ยมเตี้ย ๆ รับอีกชั้นหนึ่งก่อนถึงลานประทักษิณ ฐานบัวชั้นนี้ส่วนบัวคว่ำถูกสันหลังคาทับเกษตรปิดอยู่ เห็นเฉพาะส่วนบัวหางและฐานหน้ากระดานบนที่มีเครื่องถ้วยประดับอยู่ โดยรอบส่วนบนสุดของฐานบัวเป็นลานทักษิณ มีกำแพงแก้วทั้ง 4 ด้าน บนหลังกำแพงประดับด้วยใบเสมาดินเผา ฉัตรและบังสุริย มีเจดีย์ทิศประดับตามมุมทั้งสี่ ลักษณะจำลองย่อส่วนจากพระบรมธาตุ และบนสันหลังคาวิหารทับเกษตรมีราวระบายน้ำจากลานทักษิณ ปลายท่อทำเป็นรูปหัวสัตว์ปูนปั้นรวมทั้งหมด 10 ร่าง ด้านล่างบริวารที่เรียกว่า “เจดีย์ราย”ย่อแบบจากพระบรมธาตุทั้งหมดกว่า 100 องค์

คติ และสัญลักษณ์ของเจดีย์ก็เช่นเดียวกับมหาเจดีย์อื่น ๆ ก็คือ สัญลักษณ์แห่งศูนย์กลางของจักรวาลทัศน์ โดยมีปียอดทองคำเป็นดั่งชั้นอรุณพรหมที่จุดสูงสุดของเจดีย์ คือนิพพาน

ปล้องไฉน คือ รูปภพทั้งชั้นพรหมและชั้นเทพทั้งปวง ตัวฐานหรือบัลลังก์รับปล้องไฉนหรือที่เรียกเสาศาหารก็คือ แดนแห่งการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์โลกกับเทวโลก

เจดีย์ 4 ทิศ คือ อนุทวีป ทั้ง 4 ซุ้มหัวช้างก็หมายถึง สัตว์โลกในแดนหิมพานต์ที่อยู่บริเวณฐานของเขาพระสุเมรุ

เจดีย์รายรอบ คือ ทวีปบริวารที่หมายถึงผู้สร้างอุทิศถวายเพื่ออธิฐานความเป็นพุทธะหรือพุทธเกษตรบูชาพระพุทธเจ้า

2. คติธรรมด้านการบูชา

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระ
ทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้ายังผลให้พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใส มีการ
แสดงออกต่อพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชด้วยการเคารพบูชากราบไหว้ มาตั้งแต่ครั้งบรรพ
กาล เนื่องจากเชื่อว่าเป็นเรื่องที่ดี เป็นสิ่งมงคลสำหรับชีวิต ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าการบูชาพระบรม
ธาตุเจดีย์จะก่อให้เกิดผลที่สำคัญหลายประการ คือ

1) พระพุทธเจ้าจะประทานสิ่งที่ร้องขอการถวายของแด่พระบรมธาตุเจดีย์
2) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะบันดาลให้ได้รับผลผลิตทางการเกษตร
ตามที่ปรารถนา

- 3) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้ได้รับสิ่งที่เป็นมงคล
- 4) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้ได้รับบุญกุศลสูงสุด
- 5) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้ได้รับผลคืนมาคุ้มค่า
- 6) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้ปฏิบัติตามคำอธิษฐาน
- 7) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้ได้รับผลบุญทั้งชาตินี้และ

ชาติหน้า

- 8) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้สิ่งไม่เป็นมงคลสลายไป
- 9) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้ประสบความสำเร็จใน

อาชีพ

- 10) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้มีปัญญา
 - 11) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะคลบบันดาลให้หมู่คณะประสบความสำเร็จ
3. คติธรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อ พิธีกรรม
วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาว
นครศรีธรรมราชเป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระ
บรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ดังนี้ 1) ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ 2) ประเพณีตักบาตรรูปเทียน 3)
ประเพณีสวดด้าน 4) การสมโภชพระบรมธาตุ

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระ
บรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช” มีข้อเสนอแนะ คือ

คณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช และประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรจัดงานประเพณีบูชา

องค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชให้ชัดเจนเป็นประจำทุกปี ให้ยิ่งใหญ่และมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาองค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชที่แท้จริงในโอกาสต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ในวิทยานิพนธ์นี้ มีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมได้หลายด้าน ได้แก่

1. ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
2. ศึกษาความสำคัญและคุณค่าของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชที่มีต่อชาวพุทธในประเทศมาเลเซีย
3. ศึกษาเชิงสำรวจวิเคราะห์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชในฐานะที่เป็นต้นแบบแห่งเจดีย์ของภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. ไตรภูมิโลกวิจิตรยถา ฉบับที่ 2.

_____. **ตำนานพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช**, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานาปนกิจศพ นางยุพิน ไตรภักดิ์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม (พระนคร: กรมศิลปากร), 2503.

_____. **ประวัติวัดท่าโพธิ์วรวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, 2536.

_____. **วิวัฒนาการพุทธสถานไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2533.

_____. **สำนักงานโบราณคดี. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพมหานคร: เอ พี กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์, 2529.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และเทิม มีเต็ม. **จารึกแผ่นทองปลียอดพระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร**. นครศรีธรรมราช. ม.ป.ป, 2529.

ดิเรก พรตตะเสน. “พุทธศาสนาในนครศรีธรรมราช”. ในรายงานสัมมนาประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช, กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2521.

_____. “พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช”. ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 6**, 2529.

ทศพล จันทนิชย์กุล. **พระบรมสารีริกธาตุ พระอรหันตธาตุ ปุชนิยธาตุอันเป็นที่สุดแห่งการสักการบูชา**. กรุงเทพมหานคร: คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์, 2548.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: หจก.สหายบล็อกและการพิมพ์, 2544.

ธงทอง จันทรางศุ และคณะ. **มหาธาตุ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

นะมา โสภางค์. “ปริศนาธรรมจากภาพปูนปั้นในพระวิหารมหาภิเนษกรม (พระม้า)”. **สารนครศรีธรรมราช**. 26(7): 43-47, กรกฎาคม 2539.

- ปัญญา เทพสิงห์. ศิลปะเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟพริ้นท์จำกัด, 2548.
- ประภัสสร ชูวิเชียร ดร. พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช มหาสถูปแห่งคาบสมุทรภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2553.
- ปลาย บุรพาทิต. พระบรมธาตุและวัดมุงคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์, 2551.
- พระคัมภีร์อุปัฏฐาก. ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์. มปท.มปป.
- พระครูกลยาสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม). พุทธประวัติตามแนวปฐม สมโพธิ. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท, 2551.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, 2551.
- พระธรรมรัตโนภาส. ประวัติและตำนานวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร. จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2539.
- พระปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสุธมโม). พระไตรปิฎกแปลย่อ. พระนคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2518.
- พระยาอนุนามราชชน. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. โดยเสถียรโกเศศ (นามแฝง). พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2505.
- ภัทรวรรณ วันทนชัยสุข. ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาสน์, 2547.
- วิเชียร ณ นคร และคนอื่น ๆ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2521.
- วิเชียร บำรุงผล. ตำนานพระบรมธาตุโดยสังเขป. พระนคร: การพิมพ์พาณิชย์, 2527.
- วิไลรัตน์ ยี่รอด. “สถูปที่มีหัตถ์ปรากฏในศรีลังกา.” ใน ศิลปากร. ปีที่ 38. ฉบับที่ 3. (พฤษภาคม-มิถุนายน), 2538.
- ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. พระนิพนธ์โสทร ลำนวนที่ 3. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2528.
- เสถียร พันธังสี. ชินกาลมาลินี แสดงประวัติของพระพุทธเจ้าและคัมภีร์พระพุทธศาสนา, 2497.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2536.
- สุด ศรีสมวงศ์. ตำนานมูลศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, 2519.
- ศ.ธรรมรัตน์. พระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค, 2551.
- เชษฐา ธิรัตน์. “พระบรมสารีริกธาตุมหาสถาน.” วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. “พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชกับการวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.

ปรีชา นุ่นสุข. “ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ 11–19.” **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุฎฐิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

พระชุตินันท์ อานนโท (นามสมุท). “อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธรศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย.”

วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

พระปราโมทย์ กลิ่นละมัย. “การศึกษาบทบาททางการปกครองของราชวงศ์ศรีธรรมมาโสกราช: กรณีศึกษาจาก “ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2550.

พระภูเมธ สุเมโธ (พูนสุวรรณ). “ความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระเจ้าเก้าตื้อวัดสวนดอก เชียงใหม่.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

พระมหามนตรี วลลโภ (ป้อมสุข). “อิทธิพลของวัดถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระมหาหมวด สุกกรมโม. “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพระพุทธรศาสนา.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

พระมหาสมชาย อีรปภาโส (บุญเกลี้ยง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

วรรณสิริ นุ่นสุข. “การศึกษาคติในการบูชาพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช: กรณีดอกไม้เงินดอกไม้ทอง.” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2545.

สุรสิทธิ์ เวทประสิทธิ์. “การศึกษาอัตลักษณ์ของพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช เพื่อออกแบบสภาวะแวดล้อมภายในอาคารอาศรมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช.” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

การศึกษาวิธีการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทย
จังหวัดพิษณุโลก

The Study of the Practice to the Buddha's Relics of Thai Buddhists
in Phitsanulok Province

พระอนุชา สนต์จิตโต (เหมื่อนมี)

Phra Anucha Santacitto (Meanmi)

พระครูพิพิธจารุธรรม, ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ

Phrakrupipithjarudham, Prapat Srikulkij

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhajinaraj College

E-Mail: samung.v4969@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อและความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทยจังหวัดพิษณุโลก งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเนื้อหาออกตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กล่าวถึง ความหมาย ความเป็นมา ประเภทและลักษณะของพระบรมสารีริกธาตุ ความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุ การสร้างที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และคติความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสมัยพุทธกาล สมัยหลังสมัยพุทธกาล การเข้ามาของพระธาตุในประเทศไทย และความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุของชาวพุทธไทย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธในจังหวัดพิษณุโลก

ผลการวิจัยพบว่า

ผลจากการศึกษาวิจัยภาคเอกสาร สรุปได้ว่าชาวพุทธไทยมีความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุอย่างสูงยิ่ง นอกจากนี้ยังเชื่อมั่นในอานุภาพของพระอัฐิธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ และยังพบว่าผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชา จะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้น ชาวพุทธจึงควรพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เพราะเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุคือสิ่งแทนพระพุทธเจ้า

ผลการวิจัยภาคสนาม ได้ผลสรุปว่าพระธาตุ วัดเสนาสน์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ คือพระธาตุของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

จำนวน 36 พระองค์ โดยพระมหาไถ่ล่าย ต่อมาชาวพุทธ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ได้พากันสร้างเจดีย์ใหญ่ครอบไว้ เมื่อ พ.ศ. 1232

พื้นฐานความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากความเชื่อแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาและส่วนใหญ่มีความเคารพนับถือและความเข้าใจเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ เคยเห็นพระอัฐิธาตุและเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นวัตถุวิเศษสามารถแสดงปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติได้

ประชาชนจังหวัดพิษณุโลกมีความเชื่อว่าพระบรมธาตุเจดีย์ วัดเสนาสน์ เป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจริง และองค์พระธาตุความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์ ดลบันดาลให้ผู้มีศรัทธาในการปฏิบัติตนแล้วแคล้วคลาดปลอดภัย และเป็นสิริมงคล สำหรับการปฏิบัติตนต่อพระธาตุของชาวพุทธจังหวัดพิษณุโลก คือการบวงสรวง การถวายน้ำสรง การห่มวนาคห่ม เมื่อได้สืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่จะต้องปฏิบัติทุกปี และมีการบวชนาคห่มเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

คำสำคัญ: วิธีการปฏิบัติตน, พระบรมสารีริกธาตุ, ชาวพุทธไทย

Abstract

This dissertation is of 2 objectives; 1) to study of the belief and importance of Buddha's relict in of Buddhism of The Thai Buddhists 2) to study of the belief and performance according to the Buddha's relict in of The Thai Buddhists in Phitsanulok province. This study is a quantitative research.

This thesis was divided substance into follow the 2 objectives;

objective 1 deals with meaning, history, development and kinds of the Buddha's relics, the importance about the Buddha's relict, the constructing of monuments for Buddha's relics, and the belief in Buddha's relics after Buddha's passing away'

objective 2 deals with the belief about Buddha's relics of Thai Buddhists nowadays and objective 3 deals with results of studies and the analysis of the belief and performance according to the Buddhists relict in of The Thai Buddhists in Phitsanulok province of information's that divided into 2 objectives.

The result of the present study was found that Phradhatu of Watsanat in watbhot distich was a pagoda contain the Buddha's relics about 36 Buddha's relics by Phramaha Lhailay. Later, the Thai Buddhists Peoples of Watbhot

established a big pagoda to cover a Dhatu. Phradhatu of Buddha's relics was produced in Buddha Era 1232.

The results from the analysis of a documentary research was concluded that: an attitude and belief in Buddha's relics was highly faithful in Thai society. Moreover, it was found that Buddhists believe in the power of Buddha's relics which was contained in Buddhist monuments and those who pay respect to these Buddha's relics would obtain happiness and be prosperous in their lives. Most of them, therefore, lead their life in a good way. Worshiping Buddha's relic is considered to be the worshipping of those thin that represent the Buddha Himself.

The results from the analysis of a questionnaire can be concluded that:

The Thai Buddhists' belief nowadays in Buddha's relics was based origin ancient belief of ancestors on their old continuous belief. Most of them had the knowledge and understanding of Buddha's relics. They believed that the Buddha's relics were the special substance that can bring about supernatural phenomena.

Buddhists in the Thitsanulok province believed that Phradhatu Watsanat was a pagoda to contain the real Buddha's relics. It had auspicious power, and miracle to save believers from danger and to give them the prosperity.

The belief and performance according to the Buddha's relict in of The Thai Buddhists in Phitsanulok province that was practiced from generation to generation was worshipping, This rite was derived from generation to generation till it became a tradition that was organized in every year. In the present time, there was a change of practice from worship to competition and ordination group every year.

Keywords: The Way Behave, Buddha's Relics, Thai Buddhist

1. บทนำ

ในดินแดนต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาต่างนับถือว่า พระบรมสารีริกธาตุเป็นวัตถุสูงค่าสูงสุด เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระพุทธสรีระขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และด้วยความเชื่อเรื่องพระพุทธบาทมี ประจุพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ จึงมี

ความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น พระบรมสารีริกธาตุลอยน้ำ พระบรมสารีริกธาตุเสด็จเคลื่อนย้ายที่ประดิษฐานเองได้ พระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เปล่งแสงหรือรัศมีโอภาส เป็นต้น

ในปัจจุบันพระพุทธรูปศาสนิกชนส่วนใหญ่ก็ยังให้ความสนใจที่จะสักการบูชาและต้องการจะมีพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุของพระอรหันต์ไว้ครอบครอง เพื่อจุดประสงค์ต่างๆ กัน เช่น เพื่อสักการบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลที่มีพระบรมสารีริกธาตุไว้ที่บ้าน โดยจัดวางไว้บนโต๊ะหมู่บูชา หรือเก็บรักษาไว้ในที่อันเหมาะสม เนื่องจากมีความเชื่อว่าหากผู้ใดมีพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุของพระอรหันต์อยู่ในครอบครองแต่รักษาไว้ไม่ดี เช่น เก็บรักษาไว้ในที่ไม่เหมาะสม หรือ ขาดการสักการบูชา พระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุก็จะอันตรายไปจากที่นั้น ในขณะที่บางคนก็เชื่อว่าผู้ที่มีพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุไว้ครอบครองมาก ๆ จะเป็นการวัดคุณธรรมของผู้คนว่าเขามีกาย วาจา และใจ ที่บริสุทธิ์สะอาด มีบุญญาธิการมาก (ธนิต อยู่โพธิ์, 2529: 191) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการสวดคาถาอันเชิญพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุและมีวิธีการปฏิบัติตนในกรรมวิธีต่าง ๆ ซึ่งผู้ใดจะปฏิบัติได้ผลก็จะบอกต่อ ๆ กันมา

ในดินแดนต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาต่างนับถือว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นวัตถุสูงค่าสูงสุด เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระพุทธสรีระขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และด้วยความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปมีประดุจพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ จึงมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้หลากหลายรูปแบบ เช่นพระบรมสารีริกธาตุลอยน้ำ พระบรมสารีริกธาตุเสด็จเคลื่อนย้ายที่ประดิษฐานเองได้ พระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เปล่งแสงหรือรัศมีโอภาส เป็นต้น จาริกวัดศรีชุม เป็นหลักฐานจาริกโบราณของไทยที่กล่าวถึงปาฏิหาริย์ของพระบรมสารีริกธาตุโดยละเอียดในประเทศไทยสมัยโบราณ ปรากฏหลักฐานความเชื่อปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับพระบรมสารีริกธาตุที่เก่าที่สุดในจาริกวัดศรีชุม ซึ่งเป็นศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 โดยพระมหาเถรศรีศรีถวรราชจุฬามณีศรีรัตนลังกาทิปมาสามิเป็นเจ้า ซึ่งเป็นพระโอรสของพระยากำแหงพระราม และเป็นพระนัดดาของพ่อขุนผาเมือง เป็นผู้จาริกขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 1890-1917 โดยมีส่วนหนึ่งของจารึกกล่าวถึงอิทธิปาฏิหาริย์ของพระบรมสารีริกธาตุที่วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยโดยละเอียด ในสังคมไทยเมื่อประเทศได้รับพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ตั้งแต่สุโขทัยเป็นต้นมาได้มีการสร้างพระสถูปสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขึ้นเป็นหลักของวัด ตามคติความเชื่อของชาวประเทศศรีลังกาและมีการเขียนตำนานพระบรมสารีริกธูปกำกับไว้ด้วย ทำให้ชาวพุทธไทยบางส่วนเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุที่แจกไปยังเมืองต่าง ๆ เมื่อครั้งถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ได้รับการรักษาและสักการบูชาสืบมาโดยลำดับ ในประเทศไทยก็มีการสร้างพระสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา และการสร้างเจดีย์นี้ ถือได้เป็นแบบสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งของสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ

พระบรมสารีริกธาตุ โดยความหมายก็คือพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า หรือกระดูกของพระพุทธเจ้า รวมถึงพระธาตุที่นับเนื่องหรือเป็นส่วนกายหรือพระวรกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระเกศา พระโลมา พระนขา พระทันตา พระอัฐิ พระทนต์ พระอักษธาตุ พระศิวธาตุ ของพระพุทธเจ้า ในมหาปรินิพพานสูตรได้กล่าวถึงพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ว่าเมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระพุทธเจ้า พระอวัยวะคือพระฉวี พระจัมมะ พระมังสา พระนหารู พระลลิกา ไม่ปรากฏแก้ว ไม่ปรากฏเขม่าเลย คงเหลือแต่พระสรีระเท่านั้น เปรียบเหมือนเมื่อไฟไหม้เนยใสและน้ำมัน ก็ไม่ปรากฏแก้ว ไม่ปรากฏเขม่า ฉนั้นใด เมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระผู้มีพระภาค พระอวัยวะ กล่าวคือ พระฉวี พระจัมมะ พระมังสา พระนหารู หรือพระลลิกา ไม่ปรากฏแก้ว ไม่ปรากฏเขม่า คงเหลืออยู่แต่พระสรีระเท่านั้น ฉนั้นนั่นเหมือนกัน

พระบรมสารีริกธาตุวัดเสนาสน์: วัดเสนาสน์ ตั้งอยู่ที่ 128 หมู่ที่ 1 บ้านสวนป่าน ตำบลท่างาม อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร สังกัดสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดโบราณเก่าแก่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยใดไม่มีใครทราบแน่ชัดสันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างขึ้นก่อน พ.ศ. 1232 และได้มีการย้ายสถานที่ตั้งเสนาสนะหลายครั้งหลายหน นับถึงปัจจุบันได้ 5 ครั้ง นับเป็นวัดชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วในราว พ.ศ. 1820 (ประวัติความเป็นมาของวัดเสนาสน์ และพระบรมธาตุ, 9 สิงหาคม 2558: 546) ได้มีประวัติกล่าวไว้เพียงบางตอนจากหนังสือเรื่อง “พระปฐมเจดีย์” ซึ่งมี “เจ้าพระยาทิพากรณ์ (นายขำ บุณนาค)” กล่าวไว้ว่า มหาไหล่ลายซึ่งเป็นลูกชายของนายเชน กษัตริย์ในเชื้อพระวงศ์พระยาศรีสิทธิไชย เมื่อครั้งที่พระมหาไหล่ลายยังมีได้บวชนั้นได้เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กของพระเจ้าแผ่นดินเมืองละโว้ เมื่อบวชเป็นสามเณรแล้วได้ทราบข่าวว่าจะมีเรือสำเภา เดินทางไปยังเมืองลังกา สามเณรไหล่ลายจึงได้ขออาศัยโดยสารเรือสำเภาลำดังกล่าวเดินทางไป ด้วยจนกระทั่งถึงปากน้ำทางเข้าเมืองลังกา สามเณรไหล่ลายจึงได้นำบาตรและไม้เท้าของตนใส่ลงในกระโล่ แล้วก็ลอยเข้าไปในเมืองลังกาในวัดเดียวกันนั่นเอง และขอรับรองให้คณะสงฆ์เหล่านั้นได้นำตนเองเข้าไปนมัสการสักการะพระบรมสารีริกธาตุในพระมหาเจดีย์เท่านั้น ซึ่งทางคณะสงฆ์ก็ได้ยินยอมพาสามเณรไหล่ลายเข้าไปในพระมหาเจดีย์จนกระทั่งถึงยังต้นโพธิ์ สามเณรไหล่ลายก็ได้ทำการทักษิณาวรรตจนครบสามรอบแล้ว ก็บังเกิดความมหัศจรรย์ขึ้น โดยกิ่งต้นโพธิ์ด้านทิศทักษิณได้น้อมกิ่งลงมาให้สามเณรไหล่ลายจับใส่เหนือเศียรพร้อมทั้งยังมีพระบรมสารีริกธาตุเสด็จออกมาแสดงพระปาฏิหาริย์ตั้งลอยอยู่เหนือเศียรสามเณรไหล่ลาย มีรัศมีเปล่งประกายสว่างไสว ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของเหล่าคณะสงฆ์ทั้งปวงโดยถ้วนทั่วกัน จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว คณะสงฆ์ทั้งได้ประจักษ์ซึ่งบุญญาบารมีของสามเณรไหล่ลายคณะสงฆ์ทั้งหลายจึงได้ยินยอมพร้อมใจกันทำการบวชให้สามเณรไหล่ลายเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์ทันที หลังจากนั้นมาพระมหาไหล่ลายก็ได้เดินทางไป นมัสการสักการะพระพุทธรูปและพระมหาเจดีย์แห่งอื่น ๆ จนทั่วแล้วจึงเดินทางกลับมา และสมเด็จพระสังฆราชก็ได้เมตตาประทานพระบรมธาตุ จำนวน 650 พระองค์ พร้อมด้วยผลของต้นศรี

มหาโพธิ์ให้แก่พระมหาไถ่ล่ายได้นำไปบรรจุและปลูกในเมืองแห่งอื่น ๆ จะได้ให้เหล่าสมณชีพรามณ์ และท้าวพระยาประชาราษฎร์ทั้งปวงจะได้มีสักการศกการบูชาสืบต่อไปเมื่อนำกว่าพระศาสนาได้ 500 พรรษา จากนั้นพระมหาไถ่ล่ายก็ได้กราบทูลลาสมเด็จพระสังฆราชและคณะสงฆ์ทั้งหลายกลับชมพุทฺธิป และเมื่อไปถึงนครชัยศรี วัดพระเชตุพน พระมหาไถ่ล่ายจึงได้ทำการแบ่งพระบรมธาตุนำไปบรรจุไว้ในพระมหาเจดีย์ พระปางสมาธิ และพระเสมาทั้งสี่รวมทั้งสิ้นจำนวน 16 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระปางศิลาสน์ พระประธานใหญ่รวม 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระโพธิพารักษ์ จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระป่าเลไล จำนวน 36 พระองค์ แบ่งบรรจุไว้ในเมืองชัยนาทจำนวน 36 พระองค์ ส่วนผลตนมหาโพธิ์ไปปลูกไว้ริมหนองนอกวัดเขมาปากน้ำ จึงได้ปรากฏชื่อว่า “มหาโพธิ์เมืองล้งกา” หลังจากนั้นก็ทำการแบ่งพระบรมธาตุไปบรรจุไว้ที่วัดหน้าพระธาตุเมืองอโยธยาอีก จำนวน 16 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระพุทฺธบาท จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุในเขานครสวรรค์จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุในต้นศรีมหาโพธิ์ที่ปลูกไว้ ณ อ่างทอง จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในเมืองหลวงสวนแก้ว จำนวน 36 พระองค์ และแบ่งไปบรรจุไว้ในวัดเสนาสน์ จำนวน 36 พระองค์ (ขณะนั้นพระพุทฺธศักราชได้ 1232 พรรษา) แบ่งไปบรรจุไว้ในวัดบูรพาราม จำนวน 30 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในวัดมหาสถาน จำนวน 30 พระองค์ (ซึ่งทั้งสามอารามสุดท้ายนี้ ล้วนอยู่ในแดนเมืองพิษณุโลกทั้งสิ้น) และเมื่อพระมหาไถ่ล่ายได้แบ่งพระบรมธาตุไปบรรจุในเมืองอื่นๆ จนหมดสิ้นทั้ง 650 พระองค์แล้ว พระมหาไถ่ล่ายก็ได้เดินทางกลับไปอยู่ยังเมืองละโว้ดังเดิม

ในสมัยโบราณชาวพุทธในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียงรู้จักวัดเสนาสน์ เพราะงานสงฆ์พระบรมธาตุ ซึ่งเป็นงานที่ใหญ่โตมาก ส่วนใหญ่ในช่วงก่อนเทศกาลตรุษ 2-3 วัน จะมีประเพณีบวชนาคหนุ่ม มีงานฉลอง ทำบุญตรุษ และงานประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุติดต่อกันไปการสงฆ์พระบรมธาตุจัดขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 อันเป็นวันสุดท้ายของงานผู้สูงอายุมักเดินทางไปยังวัดเสนาสน์ ตั้งแต่ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 4 พักค้างคืนเพื่อปฏิบัติธรรมที่วัด ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นคือวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ก็ร่วมทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนาและร่วมสงฆ์พระบรมธาตุแล้วจึงเดินทางกลับ เพื่อไปร่วมงานประเพณีที่วัดโบสถ์ต่อไปสำหรับคนหนุ่มคนสาวที่ยังแข็งแรงจะเดินทางไปวัดเสนาสน์ ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ร่วมสงฆ์พระบรมธาตุและดูการละเล่นแล้วจึงเดินทางกลับ ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 นี้เองทางวัดโบสถ์ก็จัดงานประเพณีประจำปีของวัดต่อทันที ประชาชนก็จะเดินทางไปร่วมงานบุญที่วัดโบสถ์ต่ออีกงานหนึ่งการที่วัดโบสถ์จัดงานต่อจากวัดเสนาสน์ เนื่องจากการให้เกียรติที่ วัดเสนาสน์ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ จึงให้วัดเสนาสน์จัดงานประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุก่อนเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในสมัยก่อนงานประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุวัดเสนาสน์ นอกจากจะมีมหรสพต่าง ๆ แล้ว บรรดานักแข่งม้าจะพากันมาแข่งม้าในบริเวณงานวัด นักเลงที่มีเรื่องบาดหมางหรือไม่ถูกชะตากันจะนัดมาชกต่อยตีกัน เพื่อ

ชำระความค้ำ เพราะถือว่าที่วัดเสนาสน์มีพระบรมธาตุเป็นสังคตสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง และเป็นสักขีพยานชกต่อยตีกันไม่มีการเอาเรื่องขึ้นโรงขึ้นศาล ไม่เล็ดตกยางออกถึงอันตรายร้ายแรง ดังนั้นเมื่อถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุก ๆ ปี เพียง 1 วันเท่านั้น ทางวัดเสนาสน์ จะจัดพิธีสงฆ์ พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งมีพุทธศาสนิกชนทั่วไปหลั่งไหลเข้ามาเพื่อนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งมีชาวบ้านอีกหลายคนมารอคอยเพื่อรองรับน้ำสรงที่ล้นออกมาจากภาชนะบรรจุองค์พระบรมสารีริกธาตุ นำไปปะพรมคนในครอบครัว บ้านเรือน ไร่นาและอื่น ๆ ให้เกิดความเป็นสิริมงคล ขจัดปัดเป่าความทุกข์นานาประการให้หมดไปจากครอบครัวตลอดจนตราถึงปัจจุบันนี้

องค์ความรู้จากการวิจัย: สิ่งที่ประชาชนได้จากการมีพระเจดีย์บรรจุพระอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวพุทธประชาชนทั่วไป มีความศรัทธาและความเชื่อต่ออัฐิธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุ ที่บรรจุไว้ในองค์พระธาตุนั้น เพราะมีความเชื่อว่า

1. การบูชาสักการะพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเหมือนได้บูชาพระพุทธเจ้าโดยตรง
2. การบูชาสักการะพระบรมสารีริกธาตุ เป็นการได้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา กล่าวคือ 1) พุทธานุภาพ ความเชื่อมั่นในพระพุทธรูป ที่ทรงบริสุทธิปราศจากกิเลสสวาทังปวง และทรงประกอบด้วยพระคุณ 3 ประการ คือ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระปัญญาคุณ 2) ธรรมานุภาพ คือพลังอำนาจของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏอยู่ตามบทสวดมนต์ต่างๆ 3) สังฆานุภาพ คืออำนาจแห่งพระอริยสงฆ์และพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลายและมีการแผ่เมตตาจิตมาสู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย 4) ปุณฺณานุภาพ คือ อำนาจของการทำบุญกุศล คุณงามความดี รวมถึงการกระทำที่ให้ผลในทางที่ดีของบุคคลต่าง ๆ 5) เทวานุภาพ คือ อำนาจแห่งเทวดาที่ชาวพุทธต่างมีความเชื่อมั่นว่าจะต้องได้รับการรักษาจากเทวดาอยู่เสมอ

คุณค่าพระเจดีย์บรรจุพระอัฐิธาตุ ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวพุทธไทย ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ตามตำนานพระอัฐิธาตุ 2) คุณค่าด้านศรัทธาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาพระเจดีย์อัฐิธาตุ 3) คุณค่าด้านความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา 4) คุณค่าด้านหลักธรรม ที่เป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นความซื่อสัตย์ใจให้บริสุทธิ์ จากทั้ง 3 หลักการนี้ทำให้พุทธบริษัทหันมาประกอบกิจกุศลเรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, ทางทำความดี ที่เรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ” ได้แก่ (1) ทานมัย คือการทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ (2) สีลมัย คือการทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี (3) ภาวนามัย คือการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือการฝึกจิตใจเจริญปัญญา (4) อปายณมัย คือการทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม (5) เวยยาวัจจมัย คือการทำบุญด้วยการชวนชวนรับใช้ (6) ปัตติทานมัย คือการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น (7) ปัตตานุโมทนามัย คือการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น (8) ธัมมัสสวนมัย คือการทำบุญด้วยการฟังธรรมด้วยการศึกษาหาความรู้ (9) ธัมมเทศนามัย คือการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้รู้ (10) ทิฏฐุชุกัมม

คือการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง 5) คุณค่าด้านจิตใจ 6) คุณค่าด้านวัตถุ 7) คุณค่าทางสังคม 8) ด้านความสามัคคี 9) ด้านเศรษฐกิจ 10) คุณค่าด้านประเพณีและวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามเรื่องประวัติความเป็นมาของพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุ ยังไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งนักในแง่ประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีกล่าวไว้หลายแห่งเหมือนกัน จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้าให้กระจ่างยิ่งขึ้นไปและจากความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้โดยกระจ่างแจ้ง เพราะเป็นเรื่องความศรัทธาเคารพนับถืออย่างมั่นคงต่อองค์พระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุในประเด็นนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยที่จะศึกษาวิจัยว่าพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยในปัจจุบัน มีความรู้เกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุอย่างไร มีความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่อองค์พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าหรือพระธาตุอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติตนที่มีต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทย ในจังหวัดพิษณุโลก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) ประชากร ได้แก่ ชาวพุทธไทยที่มาราบมนัสการพระธาตุเจดีย์ ณ วัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 340 คน เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ที่เดินทางมาราบมนัสการในช่วงระหว่าง เดือนสิงหาคม 2558 ถึง มกราคม 2559 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างของชาวพุทธไทยที่มาราบมนัสการพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ ณ วัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ในช่วงระยะเวลาเดือนสิงหาคม 2558 วันที่ 7 มกราคม 2558 รวม 5 เดือน จำนวน 181 คน/ฉบับ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างนี้ได้โดยการเปิดตารางของ เครซี่ และมอร์แกน (R.V. Krecie & D.W. Morgan) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับชาวพุทธไทยที่มาราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ ณ วัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก เป็นผู้ตอบตอบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อแบบธรรมชาตินิยมของชาวพุทธไทย

โดยใช้สเกลวัดแบบลิเคอร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) โดยสร้างครอบคลุมด้านต่าง ๆ ที่กำหนด

ลักษณะของเครื่องมือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (checklist) เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติตนต่อธาตุของชาวพุทธไทย ในจังหวัดพิษณุโลก มี 5 ด้านคือ ด้านหลักความเชื่อในศรัทธา 4 ด้านอุเทสิกเจดีย์ ด้านพุทธานุสสติ ด้านวิญญูณนิยมและความเชื่อแบบธรรมชาตินิยม โดยแบบสอบถามทั้งหมด มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคอร์ (Likert) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (checklist) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เคยปฏิบัติตนต่อพระธาตุว่า เคยปฏิบัติหรือไม่เคยปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูลนำแบบสอบถามที่ได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว มาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS (Statistical Package for Social Sciences Version 13.0) เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาความเห็นตามหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนา เมื่อสรุปโดยภาพรวมพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ กัมมสัทธา ค่าเฉลี่ย 4.51 [0.68] รองลงมา คือตถาคตโพธิสัทธา มีค่าเฉลี่ย 4.44 [0.53] พุทธานุสสติ มีค่าเฉลี่ย 4.42 [0.76] กัมมัสสกตาสัทธา มีค่าเฉลี่ย 4.33 [0.64] วิปากสัทธา มีค่าเฉลี่ย 4.29 [0.68] และ อุเทสิกเจดีย์ มีค่าเฉลี่ย 4.12 [0.62] ส่วนด้านความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.41 [0.84]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อด้านตถาคตโพธิสัทธา พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่าเมื่อบำเพ็ญบารมีจนเต็มเปี่ยมแล้วสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ มีระดับค่าเฉลี่ย 4.63 [0.71] รองลงมาคือเชื่อว่า พระคุณของพระพุทธเจ้า ไม่มีที่สิ้นสุด มีมากกว่าเหล่าพระสาวก 4.61 [0.64] ส่วน ความเชื่อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุ/พระอัฐิธาตุต่าง ๆ มีอิทธิฤทธิ์ สามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏได้จริง 4.07 [0.88]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักกัมมสัทธา (เชื่อในหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนา) พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่าบุคคลจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องได้มาด้วยการกระทำของตนเอง มิใช่ด้วยการอ้อนวอน ขอร้อง หรืออนนรคอย โขควาสนา มาหลนทับ มีค่าเฉลี่ย 4.66 [0.59] รองลงมา คือเชื่อว่ามนุษย์จะประสบสิ่งที่ดีได้ด้วยกรรมดีที่ตนเองต้องสร้างเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจดลบันดาลจากเทวดา หรือพระพรหมองค์ใด ๆ มาช่วยเหลือหรือบันดาลให้ มีค่าเฉลี่ย 4.53 [0.68] ส่วนความเชื่อ ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่ากุศลกรรม และกุศลกรรม บุคคลไม่สามารถแก้ไขได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.37 [0.74]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักความเชื่อตามหลักวิปากศรัทธา [ความเชื่อในเรื่องผลของกรรม ที่เกิดจากการกระทำอันเนื่องเดียวพระรัตนตรัย] พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่า การกราบไหว้ พระบรมธาตุ/พระธาตุเจดีย์ อันเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า หรือพระอริยสาวก จะมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นปูชนียวัตถุ ที่ควรแก่การสักการบูชา มีค่าเฉลี่ย 4.60 [0.66] รองลงมา คือเชื่อว่า พระสกลุ พระบรมธาตุ /พระธาตุเจดีย์ทั้งหลาย มีท้าวจุลโลกบาล ปกป้องคุ้มครองรักษา และมีเทวดาสัมมาทิฐิ คอยรักษา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา อยู่จริง มีค่าเฉลี่ย 4.44 [0.81] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพระสกลุ พระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ทั้งหลายนั้น สามารถดลบันดาลให้เราประสบสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า และทำความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้จริง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.77 [1.12]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักกัมมัสสกตาสัทธา [เชื่อในหลักการกระทำที่ตนเองทำไปแล้วว่า กรรมนั้นเป็นของของตนอย่างแน่นอน] พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่า แต่ละบุคคลเป็นเจ้าของกรรม และ ต้องรับผิดชอบต่อกรรมที่ตนเองได้ทำไปแล้วนั่นเอง มีค่าเฉลี่ย 4.41 [0.72] รองลงมาคือเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายที่ได้รับความสุขสบาย เป็นผลมาจากการประกอบกรรมดีที่เป็นบุญกุศลอันตนเองเคยทำไว้ มีค่าเฉลี่ย 4.36 [0.77] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่ากรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถรับถ่ายโอนให้ผู้อื่น หรือใช้วิธีการอื่นใดให้รับกรรมแทนตนได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.25 [0.82]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักอุเทสิกเจดีย์ [เจดีย์คือสิ่งที่แสดงแทนพระพุทธเจ้าองค์จริงโดยสัญลักษณ์] พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่าพระธาตุ เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ในฐานะที่เป็นพุทธานุสสติ มีค่าเฉลี่ย 4.49 [0.69] รองลงมา เชื่อว่าพระบรมธาตุ/พระอัฐิธาตุ เป็นสิ่งที่มนุษย์ให้คุณค่า ในฐานะเป็นสิ่งแทนพระพุทธเจ้าองค์จริง ที่ควรแก่การกราบไหว้สักการบูชาสูงสุดของชาวพุทธ มีค่าเฉลี่ย 4.38 [0.85] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือเชื่อว่าพระธาตุ/พระธาตุเจดีย์ ไม่มีพลังอำนาจอื่นใด ที่จะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ มีค่าเฉลี่ย 3.62 [1.19]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามความเชื่อตามหลักพุทธานุสสติ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก ได้แก่ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้เท่าทันอวิชชา และทำลายอวิชชาได้อย่างสิ้นเชิงโดยหลักอริยสัจและตัดกระแสด้วยอวิชชาด้วยหลักปฏิจจสมุปบาท มีค่าเฉลี่ย 4.70 [3.83] รองลงมา คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ คือผู้ตัดกิเลสได้โดยสิ้นเชิง เป็นสัพพัญญู โดยมีค่าเฉลี่ย 4.49 [0.74] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งทั้งสถานที่ที่เป็นแดน ยมโลก มนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก และพระนิพพาน และข้อปฏิบัติที่จะทำให้สัตว์ไปเกิดในที่นั้น ๆ ได้หมดสิ้นเชิงมีค่าเฉลี่ย 4.25 [0.82]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเกี่ยวกับความเชื่อตามหลักวิญญานนิยมแล้ว พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรกได้แก่ เชื่อว่ามีวิญญาน ที่อาศัยอยู่นอกกายมนุษย์ มีอยู่จริง มีค่าเฉลี่ย

3.74 [1.13] รองลงมา คือเชื่อว่าในธรรมชาติทั้งหลาย มีวิญญาณสิ่งสถิตอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในสิ่งศักดิ์ที่เป็นปุชนียวัตถุทางศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย 3.62 [1.10] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าการบวงสรวง การทรงเจ้า เป็นของชั่ว เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธไทยยังให้ความเคารพ และถือปฏิบัติอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.05 [1.24]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเกี่ยวกับความเชื่อตามหลักธรรมชาตินิยมแล้ว พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่เชื่อในเรื่องพรหมลิขิตชีวิตมนุษย์ทำให้ตกต่ำและดีขึ้นได้ ด้วยอำนาจพระพรหม มีค่าเฉลี่ย 3.77 [1.12] รองลงมา คือเชื่อว่ามีพลังอำนาจพิเศษเหนือธรรมชาติ แฝงอยู่ในธรรมชาติรอบตัวมนุษย์ มีค่าเฉลี่ย 3.67 [1.07] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพลังเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควรให้ความเคารพนับถือบูชา เหมือนกับปุชนียวัตถุในทางศาสนา มีค่าเฉลี่ย 3.00 [1.26]

การปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ตามหลักความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา เรียงตามลำดับความสำคัญของระดับความเชื่อ พบว่า การกราบไหว้สักการบูชาพระธาตุ เพื่อเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และเป็นสิริมงคล คิดเป็นร้อยละ 88.3 รองลงมา คือการบริจาคปัจจัยบูชาพระบรมธาตุ ตามตักศิลาต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 84.9 และทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร คิดเป็นร้อยละ 81.5 ส่วน สิ่งที่ไม่เคยปฏิบัติต่อพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ เรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก คือการปิดทองพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ การถวายโคมไฟ การถวายน้ำมัน การเปลี่ยนเครื่องทรง และการห่มจีวรพระธาตุ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมา คือการบวชชีพรหมณ์/บวชนาคนุ่มเป็นประจำทุกปี คิดเป็น ร้อยละ 44.9 และ การบูชาพระธาตุ เพื่อเป็นของขลังและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากสรรพอันตรายต่าง ๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 41.5

การปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ตามความเชื่อแบบดั้งเดิม เรียงตามลำดับความสำคัญ พบว่าการอ้อนวอนขอพรพระธาตุ ให้ช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ คิดเป็นร้อยละ 70.2 รองลงมา คือการเสี่ยงเซียมซีเพื่อทำนายโชคชะตาราศี คิดเป็นร้อยละ 54.6 และ การถวายน้ำสรงพระธาตุ ถวายน้ำหอม ถวายโคมไฟ ถวายเครื่องทรง เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 48.8 ส่วน กิจกรรมที่ไม่เคยปฏิบัติต่อพระธาตุ เรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก คือการบูชาพระธาตุ เพื่อเป็นเครื่องรางขลัง คิดเป็นร้อยละ 33.2 การบวงสรวง การบนบาน ศาลกล่าว และการแก้บน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และการสะเดาะเคราะห์แก้กรรม คิดเป็นร้อยละ 35.6 ตามลำดับ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์และเทศบาลตำบลวัดโบสถ์ อำเภอวัดโบสถ์ ควรให้ความสำคัญเรื่องการรักษาพระธาตุวัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก กำหนดกติกาในการ

ดูแลรักษาปฏิสังขรณ์ส่วนที่ให้นั่นนอน จัดบริเวณภายในวัดให้ชัดเจน เน้นความเป็นอารามตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะเป็นสมบัติของสาธารณประโยชน์ร่วมกัน ไม่ควรปล่อยให้เป็นอย่างชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2) ภายในวัดควรมีศูนย์การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง มีการเผยแพร่หลักศรัทธาที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชนโดยให้ความสำคัญในการแยกแยะกิจกรรมทางศาสนาให้ถูกต้องตามหลักศรัทธา 4 ที่ถูกต้อง

3) วัดควรมีกิจกรรมที่หลากหลายในการให้ความรู้ และฝึกอบรมหลักศรัทธาที่ถูกต้องแก่ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่วัดตั้งอยู่ โดยมีแผนงานในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ถูกต้องตามหลักศรัทธา เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมในช่วงระหว่างงานนมัสการพระธาตุ เป็นต้น

4) วัดและเทศบาล ควรมีศูนย์ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระธาตุ/พระเจดีย์ธาตุที่ถูกต้อง โดยสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน และหน่วยงานราชการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิเคราะห์การใช้สัญลักษณ์ ในฐานะเป็นสื่อในการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ

2) ควรศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีงานนมัสการพระธาตุเจดีย์ที่มีผลต่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

3) ควรศึกษาความพึงพอใจของชาวพุทธไทยที่มีต่อการจัดงานนมัสการพระธาตุเจดีย์

4) ควรศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

5) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามหลักอริยมรรค เพื่อจะเป็นการพัฒนาไปสู่การจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่แท้จริงมิใช่เป็นการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่มุ่งหวังการค้าเชิงพุทธพาณิชย์ และสร้างกระแสโฆษณาความมั่งคั่งให้แก่คนในสังคมเท่านั้น

6) ควรมีการศึกษาวิจัยถึงคติความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระธาตุในพื้นที่ต่างๆ แต่ละภาคของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- ราชบัณฑิต. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ธนิต อยู่โพธิ์. ตำนานพระบรมสารีริกธาตุ. กรุงเทพมหานคร: มปท. 2529.
- คะนอง เนินอุไร. พระธาตุปาฏิหาริย์. กรุงเทพมหานคร: กองทุนโลกทิพย์, มปป. ประวัติความเป็นมาของวัดเสนาสน์ และพระบรมธาตุ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thangarm.go.th/system/showdata.asp?TID=546>, [9 สิงหาคม 2558].

ศึกษาอิทธิพลการเทศน์พะเหวดที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ
อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี

A Study of Phawed Influence Towards People in Nonghai Village,
Muang District, Udonthani Province

พระลำเลิศ วิสุทฺโธ

Phra Lumlert Wisuttho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongcai Campus

E-Mail: nonsaard2529@gmail.com

บทคัดย่อ

ความเป็นมาของการเทศน์มหาชาติในสังคมอีสาน มีมาแต่สมัยแรกพร้อมกับการเทศน์ที่มีอยู่ทั่วไปในเขตภาคอีสานและที่ได้รับความนิยมในการฟังเทศน์มาช้านาน การเทศน์พะเหวดในสมัยก่อนนิยมการเทศน์ในพระอุโบสถ พระวิหาร หรือศาลาการเปรียญ ภาคอีสานนิยมเทศน์ในเดือน 2 ถึง เดือน 4 เรียกว่า บุญพระเวส หรือที่เรียกติดปากของคนอีสานว่า “บุญพะเหวด”

การเทศน์พะเหวดในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การเทศน์แบบเรียงกัณฑ์และการเทศน์แบบประยุกต์ ด้านการนิมนต์พระเทศน์พะเหวด มี 3 รูปแบบ คือ เจ้าอาวาสวัด พระผู้รับผิชอบและผู้ที่เจ้าภาพกัณฑ์เทศน์เป็นผู้นิมนต์ การจัดสถานที่เทศน์ พะเหวด มี 2 ส่วน คือ การจัดเตรียมสถานที่ภายนอกบริเวณสถานที่เทศน์ และการจัดเตรียมสถานที่ภายในสำหรับพระเทศน์และผู้ที่นั่งฟัง เนื้อหาเทศน์พะเหวด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เทศน์ในคัมภีร์และเนื้อหานอกคัมภีร์เทศน์พะเหวด วิธีการเทศน์พะเหวด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การเทศน์แบบลำพะเหวด และการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แห่

อิทธิพลการเทศน์พะเหวดที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีจำนวน 6 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อฟังเทศน์พะเหวดครบทั้ง 13 กัณฑ์จะได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย 2) ด้านปัจเจกบุคคล เป็นการปลูกฝังในการเรียนรู้ 3) ด้านครอบครัว เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในครอบครัว 4) ด้านชุมชน มีความเสียสละส่วนตน เพื่อส่วนรวม 5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม 6) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: อิทธิพล, การเทศน์พะเหวด

Abstract

The results of research were found that the history of Pha Wade sermon in Esan society had been from the ancient period of time with preaching as appeared in general territories of Esan region and Buddhists have been admired to listen to the sermon for a long time. The ancient Pha Wade sermon had been managed in the church, the Buddha Image Hall or the Sermon Hall. In Esan region, Pha Wade Sermon has been managed from the secondary month to the fourth month called “Boon Phra Wade” or generally called “Boon Pha Wade”

The Pha Wade sermon in the territory of Nonghai Sub-district, Muang District, Udonthani Province can be divided into 2 forms, that is, the sermon in the portion of consecutive order or the applied sermon. In inviting the Buddhist monks for Pha Wade sermon, the way of inviting Buddhist monks can be divided into 3 forms, that is, the temple abbots, the Buddhist monks who take responsibility and the sponsors who take responsibility for the portion of sermon for the Buddhist monks who are invited. The provision of places for Pha Wade sermon can be divided into 2 parts, that is, outside the region around the places for Pha Wade sermon and to prepare the place inside the places for Buddhist monks who preach and the for the general Buddhists. The contents of Pha Wade sermon can be divided into 2 types, that is, to preach in the texts and the contents outside Pha Wade sermon. The methods of Pha Wade sermon can be divided into 2 types, that is, the forms of stylized singing of Pha Wade sermon and melodious sermon, stylized singing of sermon.

The influence of Pha Wade sermon towards people in Nonghai Sub-district, Maung District, Udonthani Province consists of 6 aspects, that is, (1) the belief concerning Phra Sri Ariyameteya, when individuals listen to Pha Wade sermon completing 13 proportions completely, they will be born in the period of Phra Sri Ariyameteya (2) in the aspect of private personnel, the learning will be cultured (3) in the aspect of family, the sound mind will be provoke in the family (4) in the aspect of community, to sacrifice oneself for the sake of others (5) in the aspect of culture, it is custom for construction of relationship of people in society (6) in the aspect of environment, to preserve the environment.

Keywords: The Influence, Phawade Sermon

1. บทนำ

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น หากมองลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมล้วนแล้วแต่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นในด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นวิถีชีวิตของคนไทย ล้วนผูกพันผสมผสานกลมกลืนกับความเชื่อและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยซึ่งสามารถกลมกลืนให้พุทธศาสนิกชนมีความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบและมีความเสียสละ แม้ว่า ในปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก จนทำให้คนในสังคมไทยเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศานาน้อยลงแต่วัดก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนอย่างแนบแน่น และยังเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมทางสังคมด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนจึงทำให้วัดและชุมชนเกื้อกูลกันอย่างแน่นแฟ้น

เมื่อพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทในสังคมมากเท่าไร ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น นั่นเป็นการเพิ่มจริยธรรมทางสังคมที่ทรงคุณค่า เพราะจริยธรรมนั้นคือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 291) เป็นวัตรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยวิถีทางที่จะทำให้ความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติบังเกิดเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ให้มากที่สุดหรือการดำเนินชีวิตด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของธรรมชาติโดยประพฤติปฏิบัติในทางที่ผลักดันและสรรค์สร้างเหตุปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 733) อันเป็นหลักแห่งความประพฤติ หรือ แนวทางการประพฤติที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2533: 81)

เมื่อพระพุทธศาสนาโดยการนำของพระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องกับสังคมมากเท่าไร ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น โดยที่พระสงฆ์แต่ละรูปต่างมีรูปแบบในการเผยแผ่หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักของพระพุทธเจ้าทั้งในรูปของหลักการในการเผยแผ่ เป้าประสงค์ในการเผยแผ่ รวมถึงกลวิธีในการอธิบายหลักธรรม และนั่นเองที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาขึ้นมา เป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวให้บุคคลในสังคมเข้าหาธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกลมกลืนจิตใจ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยนั้น ได้มีจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคม เรียกว่า ฮีต 12 (บัวศรี ศรีสูง,

2533: 1-2) และยังมีข้อถกเถียงที่สนับสนุนหรือเสริมฮิต 12 เรียกว่า คอง 14 (บัวศรี ศรีสูง, 2533: 2-3)

ประเพณีการฟังเทศน์พะเหวดสามารถอธิบายถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และพฤติกรรมของคนในชุมชนในด้านความเชื่อมีความเชื่อว่า ผู้ที่ฟังเทศน์มหาชาติหรือรับอุปถัมภ์เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์จะได้รับอานิสงส์มาก การเทศน์พะเหวดจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เข้าสู่วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวาง และมีความละเอียดลึกซึ้งในการเทศน์พะเหวดนั้นจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดระหว่างผู้สื่อสาร โดยอาศัยสื่อคือบทเทศน์และทำนองการเทศน์ซึ่งลักษณะของทำนองเป็นส่วนช่วยอธิบายถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ทุกทำนองมีส่วนสำคัญทำให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจ เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเทศน์พะเหวดจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการเทศน์แบบอื่น ๆ การศึกษาหาข้อมูลต้นกำเนิดของการเทศน์พะเหวดเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะช่วยอธิบายถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้การเทศน์พะเหวดมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิธีการเรียนรู้และการสืบทอดการเทศน์พะเหวดของพระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันต้องศึกษาเรียนรู้กับครูผู้สอน ซึ่งเป็นทั้งพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผู้มีประสบการณ์ในการเทศน์หรือมีคณาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการเทศน์พะเหวด ดังนั้นวิธีการถ่ายทอดจึงไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองและวิธีการเทศน์ พะเหวดมีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีวิธีการแสดงสัญลักษณ์ในการใช้เสียงที่หลากหลาย เช่น การขึ้นเสียง การลงเสียงทำให้ทำนองการเทศน์น่าสนใจ ซึ่งเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (จิตพล กันตวิงศ์, 2545: 2)

ชาวไทยทั่วทุกภาคจัดประเพณีบุญพะเหวด หรือบุญเทศน์มหาชาติขึ้นทุกปี ประเพณีเทศน์พะเหวดในภาคเหนือมีชื่อเรียกตามแบบพื้นเมืองว่า “การตั้งธรรมหลวง” มักจัดขึ้นในวันเพ็ญ เดือน 12 หรือเดือนยี่เป็ง อันเป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณ และนิยมจัดกันประมาณ 2-3 วัน แต่ไม่เกิน ๗ วัน นอกจากนั้น ยังมีการเทศน์พะเหวด เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่นงานศพ งานปอยหลวง งานผูกพัทธสีมา เป็นต้น ส่วนภาคกลางงานเทศน์พะเหวด ตามประเพณีมักทำกันเมื่อออกพรรษาพ้นหน้ากฐินไปแล้วราวกลางเดือน 12 หรือในแรม 8 ค่ำ เดือน 12 นิยมจัดกันประมาณ 3 วัน (เสถียรโกเศศ, 2526: 284) ในภาคใต้จะมีประเพณีเทศน์พะเหวดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ฟังธรรมมหาชาติ” จัดกันในวันขึ้น 13 -15 ค่ำ นิยมจัด 3 วัน และจะมีการเทศน์คาถาพันเป็นทำนองปักขีไต้ (ธนิศ อยู่โพธิ์, 2524: 63-65) ส่วนชาวอีสานปฏิบัติและเชื่อถือตามประเพณีนี้มาตลอด การที่บุญพะเหวดเป็นบุญใหญ่มีความสำคัญต่อชาวอีสาน มีมูลเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ชาวอีสานมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญพะเหวด หรือบุญมหาชาติ เพราะคำว่าพระเวส หมายถึง พระเวสสันดร ส่วนมหาชาติ หมายถึง พระชาติสุดท้ายและเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

ของพระโพธิสัตว์ เมื่อเสวยพระชาติเป็น พระเวสสันดร ที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอันใหญ่หลวง เพื่อบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเวสสันดรถือเป็นแบบอย่างของมนุษย์ผู้ก้าวถึงขั้นสูงสุด ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และจริยธรรม จึงเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่กว่าพระชาติอื่น ๆ (ธวัช ปุณโณทก, 2530: 350392) เรื่อง มหาชาติหรือมหาเวสสันดร ถือเป็นวรรณกรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เรียกว่ามหาชาติชาดก หรือมหาเวสสันดรชาดก เพราะเป็นชาดกที่แพร่หลายมากที่สุดเรื่องหนึ่ง (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2526: 1) วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา ประการที่สอง นอกจากความศรัทธาต่อพระเวสสันดรแล้วชาวอีสานยังมีมูลเหตุในการทำบุญเทศน์ผะเหวดจากความเชื่อในหนังสือมาลัยหมื่นมาลัยแสน ซึ่งเป็นคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า มาลัยสูตร แต่งโดยพระภิกษุชาวล้านนา เป็นภาษาบาลี (สนธิ ตั้งทวี, 2527: 171-172) ต่อมา นักปราชญ์พื้นบ้านไทย-ลาว ได้รจนาเป็นมาลัยหมื่นมาลัยแสนตามรูปแบบ และทำนองการแต่งแบบพื้นบ้าน โดยกล่าวถึงพระมาลัย เป็นอรหันต์รูปหนึ่งมีฤทธิ์มาก เคยไปโปรดสัตว์นรก และได้เทศน์สั่งสอนปวงชนให้หลีกเลี่ยงภัยนรก วันหนึ่งพระมาลัยได้รับถวายดอกบัวจากชายยากจน จึงได้นำไปบูชาพระธาตุเกตแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ต่อมาพระศรีอริยเมตไตรยได้เสด็จมาสนทนาด้วยและได้ถามถึงสภาพความเป็นไปในโลกมนุษย์พระศรีอริยเมตไตรย ตรัสว่า พระองค์จะเสด็จลงไปประกาศ ศาสนาเมื่อศาสนาของพระโคตมสันตและได้กล่าวถึง การปฏิบัติของผู้จะไปเกิดในยุคศาสนาของพระองค์ (สนธิ อาบัวรัตน์, 2529: 56-58) ประเพณีการทำบุญเทศน์ผะเหวด ซึ่งมีมูลเหตุเนื่องมาจากความเชื่อจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นมาลัยแสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรยหรือ เข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้วจงอย่าทำร้ายบิดามารดา สมณะพราหมณาจารย์ อย่ายุ่งยงให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน และต้องฟังพระธรรมเทศนา เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว (ยุพา กาฬเนตร, 2544: 43)

บุญเทศน์ผะเหวดในเขตภาคอีสานนี้นิยมจัดขึ้นระหว่างเดือน 3 ถึงเดือน 4 ดังคำกล่าวที่ว่า “ถึงเมื่อเดือนสามคล้อยเจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี เดือนสี่คล้อยจวนน้อยเทศน์มัทรี” (ฉัตร ปิยะอุย, 2541) และว่า “ฮิตหนึ่งพอถึงเดือนสี่ได้ให้เก็บดอกบุปผา หามาลาดวงหอมสู่ตนเก็บไว้ อย่าได้ไล่คองนี้เสียศรีสู่ยุเปล่า หาเอาตากแดดไว้ได้ทำแท่นสูคน อย่าได้ไล่หนีวันแวนคองตั้งแต่เก่า ไฟทั้งหลายสืแล่นเข้าเผาบ้านสี่ล้อมสู่ยุได้” เอกลักษณะที่สำคัญของงานบุญเทศน์ผะเหวดในอดีตคือการที่พระสงฆ์ตลอดถึงประชาชนใน แต่ละหมู่บ้านได้มาทำบุญร่วมกัน โดยการใส่หนังสือกัณฑ์เทศน์ ให้แต่ละวัดเพื่อที่พระสงฆ์จะได้ไปเทศนาโปรดญาติโยม เรียกว่า ใส่หนังสือธรรม ส่วนประชาชนนอกจะจัดกัณฑ์เทศน์ไปช่วยงานแล้ว ยังได้ร่วมงานสังสรรค์ ดังคำเชิฐชวนที่ว่า “ไปกินข้าวปั้น เอาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มัทรี”

ในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง เป็นอีกแห่งหนึ่งที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต สังคมของชาวจังหวัดอุดรธานีจึงมีความสงบร่มเย็นมาช้านาน ความมั่นคงของพุทธศาสนาในตำบลหนองไฮ อำเภอ

เมือง จังหวัดอุดรธานี ด้านศาสนาพิธีประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง ได้ปฏิบัติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีพิธีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมด้านศาสนาและพิธีกรรมทั่วไป อันเกิดจากความเชื่อตามหลักศาสนาที่ประชาชนเคารพนับถือ ความเชื่อในลัทธิหรือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันได้แก่ พิธีบวงสรวง พิธีถวายเทียนพรรษา พิธีตักบาตรเทโว พิธีทอดกฐิน พิธีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีบรรพชาสามเณรหมู่ภาคฤดูร้อน พิธีเทศน์มหาชาติการทำบุญเทศน์ผะเหวด เป็นต้น

การเทศน์ในตำบลหนองไฮหรือท้องถิ่นอื่นถึงแม้จะเป็นการเทศน์ในเรื่องเดียวกัน แต่ลักษณะของการเทศน์ของพระนักเทศน์ที่ได้มีมนต์มานั้นย่อมมีลักษณะที่มีความแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ ผู้ที่ทำการเทศน์นั้นจะต้องมีลีลา น้ำเสียงที่มีการประยุกต์ใช้ในการเทศน์ซึ่งเดิมทีนั้น จะเป็นการเทศน์แบบโบราณ จะไม่มีทำนอง คือลีลามากมายนัก ทำให้ผู้ที่มาฟังเกิดความเบื่อ ไม่มีความกระตือรือร้นในการมาฟังเทศน์มากเท่าที่ควร แต่เมื่อพระนักเทศน์นั้นได้มีการปรับมาเทศน์ในทำนองการเทศน์แหล่ ทำให้เกิดความสนใจในการเทศน์เป็นอย่างมาก

บุญผะเหวด เป็นเครื่องมือที่ดีหรือมีวิธีการที่ดีในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาแล้วจะสามารถทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ แต่รูปแบบและลีลาการเทศน์นั้นเป็นตัวส่งเสริมให้ผู้มารับฟังได้ให้ความสนใจมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเทศน์ผะเหวดของประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ที่มีการประยุกต์การเทศน์ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น จึงมีความต้องการที่จะส่งเสริมการเทศน์ผะเหวด สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมได้ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับการร่วมมือจากชุมชนซึ่งเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของการเทศน์ผะเหวด รวมถึงอิทธิพลของการเทศน์ผะเหวดที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนนาการของการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน
2. เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวัตถุประสงค์ และ กรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษา
2. นิยามปฏิบัติการเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามนิยามปฏิบัติการ
4. นำแบบสัมภาษณ์ ไปใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กับเจ้าคณะตำบลหนองไฮ เจ้าอาวาสในเขตตำบลหนองไฮ พระนักเทศน์มหาชาติในเขตตำบลหนองไฮ ปราชญ์ท้องถิ่นในเขตตำบลหนองไฮ ประชาชนทั่วไปในเขตตำบลหนองไฮที่กำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติและพัฒนาการของการเทศน์ผะเหวด ในอุดรธานี เพื่อศึกษาการเทศน์และอิทธิพลการเทศน์ผะเหวด ที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี วิธีการดำเนินการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระนักเทศน์ที่มีความชำนาญการในการเทศน์ จำนวน 4 รูป และพระผู้จัดการเทศน์และปราชญ์ผู้รู้ประเพณีเทศน์ผะเหวด จำนวน 16 รูป ผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. หลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

ความเชื่อของสังคมนั้นเกิดจากความพยายามของมนุษย์ในการเข้าใจธรรมชาติ พวกเขาจึงเชื่อว่ามีพลังบางอย่างเข้ามากำหนดปรากฏการณ์ธรรมชาติและสร้างรูปธรรมของพลังดังกล่าวออกมาในรูปของ “ผี” ผีจึงเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตตามธรรมชาติ เมื่อผีมีตัวตนและสามารถให้คุณหรือโทษได้ ผู้คนจึงประกอบพิธีเพื่อแสดงความเคารพและสร้างความพอใจแก่ผีเหล่านั้น พิธีกรรมเหล่านี้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในสังคม เราอาจกล่าวได้ว่า คติความเชื่อเรื่องผีเป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย เมื่อวัฒนธรรมอินเดียเผยแพร่สู่สุวรรณภูมิ ขนชั้นปกครองเล็งกรับวัฒนธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับคติความเชื่อดั้งเดิมนั้นคือ คติความเชื่อศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ คติความเชื่อศาสนาพราหมณ์ตอบสนองความต้องการด้านพิธีกรรมของชนชั้นปกครอง ในขณะที่ความเชื่อศาสนาพุทธตอบสนองความต้องการทางจิตใจของคนทั่วไป

ความเชื่อหรือศรัทธาในทางพระพุทธศาสนานั้น เน้นความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมที่กระทำด้วยเจตนา ซึ่งการที่บุคคลจะประสบผลดีหรือผลชั่วก็มาจากการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาทั้งทางกาย วาจา หรือใจ ซึ่งผลของกรรมที่ได้ก็มาจากการกระทำของตนเอง มนุษย์จะประสบสิ่งที่ได้ก็ด้วยกรรมดี และประสบผลชั่วได้ก็ด้วยกรรมชั่วของตนเอง บุคคลไม่สามารถแก้กรรมที่ตนกระทำได้ แม้กรรมจะยังไม่แสดงผล ก็ไม่ได้หมายความว่าผลของกรรมไม่มี เนื่องจากปัจจัยของการแสดงผลกรรมยังไม่พร้อม ทำให้กรรมยังไม่แสดงผลทันทีในชาตินี้ แต่ผลของกรรมนั้นจะส่งผลแน่นอนในชาติต่อไปแน่นอน ผลของกรรมเป็นอนิจจัง คือ เป็นสิ่งที่เหนือกว่ามนุษย์ปุถุชนจะใช้หลักเหตุผลอธิบายได้ บุคคลนั้นเท่านั้นเป็นเจ้าของกรรม และต้อง

รับผิดชอบต่อกรรมนั้น บุคคลที่ได้รับความสุขหรือความทุกข์เป็นผลมาจากการประกอบกรรมดีหรือกรรมชั่ว และกรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถรับถ่ายโอนให้ผู้อื่นหรือใช้วิธีการอื่นใดให้รับกรรมแทนตนได้

ประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของกลุ่มชนในแหล่งใดแหล่งหนึ่ง ยึดถือสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับความคิด ศีลธรรม จารีต ความเชื่อและระเบียบแบบแผน เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่า ถูกต้อง และเหมาะสมสำหรับสังคมนั้น ๆ ประเพณีของแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันไป และอาจปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม กับสภาพสังคมวัฒนธรรมในกาลสมัยนั้น ๆ ประเพณีก่อให้เกิดคุณค่าอันเกิดจากการปฏิบัติประเพณีหลายด้าน ในรายละเอียด ด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละประเพณี และจะต้องมีคุณค่าทางด้านสังคมความสามัคคีในหมู่คณะ ทางด้านจิตใจ อารยธรรม วัฒนธรรม และคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจและการปกครองของชุมชนหรือประเทศนั้น ๆ

2. ประวัติและการพัฒนาการของการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน

ความเป็นมาของการเทศน์มหาชาติในสังคมอีสาน มีมาแต่สมัยแรกพร้อมกับการเทศน์ที่มีอยู่ทั่วไปในเขตภาคอีสานและที่ได้รับความนิยมในการฟังเทศน์มาช้านาน การเทศน์ผะเหวดในสมัยก่อนนิยมการเทศน์ในพระอุโบสถ พระวิหาร หรือศาลาการเปรียญ ภาคอีสานนิยมเทศน์ในเดือน 2 ถึง เดือน 4 เรียกว่า บุญพระเวส หรือที่เรียกติดปากของคนอีสานว่า “บุญผะเหวด” จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่ได้รับอิทธิพลทั้งของทางภาคกลางและภาคอีสาน จึงมีการจัดประเพณีการเทศน์ผะเหวดในช่วยเดือน 11 – 12 และในบางที่ก็ได้จัดในช่วงเดือน 2 ถึงเดือน 4 ของทุกปี

บุญผะเหวดเป็นงานบุญประเพณีที่สื่อให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจ ร่วมรักสามัคคีของคนในชุมชนอีสานมาแต่โบราณกาล เพราะงานบุญดังกล่าวเป็นงานบุญที่ต้องอาศัยเรี่ยวแรงทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์ของบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมด้วยช่วยกัน เริ่มตั้งแต่การเตรียมสถานที่บริเวณงาน จนงานแล้วเสร็จ หากจะว่าไปแล้วการสร้างบุญผะเหวดให้เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการและภาคประชาชน โดยมีวัดหรือพระพุทธศาสนาเป็นตัวประสานนั้น ผู้วิจัยมองว่า เบื้องแรกผู้จัดงานอาจมีความประสงค์เพียงเพื่อต้องการประสานความเข้าใจกันระหว่างคนชนบทกับส่วนราชการ เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองเพื่อนำชาวเขาให้มาเป็นชาวเราตามนโยบายของรัฐบาลในยุคสมัยนั้น แต่ต่อมานงานบุญประเพณีดังกล่าวได้พัฒนาไปจนเป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือทางการเมือง หรือฐานอำนาจทางสังคมของบุคคลบางส่วนที่ต้องการสร้างจุดเด่นหรือสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นแก่ตน ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมทำงานมากยิ่งขึ้นทั้งการให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดงาน หรือการจัดตั้งกันท์จอบกันท์หลอนด้วยสิ่งของที่มีค่ามากมาย อันสื่อถึงเจตนาที่เรียกว่าบุญแอบแฝง

3. ประเพณีการเทศน์ผะเหวดตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

การเทศน์ผะเหวดของชาวตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมมี 2 แบบ คือ การเทศน์แบบลำผะเหวด และการเทศน์แหล่ ส่วนการเทศน์ผะเหวด อันเป็นงานประจำตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีนั้น ใช้การเทศน์แบบลำผะเหวด ฝ่ายสงฆ์ที่ดำเนินการจัดการจะเป็นอำนาจของทางวัดบึงปลาญชัยที่จะจัดหาพระนักเทศน์มา แสดงพระธรรมเทศนาตามโอกาสอันสมควร จุดมุ่งหมายโดยตรงของการจัดงานบุญผะเหวด ก็คือ การต้องการพัฒนาพฤติกรรมของคนให้มีความเสียสละ โดยเริ่มตั้งแต่การเสียสละกำลังกายช่วยเหลือเตรียมงานจนกระทั่งงานเสร็จสิ้น แต่ปัจจุบัน งานบุญผะเหวดที่ส่วนราชการนำมา เป็นจุดเด่นของจังหวัด มุ่งเน้นเพื่อระดมทุนจากผู้อื่นจะกินให้เสียสละกำลังทรัพย์อันเป็นภาษี ทางสังคม การจัดงานผะเหวดแม้จะถูกริตรอนคุณค่าออกไปบางส่วน แต่ก็ยังคงมีประโยชน์อัน เกิดจากงานบุญดังกล่าว แม้จะมองดูว่าการเทศน์หรือการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ที่มุ่ง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์นั้น ชวราวาสได้มีบทบาทนำหน้าไปมากกว่า และดูเหมือนว่า จะมีส่วนได้จากกิจกรรมดังกล่าวมากกว่าที่พระสงฆ์ดำเนินการเองเสียอีก เพราะพระสงฆ์นั้น มุ่งเน้นที่จินตนาการ เมื่อผู้ฟังฟังตามแล้วนำไปคิดพิจารณาด้วยตนเองแล้ว จึงจะสามารถ กลั่นกรองออกมาเป็นพฤติกรรมของตนเองได้ แต่ส่วนราชการได้สร้างภาพจินตนาการนั้นเป็น ภาพลักษณ์ที่มองเห็นได้ชัด จากการแสดงงานแสงสีเสียง คืนกินพาแลง หรือการแสดงภาพ กิจกรรมต่าง ๆ พฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครแต่ละตัวในวันแห่ผะเหวด ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพ ที่ชัดเจน สามารถจินตนาการได้รวดเร็วกว่า

การเทศน์ผะเหวดในยุคปัจจุบันของชาวตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเทศน์ที่หลากหลายที่พระนักเทศน์จะใช้ในการเทศน์เพื่อให้ได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชน ดังนี้

1. รูปแบบการเทศน์ผะเหวดในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มี 4 ประเภท คือ รูปแบบการจัดเทศน์ผะเหวด รูปแบบ การนิมนต์พระเทศน์ผะเหวด รูปแบบ การจัดสถานที่เทศน์ผะเหวด และรูปแบบการจัดธรรมาส์เทศน์ผะเหวด

1.1 รูปแบบการจัดเทศน์ผะเหวด แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการ เทศน์แบบเรียงกัณฑ์ และรูปแบบการเทศน์แบบประยุกต์ ซึ่งรูปแบบการเทศน์แบบประยุกต์นี้ ยังแบ่งออกเป็นการเทศน์แบบประยุกต์ 2 ธรรมาส์ การเทศน์แบบประยุกต์ 3 ธรรมาส์ การเทศน์แบบประยุกต์ 6 ธรรมาส์ และการเทศน์แบบประยุกต์ 13 ธรรมาส์

1.2 รูปแบบการนิมนต์พระเทศน์ผะเหวด มี 3 รูปแบบ คือ เจ้าอาวาสวัด เป็นผู้นิมนต์พระนักเทศน์ เจ้าอาวาสวัดมอบหมายให้พระผู้รับผิดชอบเป็นผู้นิมนต์ และผู้ที่ เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์เป็นผู้นิมนต์ การเลือกนิมนต์พระเทศน์ผะเหวดของแต่ละวัดนั้นไม่เหมือนกัน บางวัดเลือกนิมนต์พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของญาติโยม บางวัดเน้นนิมนต์พระ นักเทศน์ที่อยู่ในวัดเป็นหลัก

1.3 รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์ผะเหวด แยกออกเป็นสองส่วน คือ การจัดเตรียมสถานที่ภายนอกบริเวณสถานที่เทศน์ และการจัดเตรียมสถานที่ภายในสำหรับพระเทศน์และผู้ที่นั่งฟัง

1.4 รูปแบบการจัดธรรมาสน์เทศน์ผะเหวด ของวัดต่าง ๆ มีความเหมือนกัน คือ มีการจัดแต่งธรรมาสน์ให้ดูสวยงามโดยนำต้นกล้วยต้นอ้อยมาผูกไว้ที่ธรรมาสน์ให้ดูเหมือนว่าธรรมาสน์นี้อยู่ในป่าหิมพานต์ หรือตั้งอยู่ในเขาวงกตที่บำเพ็ญพรตของพระเวสสันดร

2. เนื้อหาเทศน์ผะเหวดในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น 2 เนื้อหาของเนื้อหาเทศน์ผะเหวด และเนื้อหาของเทศน์ผะเหวด เนื้อหาของเทศน์ผะเหวด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาในคัมภีร์เทศน์ผะเหวดและเนื้อหานอกคัมภีร์เทศน์ผะเหวด

3. วิธีการเทศน์ผะเหวดในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ คือการเทศน์แบบลำผะเหวด คือ การเทศน์ตามโบราณที่นักปราชญ์ประพันธ์ไว้เป็นร้อยแก้วและการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่ ซึ่งจะได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะผู้ฟังได้รรถรสในการฟัง ผู้เทศน์นั้นต้องมีน้ำเสียงที่ดีสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เกิดอยากทำตามโพธิสัตว์จรียาได้ ซึ่งการเทศน์ทำนองแหล่นี้มีผลดีตรงที่ไพเราะสะเนาะหูทำให้ผู้ฟังปล่อยกระแสดจิดคล้อยตามได้

4. อิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

บุญผะเหวดเป็นงานบุญประเพณีที่สื่อให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจ ร่วมรักสามัคคีของคนในชุมชนอีสานมาแต่โบราณกาล เพราะงานบุญดังกล่าวเป็นงานบุญที่ต้องอาศัยเรี่ยวแรงทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์ของบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมด้วยช่วยกันเริ่มตั้งแต่การตระเตรียมสถานที่บริเวณงาน จนงานแล้วเสร็จ หากจะว่าไปแล้วการสร้างบุญผะเหวดให้เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการและภาคประชาชน โดยมีวัดหรือพระพุทธศาสนาเป็นตัวประสานนั้น ดังนั้น อิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีจำนวน 6 ด้าน คือ

1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย เป็นความเชื่อที่ว่า คนเราเมื่อได้ทำบุญให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา และฟังเทศน์ผะเหวดได้ครบทุกกัณฑ์แล้วจะได้มีโอกาสไปพบกับพระศรีอริยเมตไตรย จึงทำให้เกิดวิถีชีวิตของคนไทยที่เป็นคนใจบุญ และไม่ประมาทในชีวิต

2) ด้านปัจเจกบุคคล เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่บุคคลในตำบลหนองไฮ ได้เรียนรู้ในการไขกุศลให้เกิดกุศล รู้จักขมจิตขมใจตนเอง การมีสติเป็นเครื่องป้องกันอันตรายทั้งปวงได้ ขันติป้องกันความหุนหันพลันแล่นได้

3) ด้านครอบครัว เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่บุคคลในครอบครัว โดยการสร้างความเป็นผู้นำครอบครัวโดยความเป็นสามัคคีที่ดีตามหลัก

ของทิศ 6 ความซื่อตรง ทรงสัตย์โงมยา ความถูกต้อง ความจริงใจ ในหน้าที่การงาน การดำเนินชีวิต โดยสุจริต ไม่หลอกลวงปวงชน ทั้งมีความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่น

4) ด้านชุมชน เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นสอนให้คนในชุมชนหนองไฮ ได้เรียนรู้ความเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีใจเอื้อเฟื้อต่อคนอื่น

5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นถือเป็นวิถีชีวิต ที่มีคุณภาพ มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม รู้จักภารกิจหรือหน้าที่ของความเป็นชาย หญิงในการดำเนินการ การแต่งกาย รวมถึงการดำเนินชีวิตในด้านของการกินอาหาร เป็นต้น

6) ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นถือเป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวตำบลหนองไฮในการพึ่งพาตนเอง ระบบนิเวศน์สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อม

อิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีต่อประชาชนในตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัด อุตรธานีจำนวน 6 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อฟังเทศน์ผะเหวดครบ ทั้ง 13 กัณฑ์จะได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย 2) ด้านปัจเจกบุคคล เป็นการปลูกฝังในการ เรียนรู้ 3) ด้านครอบครัว เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในครอบครัว 4) ด้านชุมชน มีความเสียสละ ส่วนตนเพื่อส่วนรวม 5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม 6) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. “เอกลักษณ์ของจังหวัด ร้อยเอ็ด” [ออนไลน์]: http://www.roiet.go.th/brand_of_roiet.htm, เข้าถึง ข้อมูลวันที่ 23 มีนาคม 2557.

ฉัตร ปิยะอุย. งานบุญผะเหวด มุกดาหาร. วัดมโนภิรมย์ บ้านชะโอด อ. ห้วยใหญ่ มุกดาหาร, 2541.

ธนิต อยู่โพธิ์. ตำนานเทศน์มหาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2524.

ธวัช ปุณโณทก. “คติความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน” ในวัฒนธรรม พื้นบ้าน: คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ธิตพล กันตวิวงศ์. “ทำนองการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีในประเพณีตั้งธัมม์หลวง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.

บัวศรี ศรีสูง. ฮีต-คองอีสาน และปณิกะคติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2533.

- ประคอง นิมมานเหมินท์. **มหาชาติลานนา: การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดีท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2546.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตฺโต). **พุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรู๊ป จำกัด, 2533.
- ยุพา กาพนตร, ประทับใจ ลีขา และประสิทธิ์ พวงบุตร. **ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่**. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2544.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, 2546.
- สนิท ตั้งทวี. **วรรณคดีและวรรณกรรมทางศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2527.
- สันทนี อาบัวรัตน์. “มัลลยหมีนมัลลยแสน.” ใน **หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพนายกองรัตนจันทร์**. นครราชสีมา: ม.ป.พ., 2529.
- เสถียร โกเศศ (นามแฝง). **ประเพณีเนื่องในเทศกาล**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2526.

การศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของ
เยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
A Study of the Role of Monks in Teaching Morals to the
Development of Yong People in School,
Khwaosinnarin District, Surin Province

พระสมุห์สมชาติ สุนทรโร (สมานทอง)

Phrasamuh Somchart Suntaro (Samantong)

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, พระอธิการเวียง กิตติวัฒนโณ

Tawesak Tongtip, Phra Athikarn Weang Kittiwanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

E-mail: phrasmuhsomchatis@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในภาพรวม และคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ในภาพรวม ในการพัฒนาจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมต่อเยาวชนในโรงเรียน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัย สืบค้นข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลมาเรียบเรียงและเขียนรายงาน ผลการวิจัยพบว่า หลักจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ มีดังนี้ จริยธรรมว่าด้วยความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน จริยธรรมว่าด้วยการคบเพื่อน จริยธรรมว่าด้วยความเมตตา จริยธรรมว่าด้วยหลักการเรียนรู้แก่ผู้ที่จะเรียนได้สำเร็จศึกษาเล่าเรียนจนเป็นบัณฑิตได้นั้น จะต้องปฏิบัติตาม บาลีภาษาที่ว่า “สุ จิ ปุ ลิ วินมุตโต ภาวะ ปณฺธิโต ภาวะ” ปราศจาก “สุ จิ ปุ ลิ”แล้วจะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร สุ คือ สุตะ ต้องขยันสดับตรับฟัง จิ คือ จินตะ ต้องคิดตาม ปุ คือ ปุจฉา ต้องไถ่ถามเมื่อสงสัย ลิ คือ ลิขิต เขียนจารึกบันทึกไว้ “จำดีกว่าจด ถ้าจำไม่หมด จดดีกว่าจำ” หลัก 4 ประการนี้ เรียกว่า หลักเรียนแก่

คำสำคัญ: การสอนศีลธรรม, การพัฒนาจริยธรรม

Abstract

This research aims to study the role of the moral development of young people in schools. The district Sinarin Surin Province the desirable

characteristics as a whole. Features and unwanted as a whole. In the moral development of the youth in schools moralistic. Method Search the scriptures Tripitaka Documents and related Depth interview the data were compiled and reported. The results showed that the juvenile shall observe ethical principles are ethical unity is unison. On the ethics of friends the ethics of mercy Ethical principles that I learned who will successfully graduate education as it has one. Lessons must follow the adage that, "said Jim Tang Ka Pura Olivieri New Monastery Pandit's Sopa's" two free "Su Chi pun on" How to be a graduate. Random is random talents to good listen, he is Jin Ta must think keypad is interrogative must ask the suspect list is destined to write inscriptions recorded "I better write down, if not out taking better remember the" core four are called primary. good school.

Keywords: The Moralistic Teaching, Moral Development

1. บทนำ

สถานการณ์เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สถาบันครอบครัวมีความอ่อนแอ โครงสร้างครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การขาดทักษะในชีวิตและความไม่พร้อมที่จะเป็นครอบครัวของคนรุ่นใหม่ ทั้งทรัพยากรที่ลดน้อยลงและสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง สถานการณ์เหล่านี้ ทำให้พ่อแม่ผู้ดูแล เด็กและเยาวชนมีความยากลำบากขึ้นในการเลี้ยงดู ส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยถูกทอดทิ้ง และถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย อันจะนำมาซึ่งความเปราะบางทางจิตใจ หรือปัญหาสภาพจิต นอกจากนี้ในปัจจุบันสังคมไทยยังมีแนวโน้มความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านอาชญากรรมที่วัยรุ่นในปัจจุบันได้ก่อขึ้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเยาวชนตกต่ำ ทำให้เยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญให้กับประเทศชาติในอนาคตเป็นผู้ไม่มีคุณภาพเต็มศักยภาพ มีความประพฤติปฏิบัติมีศีลธรรมจรรยาที่ต่ำแล้ว ทำให้สังคมมีความเป็นปกติสุขและมีความเจริญได้ มีความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้อง (โสธรารักษ์ ขุนรักญาติ, 2546: 145)

ในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์เป็นผู้ชี้ทางออกและบอกทางถูก กล่าวคือเป็นต้นแบบของการพัฒนาและปลูกฝังจริยธรรม โดยได้ใช้วิธีการสั่งสอนศีลธรรมในหลายรูปแบบ ทั้งโดยการเทศนา การเขียน และการปาฐกถาธรรม งานพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ จึงก่อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่ชุมชนยิ่งกว่าการดำเนินการโดยองค์กรอื่น ๆ ของรัฐหรือโดยบุคคลทั่วไป และในปัจจุบันมีโรงเรียนที่สังกัดใน

อำเภอเขวาสินรินทร์มีจำนวนมาก และพระสงฆ์มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการอบรม อาทิ การอบรมค่ายพุทธบุตร การอบรมจริยธรรม ตลอดจนกระทั่งการเข้าไปสอนเป็นรายคาบหรือรายชั่วโมง ในนามของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เยาวชนในโรงเรียนที่พระสงฆ์เหล่านี้ได้เข้าไปสอน จึงมีความคาดหวังในบทบาทหน้าที่ของท่าน ที่จะนำหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนามาอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ เยาวชนให้เกิดความสำนึกในจริยธรรม อันจะเป็นส่วนช่วยในการแก้ปัญหาจริยธรรมของเยาวชนได้ในระดับหนึ่ง และเยาวชนในโรงเรียนเป็นวัยที่กำลังศึกษาและเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อการดำเนินชีวิตในทุกด้าน นอกจากนี้เยาวชนยังเป็นรากฐานของสังคม ถ้าเยาวชนได้รับการศึกษาดี มีความประพฤติปฏิบัติมีศีลธรรมจรรยาที่ดีแล้ว ย่อมทำให้สังคมมีความเป็นปกติสุขและมีความเจริญได้ แต่เยาวชนจะดีได้ ย่อมต้องอาศัยการอบรม สั่งสอนจากพ่อแม่ ครอบครัวและพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์นั้นถือว่าเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการอบรม ให้ความรู้และเป็นผู้ดำเนินการประพฤติปฏิบัติในด้านจริยธรรม การถูกอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคล และอิทธิพลของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนี้เป็นอย่างมาก (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545: 392)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรม ในด้านการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาคือ สถานการณ์ในด้านจริยธรรมของเยาวชนที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนอำเภอ เขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ บทบาทพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนามาบทบาทพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์จริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรม ของพระสอนศีลธรรม และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรม อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสาร คือ การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏในชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และในทุติยภูมิ (Secondary Sources) หมายถึง หนังสือ เอกสาร ตำรา วารสารงานวิจัย และวิทยานิพนธ์อันเป็นผลงานด้านวิชาการของนักวิชาการและนักวิจัยอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับงานวิจัยนี้

2. ขึ้นกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย สัมภาษณ์ มีจำนวน 25 คน แบ่งได้ ดังนี้ คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 5 คน 2) ครู จำนวน 5 คน 3) นักเรียน จำนวน 5 คน 4) ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน 5.) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีก จำนวน 5 คน

3. ขึ้นสร้างเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้การรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ในบทบาทของพระสอนศีลธรรมโดยเพื่อตอบโจทย์ปัญหาว่า สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

4. ขึ้นตรวจสอบความถูกต้อง เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มา เนื้อหา และความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. ขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง ซึ่งจะกระทำเมื่อข้อความนั้นอยู่ในเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ตามที่ผู้วิจัยต้องการซึ่งเป็นข้อความที่จะมีการพิสูจน์หรือทดสอบข้อเท็จจริง เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดเห็น ของผู้วิจัย

6. ขึ้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ใช้ชุดคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้การรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ว่าสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในการวิจัย

7. ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ คือ วิเคราะห์สถานการณ์จริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน วิเคราะห์บทบาทของพระสอนศีลธรรม ในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน และวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมของพระสอนศีลธรรม และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนตามลำดับ

8. ขึ้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

9. ขึ้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยมี 3 อย่าง คือ

1. สถานการณ์จริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เยาวชนในโรงเรียนเป็นวัยที่กำลังศึกษาและเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อการดำเนินชีวิตในทุกด้าน นอกจากนี้ เยาวชนยังเป็นรากฐานของสังคม ถ้าเยาวชนได้รับการศึกษาดี แต่เยาวชนจะดีได้ ย่อมต้องอาศัยการอบรม สั่งสอนจากพ่อแม่ ครอบครัวและพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์นั้น ถือว่าเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการอบรม ให้ความรู้และเป็นผู้ดำเนินการประพฤติปฏิบัติในด้านจริยธรรม ปัจจุบันวัยรุ่นและเยาวชนส่วนใหญ่มีปัญหาหลายอย่างที่ตนไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง บางครั้งอาจจะแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการผิด ๆ ไม่มีการคิดวิธีการแก้ไขปัญหากันอย่างถูกต้อง ซึ่งปัญหานั้นสามารถแก้ไขได้โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญกับพวกเขา ให้เขาได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหารุ่นเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ที่มักจะประสบปัญหา คือ เขาไม่มีความรู้ในเรื่องของสิ่งที่ถูกหรือผิด ไม่มีคนมาให้ความรู้ให้คำปรึกษาที่ถูกต้องและชี้แนะแนวทางการแก้ไข หรือข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น

การได้รับการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก และอิทธิพลของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนี้ มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมาก มีความสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง ของผู้ถูกศึกษาทุกระดับอายุ ส่วนการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก ใช้เหตุผลมาก และลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายนั้น สัมพันธ์กับการมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงอย่างเห็นได้ชัด การอบรมเลี้ยงดูทั้งสามแบบนี้เป็นลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งในการศึกษาภาคสนามพบว่า ถ้าบิดามารดาในครอบครัวฐานะยากจน มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แล้วจะช่วยให้ลูกมีจริยธรรมสูงอย่างแน่นอน ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น ก็จำเป็นสำหรับครอบครัวยุคใหม่มากกว่าการปล่อยปละละเลยลูกของตน ปัญหาดังกล่าวนั้นเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยมีสาเหตุมาจากการบงการของ ตัณหา โดยไม่มีความรู้ ขาดการพัฒนา เมื่อ เยาวชน ไม่มีความ รู้ก็จะ ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติต่อสิ่งนั้นหรือ สถานการณ์นั้นอย่างไร กล่าวคือ เยาวชนมีอายุนั้นคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นทางรับรู้ประสบการณ์ ทำหน้าที่ 2 อย่างคือ

1) เป็นทางรับรู้ข้อมูล หรือเป็นทางรับความรู้ คือ รับรู้ประสบการณ์เข้ามาในลักษณะที่เป็นข้อมูล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจแล้วปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายถูกต้อง ถ้าเยาวชนรู้จักใช้ประโยชน์ของอายตนะ ในการเรียนรู้หรือหาความรู้ จะเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิต

2) เป็นทางรับรู้ความรู้สึกหรือเวทนา คือ รู้ว่ามีความรู้สึกสบายหรือไม่สบายเกิดขึ้นพร้อมกันด้วย หากเยาวชนยังมีความไม่รู้หรือไม่มีปัญญา ก็จะใช้อายตนะแต่ในแง่ความรู้สึก เพื่อใช้ในการเสพสหรือเป็นเครื่องมือหาเสพ ปฏิกริยาอินทรีย์หรืออินทรีย์ รวมเรียกว่า ตัณหา

2. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า บทบาท คือ การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่บทบาทของครู หรือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์นั้นมีบทบาทและหน้าที่มากมายหลายประการ เช่น การทำหน้าที่ในกิจกรรมประจำวันของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กิจกรรมด้านพื้นฐานชีวิต กิจกรรมด้านการเรียนการสอน กิจกรรมด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ การทำหน้าที่ในกิจกรรมประจำสัปดาห์ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระในวันศุกร์สุดสัปดาห์ กิจกรรมธรรมศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการทำหน้าที่ในกิจกรรมประจำวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกิจกรรมวันสำคัญของชาติ กิจกรรมวันสำคัญของศาสนา กิจกรรมวันสำคัญ of พระมหากษัตริย์ กิจกรรมเสริมหลักสูตรของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดค่ายพุทธบุตรค่ายคุณธรรมการจัดกิจกรรมฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโอกาสต่าง ๆ การทำหน้าที่พระธรรมทูต การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จากการที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรม สามารถทำให้เยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นตามลำดับ ดังนี้

1) ด้านสังคม ทำให้เยาวชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ มีจิตอาสา เป็นกัลยาณมิตร ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี มีความรับผิดชอบตนเอง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีความสุจริต มีอินทรีย์สังวร คือ การรู้จักใช้ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ด้วยปัญญาด้วยการกินเป็น ใช้เป็น ดูเป็น ฟังเป็นในการดำเนินชีวิตประจำ ให้รู้จักเลือกและมีความพอดีในการบริโภคปัจจัย 4 ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่นด้วยปัญญา มีสติ มีความพอเพียง

2) ด้านอารมณ์ จากการที่เยาวชนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ทำให้เยาวชนมีจิตใจดีงาม มีความมุ่งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน โอบอ้อมอารี มีคุณภาพจิตใจที่ดี คือ มีความกตัญญู กตเวที มีเมตตา กรุณา มีน้ำใจ ละอายต่อความชั่วกลัวบาป มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีสมรรถภาพจิต คือ มีสติสัมปชัญญะในขณะคิด พูด ลงมือปฏิบัติ มีความขยัน กล้าหาญ อดทน

และมีความขียวกำลังใจส่วนการมีความสุขจิตที่ดีนั้นคือ มีความร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส มีความสุขในการทำงาน รู้จักพัฒนาตนเอง

3) ด้านความรู้ มีฐานชีวิตที่ดี รู้จักพัฒนา แสดงหาสิ่งที่เจริญงอกงาม มีทักษะชีวิตรู้เท่าทันตนเองและสังคม สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีทักษะการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้ การเรียนรู้เพื่อปัญญา มีศรัทธาประกอบด้วยปัญญา มีความเลื่อมใส เข้าใจในพระรัตนตรัย การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบและแยบยล ตรวจสอบ กระบวนการคิดต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ เน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง จนถึงขั้นรู้เท่าทันความจริงของชีวิต ให้มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจให้ใฝ่รู้ ให้เกิดการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง ตลอดจนฝึกฝนให้สามารถนำเสนอ ถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลอยู่เสมอ ๆ และสร้างเงื่อนไขให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

จะเห็นว่า จากการที่พระสงฆ์นั้นมีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของเยาวชนได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์คือ การพูดจาสุภาพและเหมาะสมตามกาลเวลาต่อผู้อื่น การเป็นผู้มีนิสัยในการจัดระเบียบให้กับตนเอง เอื้อเฟื้อถึงผู้อื่น เสียสละ การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้านการมีนิสัยที่ดีงามและควบคุมตนเองได้ มีสติสัมปชัญญะ มีใจมั่นคง เบิกบาน ผ่องใส ทำให้เป็นผู้รู้ดี คิดดี พูดดี กระทำความดี มีสัมพันธภาพดี เยาวชนมีจริยธรรมประจำตนที่แสดงออกผ่านพฤติกรรม เช่น การกราบไหว้ เคารพพิตมาธมาศ ครูอาจารย์ บุคคลที่ควรเคารพ และพระรัตนตรัย มีศีล เป็นหลักความประพฤติประจำตัว สวดมนต์ให้เข้าใจความหมายทุกวัน เจริญภาวนา ทำจิตใจให้สงบ ผ่องใส ทำชีวิตให้งามประณีต ได้แก่ ฝึกรู้จักประมาณในการบริโภค บริโภคด้วยปัญญา กินอยู่อย่างพอดี ปฏิบัติกิจของตน ดูแลของใช้ ด้วยตนเอง ให้ทำได้ ทำเป็น มีสิ่งเตือนใจ และตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ทศนคติของครูในโรงเรียน และทัศนคติของผู้ปกครอง มีความพึงพอใจในบทบาทของพระสงฆ์ในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมเยาวชนเป็นอย่างมาก เพราะพระสงฆ์นั้นเป็นต้นแบบทางจริยธรรม เป็นผู้เตือนสติเยาวชน เป็นผู้อบรมสั่งสอน และการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชน มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้เยาวชนนั้นรู้การพูดจาสุภาพและเหมาะสมตามกาลเวลาต่อผู้อื่น การเป็นผู้มีนิสัยในการจัดระเบียบให้กับตนเองก่อน เอื้อเฟื้อถึงผู้อื่น เสียสละ การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้านการมีนิสัยที่ดีงามและควบคุมตนเองได้ มีสติสัมปชัญญะ มีใจมั่นคง เบิกบาน ผ่องใส ทำให้เป็นผู้รู้ดี คิดดี พูดดี กระทำความดี ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความเต็มใจและเอาใจใส่ในงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักความรับผิดชอบในกิจกรรมส่วนรวม ตลอดจนได้เรียนรู้หลักในการทำงาน เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเป็นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากบทบาทของพระสงฆ์

5. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำข้อเสนอแนะในการวิจัย สถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาด้านจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน ผู้วิจัยได้แยกข้อเสนอแนะเป็น 2 ข้อ ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1) สถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาด้านจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า นักเรียนยังขาดการชวนชวนวัยใฝ่เรียนรู้ ขาดการอดทนต่อความยากลำบาก ขาดความมีระเบียบวินัย ขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อผู้ใหญ่ ขาดการประหยัดอดออม เนื่องจากมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงส่งผลกระทบต่ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คนในสังคมไม่มีความรู้ไม่มีความชำนาญอย่างถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาสั่งสอนพัฒนาจริยธรรมประพฤติปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง และก่อให้เกิดการผิดศีล 5 ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ ดังนี้ (1) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรหาวิธีสอดแทรกเรื่องจริยธรรมในโรงเรียนให้มากขึ้น (2) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องมีความรู้ความสามารถที่ถูกต้อง ในการโน้มน้าวจิตใจเยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของจริยธรรมให้ได้ (3) ผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีงาม

2) บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไม่ค่อยมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ได้รับ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรเพิ่มการอบรมเรื่องศีล เรื่องวินัย เรื่องจริยธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้เยาวชนให้มากขึ้นกว่านี้ พระสอนศีลธรรมหลายรูปมักขาดความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชน ให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ ดังนี้ 1) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องเพิ่มเวลาในการเรียนการสอนให้มากขึ้น 2) ควรมีการจัดตารางการเรียนการสอนให้เป็นระบบระเบียบเดียวกันกับทางโรงเรียน 3) ควรมีการจัดทำแผนการเรียนที่ชัดเจนมากกว่านี้

3) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมของพระสอนศีลธรรม และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรม อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและความสำเร็จขึ้นอยู่กับ ผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าอาวาส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ

ร่วมกันพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นในเยาวชน พระสอนศีลธรรมขาดการแผนการสอนตามหลักสูตร ตามหลักการประเมินนักเรียน เวลาของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมสั้นเกินไป และมีความไม่ต่อเนื่อง ควรมีการเพิ่มกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ให้มากขึ้น ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างชัดเจนในการจัดกิจกรรม อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือจากเยาวชน นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ควรมีการจัดหาสื่อการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสม และมีความหลากหลายเพื่อช่วยชี้นำหลักจริยธรรมให้มีความน่าสนใจต่อเยาวชนมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ ดังนี้ (1) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรมีการติดต่อประสานงานกับครูประจำชั้นของเยาวชนนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการพัฒนาจริยธรรม (2) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรมีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในคราวเดียวกัน เพื่อเป็นการประหยัดเวลาที่มีอยู่น้อยในรายคาบรายชั่วโมง เพื่อให้การอบรมสั่งสอนเห็นผลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (3) ควรมีการพัฒนาทั้งกายทั้งใจไปพร้อมกัน (4) พระสอนศีลธรรมต้องกล้านำเสนอกิจกรรมต่อผู้อำนวยการโรงเรียนต่อครูในโรงเรียน ว่าผลงานนั้นมีคุณภาพที่ดีพอที่จะนำไปพัฒนาเยาวชนให้มีจริยธรรมที่พึงประสงค์ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียน อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้อีก จึงขอเสนอหัวข้อ/ประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปคือ

- 1) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาเยาวชนที่ปรากฏในธรรมบท
- 2) ศึกษาแนวคิดเรื่องการประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการกับการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทยในปัจจุบัน
- 3) ศึกษาวิเคราะห์ความร่วมมือระหว่างพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับครูและผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน
- 4) ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของการไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- โสธรรักษ์ ชุนรักญาติ. “ การศึกษาการดำเนินงานการจัดหลักสูตรของโรงเรียนวิถิพุทธ.”
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,
2546.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. ชีวิตทุกจิตวิทยาพัฒนาการช่วงวัย.กรุงเทพมหานคร.สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัย. ธรรมศาสตร์, 2545.

ศาสนา, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ 1.**

กรุงเทพ ฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2524.

สนิท ตั้งกวี. **วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา.** กรุงเทพ ฯ: พิมพ์ที่ โอ เอ เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, 2527.

สมเดช สีแสง. “การทดลองสอนยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 6”.

ปริญญานิพนธ์การศึกษาศาสตร มหาวิทยาลัยนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2523.

สมบูรณ์ พรรณาภพ. **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพ ฯ: โรงพิมพ์เจริญผล, 2518.

ความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Opinions of Alumni and Present Students on Development of
Curriculum on Public Administration Program in Public and Private
Management, Buriram Rajabhat University

ประชัน คเนวัน

Prachan Khanewan

ธัญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ

Thanyarat Phutthipongchaichan

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Public Administration Programme, Buriram Rajabhat University

E-mail: prachan.khanewan@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน ด้วยการเลือกแบบเจาะจงโดยการกำหนดเป็นโควตา จำนวน 213 คน เครื่องมือมี 3 ลักษณะ คือ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.8980 วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่จัดเข้าประเด็นเดียวกัน ด้วยการหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรายละเอียดของหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและหลากหลายช่องทาง

คำสำคัญ: ความคิดเห็น, ศิษย์เก่า, ศิษย์ปัจจุบัน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the opinions of alumni and present students on development on curriculum on public administration program in public and private management in Buriram Rajabhat University, and 2) to investigate the additional opinions and suggestions on development of curriculum on public administration program in public and private management in Buriram Rajabhat University in 3 aspects, namely curriculum, teaching and learning process, and measurement and evaluation. The samples were 213 alumni and present students, selected by using purposive sampling through quota technique. The research instrument was a 3-part questionnaire, including checklist, 5-rating scale and open-ended form with the reliability at 0.8980. The collected data were analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation. The findings revealed that the opinions of alumni and present students on development of curriculum on public administration program in public and private management in Buriram Rajabhat University both in overall and each aspect were at a high level. The additional opinions suggestions were that the details of the curriculum should be publicized continuously and various channels.

Keywords: Opinions, Alumni, Present Students

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปทุกด้าน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่เรียกกันว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การสื่อสาร รวดเร็วและสื่อสารกันได้ทั่วโลก บางครั้งทำให้เกิดความรู้สึกว่า โลกเรามีได้กว้างใหญ่ไพศาลเหมือนอย่างที่เราคิดในอดีต เราการสื่อสารทุกวันนี้มีหลากหลาย รูปแบบบางครั้งเหมือนกับนั่งพูดคุยต่อหน้าสามารถสัมผัสได้ทุกเรื่อง ผลพวงอันนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองไปด้วย จึงทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ประเทศไทยเรา ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ในเดียวกัน ดังนั้นเรา จะหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ต่อไปอีกแล้ว เพื่อการพัฒนาประเทศแต่การพัฒนาประเทศนั้นเป็นเรื่องเรียกว่า เป็นองค์รวม คือต้องพัฒนา ทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยต้นทางของการพัฒนา ทุกด้าน แต่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ปัจจัยพื้นฐาน คือ คนต้องได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นและ

มากขึ้น จึงทำให้มากพอ การพัฒนาคนตกอยู่กับหน่วยงานด้านการจัดศึกษา โดยจะเริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นอุดมศึกษา จึงจะทำให้ประชาชนและประเทศได้มีองค์ความรู้ในด้านที่จะนำไปพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนางาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเท่ากันและ อย่างชาญฉลาดด้วย

การจัดการศึกษาจึงเน้นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ และเป็นเครื่องมือเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ จึงจำเป็นจะต้องมีการเร่งรัดการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ในกฎหมายหลักของการปกครองประเทศ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 (3) ได้บัญญัติไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้า ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทยมีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550: 23) ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการจัดดำเนินการ และการให้บริการทางการศึกษาสำหรับสาธารณะชนตามแนวทางที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ และให้ดำเนินการจัดการศึกษาของไทยทุกระบบ โดยเฉพาะการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสนองความต้องการของสังคมไทย เพราะหลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการเรียนการสอน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543: 23-24)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ คือสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศไทย มีภาระหน้าที่ ในการจัดการศึกษาแก่คนในท้องถิ่นมาตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และความต้องการที่จะพัฒนาตนเองของคนในท้องถิ่น จนทำให้มีหลักสูตรหลากหลายทั้งสาขาครูและสาขาวิชาการอื่น ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก หลักสูตรวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในระดับปริญญาตรี มีการพัฒนาเปิดการเรียนการสอน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2540 ส่วนในระดับปริญญาโท มีการพัฒนาและเปิดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 การจัดการศึกษาทั้ง 2 ระดับได้รับความสนใจสมัครเข้ามาศึกษาแต่ละปีการศึกษา มีจำนวนมาก บางปีไม่สามารถรับผู้สมัครเรียนได้ทั้งหมด แต่เมื่อปีการศึกษา 2558 โดยเฉพาะในระดับปริญญาโท มีผู้สนใจมาสมัครเรียนน้อยมากจนหน้าตกใจ จึงเป็นเหตุปัจจัยทำให้คณะผู้บริหารหลักสูตร ได้ปรึกษาหารือถึงสาเหตุและแนวทางการแก้ไขรวมทั้งการศึกษาดูงานด้านการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในระดับเดียวกันในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้มากขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงทำให้คณะผู้วิจัย ซึ่งมีความรับผิดชอบ การบริหารหลักสูตรต้องการที่จะสำรวจความคิดเห็นจากทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 213 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้เลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดโควตา จำนวน 213 คน ประกอบด้วย

- 1) ศิษย์เก่าระดับปริญญาโท จำนวน 39 คน
- 2) ศิษย์ปัจจุบันระดับปริญญาโท จำนวน 10 คน
- 3) ศิษย์ปัจจุบันระดับปริญญาตรี จำนวน 164 คน เฉพาะปี 2 และ ปี 4

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่ง ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.8980

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ออกหนังสือส่งถึงสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันกรอกแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปยังที่ทำการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง และกำหนดวันรับแบบสอบถามคืน และ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันกรอกของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ด้วยตนเอง จำนวน 213 ฉบับ แล้วเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาได้ จำนวน 213 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หา ค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นตาราง แสดงจำนวนและร้อยละ

4.2 ความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐ ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

4.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นคำถามปลายเปิด นำมาวิเคราะห์ เชิงเนื้อหาโดยจัดคำตอบเข้าประเด็นเดียวกันแล้วแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละเสนอข้อมูลเป็น ตารางประกอบ คำบรรยาย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รัฐศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐ ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำดับดังนี้ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร (เฉพาะหลักสูตร แขนกลาง) และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.1 ด้านหลักสูตร (เฉพาะหลักสูตรแกนกลาง) ประเด็นที่มีผู้เสนอแนะมากที่สุด คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรายละเอียดหลักสูตร ในหลาย ๆ ช่องทาง รองลงมา คือ เปิดโอกาสให้นักศึกษาที่จบแล้วได้มีส่วนร่วมแนะนำ ประสบการณ์การเรียนแก่นักศึกษา ปัจจุบัน และควรแจ้งประโยชน์ของการเข้าเรียนหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการภาครัฐและ ภาคเอกชนให้ชัดเจน ตามลำดับ

2.2 ด้านกระบวนการเรียนการสอน ประเด็นที่มีผู้เสนอแนะมากที่สุด คือ เปิด โอกาส ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การสอบถามข้อสงสัย การเลือก วิธีการสอบ รองลงมา คือ ในแต่ละรายวิชาควรให้หัวข้อการสืบค้นงานล่วงหน้า และจำนวนงาน ที่มอบหมายจากอาจารย์ประจำวิชามากเกินไป ตามลำดับ

2.3 ด้านการวัดผล และประเมินผล ประเด็นที่มีผู้เสนอแนะมากที่สุด คือ ควร วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย รองลงมา คือ ควรมีการวัดประเมินผลผู้เรียนก่อน เรียน และประเด็นที่มีผู้เสนอแนะน้อยที่สุด คือ ควรแจ้งระยะเวลาในการวัดและประเมินผลที่ ชัดเจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ทั้ง 3 ด้าน ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจและขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านหลักสูตร (เฉพาะหลักสูตรแกนกลาง) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านนันทนาการ และด้านการวัดผล และประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการศึกษาออกมาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันการแข่งขันทางการศึกษาของสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนมีการแข่งขันกันมากจำเป็นที่สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องพัฒนาการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานและมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีปัจจัยเกี่ยวกับการจัดอันดับของสถานศึกษา ซึ่งต้องมีอันดับที่ดีขึ้นเนื่องจากมีผลต่อความไว้วางใจของนักเรียนและผู้ปกครอง ในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของสุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 16-17) กล่าวว่า ความสำคัญของการศึกษาหลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาประเภทใดและระดับใดก็ดี จะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่า จะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องมือให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรรอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของธนศักดิ์ เปาวิก (2550: 82) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เห็นว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของทวี เพชรพะยอม (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญทรง ประดิษฐ์บุญ (2551: 108 – 111) ได้ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า สภาพการดำเนินงานของผู้อำนวยการโรงเรียน ครูวิชาการและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 รายด้าน โดยภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 จากผลการวิจัย ด้านหลักสูตร (เฉพาะหลักสูตรแกนกลาง) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเห็นความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งในการจัดการเรียนการสอนในทุกสาขาวิชา ทุกระดับชั้น ทั้งในและนอกระบบการศึกษา หลักสูตรถือเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ถ้าไม่มีหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนก็ไม่มีระบบ ระเบียบแบบแผนที่แน่นอน ทำหลักสูตรเป็นเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่กำหนดโครงสร้างในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการให้กับผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของ ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลินี หมั่นไวย (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนนำร่องตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่าการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดิตร สุราษ (2553: บทคัดย่อ) สภาปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษาในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาปัจจุบันในการบริหารจัดการ พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญทรง ประดิษฐ์บุญ (2551: 108 – 111) ได้ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า สภาการดำเนินงานของผู้อำนวยการโรงเรียน ครูวิชาการและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 รายด้าน โดยภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2.2 จากผลการวิจัย ด้านกระบวนการเรียนการสอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันมีความคิดเห็นสอดคล้อง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้รับความสนใจเพื่อผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ขยายความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งก่อให้เกิดคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตย และความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2542: 55) กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่แท้จริง ควรสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งทุกข์ สุข ความสมหวังและความผิดหวังต่าง ๆ การศึกษาที่แท้

ควรช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้ รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและทักษะกระบวนการต่าง ๆ จำนวนมาก อาทิ กระบวนการคิด (โยนิโสมนสิการ) กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการประเมินค่าและตัดสินใจ กระบวนการสื่อสาร ฯลฯ รวมทั้งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต สอดคล้องกับแนวความคิดของ สุวิทย์ มูลคำ (2542: 2-3) กล่าวว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่พึงประสงค์ ที่ต้องคำนึงถึง พื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตามศักยภาพ และความสนใจของตนเอง มีวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ค้นพบ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยช่วยเหลือแนะนำ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมาย ทั้งในและนอกห้องเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริง ประสบการณ์จริง ในลักษณะของการบูรณาการให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่และชีวิตประจำวัน ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยตนเอง มุ่งเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยมีผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดี

2.3 จากผลการวิจัย ด้านการวัดผล และประเมินผล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันมีความคิดเห็นสอดคล้องกับ การวัดผล และประเมินผล ของสถานศึกษา ซึ่งสามารถวัดและประเมินผลถึงการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการวัดประเมินผลถือเป็นตัวชี้วัดผลการศึกษาทุกด้าน ซึ่งส่งผลถึงการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมในสิ่งต่างๆ เพื่อความสมบูรณ์และบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนต่อไป ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของ วาณี ภูเสถร์ (2542: 221-223) กล่าวว่า การประเมินผลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะผลที่ได้จากการประเมิน จะนำมาใช้เป็นพื้นฐาน ในการตัดสินใจของผู้สอน ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงการเรียนการสอน การแนะแนวแบบเรียน การใช้สื่อการสอน ตลอดจนระบบบริหารทั่วไปของสถานศึกษา และยังเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงระดับความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น หลักสูตรควรดำเนินงานในการ

จัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะในด้านครูผู้สอน ที่มีคุณวุฒิมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองและประสบผลสำเร็จในการเรียนนั้นคือการจบการศึกษาตามระยะเวลาที่สถานศึกษากำหนด เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นด้วย

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐ ประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ดังนั้น หลักสูตรควรมีการวางแผนร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทาง ในการวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม ตรงตามสภาพจริงซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่น ในระบบการวัดและประเมินผล อาจต้องปรับเปลี่ยนวิธีการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องเหมาะสมกับ สภาพผู้เรียนในปัจจุบัน

1.3 ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด พบว่า ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ควรวัดและประเมินผล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวิธีการวัดและประเมินผลยังไม่หลากหลาย ทั้งที่มีอาจารย์ประจำวิชาหลายท่าน ดังนั้นอาจมีการวางแผนร่วมกันในการวัดและประเมินผลของอาจารย์ ประจำวิชา หรือปรับเปลี่ยนวิธีการวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับสภาพนักศึกษาในปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาระดับความคิดเห็นของศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

2.2 ควรมีการศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ทวี เพชรพะยอม. (2551). “สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา**. ฉะเชิงเทรา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ธนศักดิ์ เปาริก. (2550). “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และเขต 2”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา**. พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

- บุญทรง ประดิษฐ์บุญ. (2551). “การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา**. ร้อยเอ็ด: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ปาริฉัตร สุราช. (2553). “สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษาในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา** ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2542). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- มาลินี หมั่นไวย. (2553). “การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนนาร่อง ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต1”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จันทบุรี**: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วาณี ภูเสตร. (2542). **การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน** จันทบุรี: สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **แนวทางการประเมินตามสภาพจริง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550**. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2542). **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2542). **แฟ้มสะสมงาน** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ที.พี.พรินท์จำกัด.

**การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน:
กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ**
**Developing Cultural Tourism Village by Participation of Community:
Case Study of Ban Kut Ngong Muang District, Chaiyaphum Province**

สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ศันสนีย์ แอมประชา,
Suntorn Panyapong, Anchali Chaisri, Sansani Ampracha
พนารัตน์ เดชกุลทอง, กรรณวิชญ์ ช่วยอุปการ
Phanarat Dechkultong, Kranwit Cheuupakar
Rajabhat Chaibhum University
E-mail: soonpan_cpuru@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน ประชากรที่ทำการศึกษาคือชาวบ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมใบเสมาบ้านกุดโง้ง จำนวน 380 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างคือบุคคลสำคัญของชุมชน (Key informant) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มชาวบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านกุดโง้งมีความอุดมสมบูรณ์ ภายในหมู่บ้านมีจุดลักษณะเป็นเกาะคดโค้งมากจึงเรียกว่าบ้านกุดโง้ง สันนิษฐานว่าดินแดนแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติลาวมาก่อน จากหลักฐานใบเสมาค้นพบว่ามีขนาดใหญ่มีอยู่เป็นจำนวนมากภายในหมู่บ้าน บ้านกุดโง้งเป็นหมู่บ้านที่ต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ เนื่องจากมีลำห้วยล้อมรอบหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2442 ชาวบ้านอพยพจากบ้านฝือ ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมืองชัยภูมิ มาตั้งถิ่นฐานจนเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน พบว่า จุดเด่นของหมู่บ้านคือมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมสืบทอดกันมานาน มีใบเสมาค้นพบ

ศิลปะสมัยทวารวดีเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นหมู่บ้านต้นแบบ จุดอ่อนของหมู่บ้านคือมีรายได้น้อยและมีค่านิยมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย โอกาสของชุมชนคือ นโยบายรัฐส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนอุปสรรคคือขาดแคลนงบประมาณและหน่วยงานให้การสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านอรรถาธิบายประวัติของชุมชนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมาคือด้านสวัสดิการและความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$) ด้านการนำเที่ยวและความน่าสนใจของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.76$) ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$) ด้านการเดินทางมาท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.55$) และด้านร้านอาหาร-เครื่องดื่มและของที่ระลึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$)

3. ส่วนแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ควรจัดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ได้แก่ พื้นที่จำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชน พัฒนาอาคารสถานที่ให้เหมาะสม การจัดพื้นที่แหล่งเรียนรู้และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพิ่มเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study overall condition and analyze natural environment of Kut Ngong cultural village tourism 2) to study tourist satisfaction toward environmental management in development of the cultural village tourism 3) to explore practical approach in development of cultural village tourism with community participation. This research applied a mixed-method approach. The research population was the locals of Kut Ngong village, Muang district, Chaiyaphum province. On the part of quantitative approach, the samples used were 380 representatives of tourists who visited boundary stones at Kut Ngong village and were selected through accidental sampling technique. To gather quantitative data, tourist satisfaction was measured using questionnaire and the data were statistically analyzed with descriptive statistics including the percentage, the mean and the standard

deviation. With regard to qualitative approach, the data were collected from in depth interview with key informants who were significant figures of the communities including community leaders, local intellectuals, advisory committees, committees of the villages, groups of villagers.

The findings could be summarized as follows:

1. Revealed that Kut Ngong village possessed abundant natural resources and the name Kut Ngong was derived from its natural structure of tightly curving meander bends within the village. Based on empirical evidences of a number of boundary stones, it was hypothesized that this area was once occupied by Laos people. Kut Ngong village differed from other villages because it was surrounded by flowing stream of water; also it was located on plain land which was suitable for agriculture. In terms of history, a group of people from Ban Pue village, Kut Tum sub-district, Muang Chaiyaphum district immigrated into the area in 2442 B.E. and prosperously developed the land. The analysis on the village's environmental condition indicated that the strengths of the village involved abundant natural resources, enduring culture, and the boundary stones of Tawaraeadee era which were vital to the community. On the other hand, the weaknesses of the village included unemployment of the locals after harvesting season, value on extravagant lifestyle, and non-participation in strong occupational group. The improving prospect for the community was to become a cultural village model for sustainable development; however, scarcity of budget and shortage of supporting agencies were the obstacles for the village's development.

2. The study on tourist satisfaction toward environmental management in development of Kut Ngong cultural village tourism revealed that tourist satisfaction on hospitality of the villagers was not only at high level ($\bar{x} = 4.38$) but also received highest mean score. Other aspects of tourist satisfaction which were also at high level included welfare and safety ($\bar{x} = 4.06$), tour guide and attractiveness of the community ($\bar{x} = 3.76$) and infrastructure and supporting facilities ($\bar{x} = 3.68$). However, tourist satisfaction on excursion ($\bar{x} = 3.55$) and restaurant and souvenir shop ($\bar{x} = 3.39$) were at medium level.

3. A practical approach toward development of cultural village tourism is to enhance the village's readiness by allocating store area for local

products, properly renovating building construction, organizing space for learning sources and tourist service center and increasing more land and water tourism routes as well as the locals' potential and readiness to provide services to the tourists.

Keywords: Developing Cultural Tourism Village, Participation of Community

1. บทนำ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้กล่าวถึงข้อมูลขององค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ซึ่งได้คาดการณ์ทิศทางการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกในระยะยาวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2563 ว่า จะมีการเติบโตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4.1 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2553 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกจำนวน 1 พันล้านคน และในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวน 1.6 พันล้านคน นอกจากนี้ ในส่วนของสถานการณ์ท่องเที่ยวโลกในระดับภูมิภาค มีการคาดการณ์อีกด้วยว่า การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จะเลื่อนจากอันดับ 3 ในปีปัจจุบัน (ซึ่งรองจากยุโรปและสหรัฐอเมริกา) มาอยู่ในอันดับ 2 ของโลกในปี พ.ศ. 2563 โดยอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้เฉลี่ยร้อยละ 6.8 ต่อปี และจะมีนักท่องเที่ยว 388 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 โดยทั้งนี้ World Travel & Tourism Council (WTTC) คาดการณ์ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2543-2553 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 ต่อปี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544)

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการด้านการท่องเที่ยวจะช่วยให้ประชาชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นการส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้สามารถคงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นทรัพยากรพื้นฐานของการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากคนชุมชน เพราะหากไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจากทุกคนมีส่วนในการสร้างวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจขึ้นมา คนในชุมชนย่อมมีความรู้ความเข้าใจทั้งมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลภายนอกสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเป็นไปได้ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ดีกว่า

สามารถประสานงานและดึงกลุ่มคนที่เหมาะสมเข้ามาทำงานได้ดีกว่า ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน จะช่วยแก้ปัญหาการเข้ามาหาผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ชุมชนได้มีส่วนในการวางแผนทางการพัฒนาและบริหารจัดการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กำหนดทิศทางรูปแบบและกิจกรรมในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่จริง รวมทั้งไม่ทำลายวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนอีกด้วย

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคอีสานที่มีความสำคัญของประเทศไทย เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ ศาสนสถานต่าง ๆ มากมาย ยกตัวอย่างเช่น ใบเสมาบ้านกุดโง้ง พระธาตุหนองสามหมื่น ปราสาทภู ศาลาพันห้อง รวมจำนวนทั้งสิ้นกว่า 56 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่ดึงดูดที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสำคัญมากมาย ได้แก่ เขื่อนลำปะทาว อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติไทรทอง อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติทุ่งกระมัง ทุ่งดอกเจียว น้ำตกผาเอียง อ่างเก็บน้ำห้วยลำปะทาว ผาเง็ก แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปีด้วย (สุนทร ปัญญาพงษ์, 2553)

สำหรับสถานการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิเมื่อปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนผู้มาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.54 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2546 มีผู้เยี่ยมเยือนรวมทั้งสิ้น 652,306 คน จำแนกเป็น นักท่องเที่ยว 304,239 คน และนักท่องเที่ยว 348,067 คน คิดเป็นร้อยละ 46.64 และร้อยละ 53.36 ตามลำดับ โดยคิดเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 651,643 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 663 คน คิดเป็นร้อยละ 99.90 และร้อยละ 0.10 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมในปี พ.ศ. 2547 จังหวัดชัยภูมิได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 491.97 ล้านบาท (การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ, 2547)

เมื่อพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพที่เพียงพอในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดที่มีแผนการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะความสำคัญของการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างคุณค่าทางสังคมและการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกบ้านกุดโง้งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีประชาชนเข้าไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันหมู่บ้านแห่งนี้มีใบเสมาหินทรายศิลปทวารวดีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-15 ที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านซึ่งได้ถูกนำมารวบรวมไว้ในอาคารอย่างเป็นระเบียบ ส่วนมากมีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่ ด้านหน้าจำหลักลายและบางแผ่นมีจารึกอยู่ที่ด้านหลังด้วย ลวดลายที่ปรากฏเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา เล่าเรื่องชาดกตอนต่าง ๆ หรือเป็นภาพรูปเคารพ เช่น ภาพ

พระโพธิสัตว์ประทับยืนบนดอกบัว ภาพพระพุทธรูปประทับนั่งบนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ นับเป็นกลุ่มใบเสมาที่สวยงามแห่งหนึ่งในอีสาน

การพบใบเสมาที่บ้านกุดโง้งพบกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณรอบหมู่บ้าน แต่เดิมใบเสมาเหล่านี้จะจมอยู่ในดินมีเฉพาะส่วนยอดโผล่ขึ้นมาให้เห็นไม่เป็นที่สนใจของคนทั่วไป ยกเว้นใบเสมาภาพชาดกที่ไม่ได้ฝังจมดินเหมือนใบเสมาอื่นๆ แต่ปักอยู่กลางแจ้งที่ขอบเนินดินเตี้ยๆ ขนาดเล็ก 2 เนิน (ปัจจุบันบริเวณนี้เป็นพื้นที่ทำนา) อยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่กี่กิโลเมตร เนินดินแรกพบว่ามีารปักใบเสมาเป็นรูปวงกลมล้อมรอบเนินดิน โดยปักเสมาเป็นคู่มืออยู่ 5 จุด ส่วนเนินดินที่ 2 ซึ่งอยู่ห่างจากเนินดินแรกไปทางตะวันตกเล็กน้อยมีลักษณะและทิศทางการปักเหมือนกับเนินดินแรก เนินดินทั้งสองนี้มีขนาดเล็กและไม่พบเศษอิฐหรือซากศาสนสถานในบริเวณดังกล่าวเลย จึงสันนิษฐานว่าใบเสมาภาพชาดกที่ปักอยู่รอบเนินดินนี้คงใช้ปักเป็นเครื่องหมายแสดงถึงลานที่ศักดิ์สิทธิ์มากกว่าที่จะใช้เป็นเสมาอุปถัมภ์ แต่ช่วงเวลาต่อมาอาจได้มีการใช้เสมานี้เป็นสิ่งที่เคารพนับถือในหมู่บ้านด้วย เพราะใบเสมาที่เป็นรูปพระพุทธรูปนั่งแสดงธรรมที่พบกลางเนินดินแรกนั้น ได้มีร่องรอยของการปิดทองอันแสดงถึงการใช้เป็นที่กราบไหว้บูชาทำนองเดียวกับพระพุทธรูปใบเสมาที่ที่พบโดยทั่วไปเป็นแบบแผ่นหินมีทั้งแบบเรียบๆ ที่ไม่มีการสลักภาพใดๆ และแบบที่มีการแกะสลักลวดลายต่าง ๆ ประดับลงไปซึ่งมีหลายแบบ ใบเสมาที่พบเหล่านี้ส่วนหนึ่งชาวบ้านได้นำมาเก็บรวบรวมไว้ที่วัดศรีชุมคงคา บ้านกุดโง้ง เนื่องจากมีผู้ลักลอบเข้ามาขุดแล้วนำออกไปขาย ต่อมาสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ได้จัดสร้างอาคารถาวรเพื่อจัดแสดงและเก็บรักษาใบเสมาเหล่านี้ไว้ภายในบริเวณวัดศรีชุมคงคาบ้านกุดโง้ง (วุฒิ ธงศักดิ์ และคณะ, 2558)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่า ปัจจุบันชาวบ้านกุดโง้งได้เล็งเห็นความสำคัญจากการที่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และเรียนรู้จากโบราณสถานซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์และมรดกสำคัญของชาติ โดยชาวบ้านในชุมชนได้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในวันสำคัญต่าง ๆ และมีการผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผลิตใช้เองในชุมชนออกมาวางขายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าเป็นการต่อยอดทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่าทั้งทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางทางวัฒนธรรมอันสมควรที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น หากชุมชนได้มีการวางแผนแนวทางการพัฒนาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ทั่วถึง นอกจากจะส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว ยังช่วยให้ประชาชนในพื้นที่สร้างอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวอันเป็นการสร้างข้อได้เปรียบและเป็นปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยจึงสนใจในประเด็นศึกษา “การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ” ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากผลการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เติบโตมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการสร้างงาน การเพิ่มรายได้ และส่งผลดีต่อ

การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ เมื่อพิจารณาสภาพความเป็นจริงของการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมา พบว่า ภาคการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนซึ่งเป็น เจ้าของพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะการที่นโยบายของรัฐมุ่งเน้นความเจริญเติบโต ด้านเศรษฐกิจ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับภาคสังคมที่เป็นคนคิดและตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ เสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันประชาชนขาดความตระหนักในความเป็นเจ้าของ เกิดความหวาดระแวง และแสวงหาผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ดังนั้น การที่จะพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจำเป็นต้องกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้ประชาชนซึ่งก่อตั้งใน รูปของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชน เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ชุมชนได้มี โอกาสนำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ อันจะเป็นการเผยแพร่ให้หน่วยงานและ สาธารณชนได้รับทราบ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่เป็น อุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในมิติทางวัฒนธรรมให้กับหน่วยงานภาครัฐต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนใน การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนาคต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมี ส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ” คณะผู้วิจัยได้ออกแบบ การวิจัยไว้ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ทำการศึกษาค้นครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทาง มาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ตำบลบึงคล้า อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ทราบจำนวนประชากร ใช้สูตรการคำนวณของ บุญชม ศรีสะอาด, 2538) จำนวน 380 คน การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Convenience Sampling) ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์และนำมากำหนดเป็นแนวทางในพัฒนาการ จัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

$$\text{สูตร } n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$$

กำหนดให้ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยจะสุ่ม

Z = ระดับความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

Z มีค่าเท่ากับ 1.96% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (ระดับ .05)

E = สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ทำการศึกษาคั้งนี้คือ ชาวบ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ บุคคลสำคัญของชุมชน (Key informant) เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มชาวบ้าน เป็นต้น

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง

เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2442 มีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีพื้นเพอยู่ที่บ้านผือ ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมืองมาก จึงเรียกว่าบ้านกุดโง้ง ได้มาทำไร่ทำนาทำสวนบริเวณบ้านกุดโง้งในปัจจุบันใกล้ ๆ หมู่บ้านมีกุดอยู่แห่งหนึ่งมีลักษณะคดโค้งมาก จึงเรียกว่าบ้านกุดโง้ง ตามลักษณะกุดที่พบมีต้นไม้ขึ้นเต็มไปหมด ไม้เหล่านั้นชาวบ้านเรียกทั่วไปว่า ต้นไคร้ นอกจากนี้ยังมีผักตบชวาและผักทิกินได้อีกหลายชนิดขึ้นบริเวณนั้น โดยมีประวัติของหมู่บ้าน ดังนี้ แรกเริ่มเดิมทีดินแดนเหล่านี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติลาวมาก่อน เพราะมีหลักฐานหลายอย่างปรากฏให้เห็น คือ ใบเสมาหินขนาดใหญ่จำนวนมาก เศษอิฐ เศษกระเบื้องและकुलोल้อมรอบหมู่บ้าน ซึ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีนั้นเกิดสงครามอยู่หลายครั้ง จึงมีการกวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยของตนเอง โดยเฉพาะคนในภาคอีสานที่พูดภาษาลาว เพราะว่าอยู่ในช่วงสร้างบ้านแปงเมือง จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นหมู่บ้านร้าง อพยพหนีภัยสงคราม ในสมัยต่อมาได้มีกลุ่มแรกอพยพมาอยู่ ได้แก่ นายจันทร์ นายหลอด นางเทศ นายตา นางอินทร์ นายหน่อ นางสี นายขุนลาด นางบุญมา ซึ่งมีพื้นเพเดิมอยู่บ้านผือ ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ต่อมาจึงได้มีคนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ มีความอุดมสมบูรณ์ ห้วยหนอง คลอง บึง บ้านกุดโง้งมีลักษณะเป็นเกาะ มีลำห้วยล้อมรอบด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก เป็นลำห้วยปะทาว ทิศใต้เป็นลำห้วยกรอก ทิศตะวันออกเป็นลำห้วยหลัว สภาพพื้นที่มีลักษณะราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก

ส่วนสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ชุมชนได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมบริบทชุมชน โดยแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

ก. ปัจจัยภายในชุมชน แบ่งออกเป็นจุดแข็งหรือจุดเด่น และจุดอ่อน ได้แก่

1. จุดแข็งหรือจุดเด่น ประกอบด้วย 1) มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ 2) มีวัฒนธรรมสืบทอดกันมานาน 3) มีใบเสมาศิลปะสมัยทวารวดีประจำหมู่บ้าน 4) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ 5) อยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่เจริญ การคมนาคมที่สะดวก 6) มีความสามัคคีและเสียสละ 7) มีผู้นำที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน 8) มีผู้นำที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน 9) เป็นหมู่บ้านต้นแบบในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน
2. จุดอ่อน ประกอบด้วย 1) ประชาชนมีรายได้ไม่พอจ่ายกับชีวิตประจำวัน 2) ประชาชนไม่มีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพเสริมสร้างรายได้ 3) ค่านิยมการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่ผิด 4) การรวมกลุ่มอาชีพไม่เข้มแข็ง

ข. ปัจจัยภายนอกชุมชน แบ่งออกเป็นโอกาสและอุปสรรคหรือภัยคุกคาม ได้แก่

3. โอกาส ประกอบด้วย 1), 2) นโยบายของรัฐส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) ของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของทางราชการในการต่อยอดกลุ่มอาชีพ
4. ปัญหาหรืออุปสรรค ประกอบด้วย 1) ได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาหมู่บ้าน 2) ประชาชนมีนิสัยฟุ่มเฟือย 3) เรียนแบบค่านิยมผิด ๆ

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งรายละเอียดข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1) เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.90 รองลงมาคือเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 49.10
- 2) อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 15-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.40 รองลงมาคืออายุระหว่าง 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.40 อายุระหว่าง 31-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.80 และน้อยที่สุดคืออายุระหว่าง 61-75 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.20 ตามลำดับ
- 3) ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.60 รองลงมาคือจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 30.20 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 13.20 จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 11.30 และน้อยที่สุดคือจบการศึกษาระดับ อนุปริญญา/อาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.70 ตามลำดับ
- 4) อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 35.80 รองลงมาคือประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/

ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 20.80 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 18.90 ประกอบอาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.30 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/กรรมกร คิดเป็นร้อยละ 5.70 ประกอบอาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.70 และน้อยที่สุดคือประกอบอาชีพ เกษียณอายุราชการ คิดเป็นร้อยละ 1.90 ตามลำดับ

5) ภูมิถิ่นอาศัยของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 56.60 รองลงมาคืออาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 13.2 อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่คิดเป็นร้อยละ 7.50 อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต คิดเป็นร้อยละ 5.7 อาศัยอยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู เพชรบุรีและจังหวัดนครราชสีมาในอัตราที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และน้อยที่สุดคืออาศัยอยู่ในจังหวัดพังงา สมุทรปราการและประเทศกัมพูชา ในอัตราที่เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 1.90 ตามลำดับ

6) ประสบการณ์การเดินทางมาท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังไม่เคยเดินทางมาเที่ยวที่หมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง คิดเป็นร้อยละ 52.80 รองลงมาคือเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่หมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง คิดเป็นร้อยละ 47.20

7) จำนวนวันที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้เวลาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1-3 วัน คิดเป็นร้อยละ 86.8 รองลงมาคือใช้เวลาท่องเที่ยวมากกว่า 1 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 7.5 และน้อยที่สุดคือใช้เวลาท่องเที่ยวจำนวน 4-6 วัน คิดเป็นร้อยละ 5.70

8) แหล่งข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกุดโง้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลมาจากสำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 37.7 รองลงมาคือได้รับข้อมูลมาจากเพื่อนหรือญาติ คิดเป็นร้อยละ 32.1 และน้อยที่สุดคือได้รับข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 30.20

9) ผู้ตอบแบบสอบถามเดินทางมาจากที่เที่ยวใดก่อนจะเดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางมาจากอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล คิดเป็นร้อยละ 30.2 รองลงมาคือเดินทางมาจากน้ำตกตาดโตน คิดเป็นร้อยละ 24.5 เดินทางมาจากบ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.9 เดินทางมาจากทุ่งดอกกระเจียว คิดเป็นร้อยละ 11.3 เดินทางมาจากมอหินขาวและปรางค์กู่ชัยภูมิ ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 5.7 และน้อยที่สุดคือเดินทางมาจากเขื่อนลำปะทาว คิดเป็นร้อยละ 3.80 ตามลำดับ

10) การวางแผนจะไปเที่ยวที่ใดหลังจากเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่วางแผนจะไปเที่ยวที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล คิดเป็นร้อยละ 30.20 รองลงมาวางแผนเดินทางกลับบ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.90 วางแผนเดินทางไปทุ่งดอกกระเจียว คิดเป็นร้อยละ 17.00 วางแผนเดินทางไปน้ำตกตาดโตน คิดเป็นร้อยละ 11.30 วางแผนเดินทางไปมอหินขาวคิดเป็นร้อยละ 9.40 วางแผนเดินทางไปปรางค์กู่ชัยภูมิ คิดเป็น

ร้อยละ 7.50 และน้อยที่สุดคือวางแผนจะเดินทางไปที่เขื่อนลำปะทาว คิดเป็นร้อยละ 5.70 ตามลำดับ

3. ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ตำบลบึงคล้า อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง โดยภาพรวมส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของชุมชนในระดับมาก โดยพึงพอใจมากที่สุดคือด้านบรรยากาศไม้ตรีของคนในชุมชนท้องถิ่น รองลงมาคือด้านสวัสดิการและความปลอดภัย และน้อยที่สุดคือด้านร้านอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก เมื่อพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการเดินทางมาท่องเที่ยวบ้านกุดโง้งโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือสภาพภูมิทัศน์ และน้อยที่สุดคือด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2) ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือสถานที่จอดรถ ความสะดวก และน้อยที่สุดคือสภาพการใช้งานของเครื่องสุขภัณฑ์ห้องน้ำ-ห้องสุขาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

3) ด้านร้านอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือราคาอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก และน้อยที่สุดคือร้านค้าที่ขายอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึกมีความเพียงพอต่อความต้องการ

4) ด้านการนำเที่ยวและความน่าสนใจของชุมชนบ้านกุดโง้ง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านกุดโง้ง และน้อยที่สุดคือสินค้าที่ระลึกของชาวบ้านในชุมชน

5) ด้านสวัสดิการและความปลอดภัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือความปลอดภัยจากธรรมชาติที่ดำรงอยู่ และน้อยที่สุดคือความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในชุมชน

6) ด้านบรรยากาศไม้ตรีของคนในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือชาวบ้านพูดจาสุภาพเรียบร้อยและมีความมิตรมาก และน้อยที่สุดคือชาวบ้านมีความรู้และความสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4. แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนาคต

สำหรับแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้งโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1) การสร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวบ้านกุดโง้งในอนาคตควรจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมประกอบด้วยเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ เนื่องจากในอนาคตชุมชนต้องมีการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งสองเส้นทาง สำหรับพื้นที่เป้าหมายที่มีใบเสมาเรียงรายอย่างสวยงาม ประกอบด้วย ใบเสมาบ้านอาจารย์เสนาะ ใบเสมาที่นาตาบ ใบเสมาของยายใบ ใบเสมาบ้านแม่หลิน ใบเสมาตาวิเศษ ใบเสมาแม่อัมพร ใบเสมาตาทอน ใบเสมายายปาน การเที่ยวชมสะพานวังปลา และใบเสมาที่เกาะกลางบ้าน เป็นต้น (2) การทำแผนที่ชุมชน (community mapping) เพื่อศึกษาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้สะดวกขึ้น ประกอบด้วย สถานที่สำคัญ ๆ ของชุมชน พื้นที่สาธารณะประโยชน์ สะพานวังปลา เกาะกลางหมู่บ้าน เป็นต้น

2) การพัฒนาอาคารสถานที่ให้พร้อม ได้แก่ (1) ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เหมาะสมสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันมีเพียงอาคารเก็บพิพิธภัณฑสถานใบเสมา ในอนาคตควรพัฒนาด้านอาคารและสถานที่สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย อาคารที่คลุมใบเสมาทั้งหมด ห้องแสดงศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน รวมทั้งการปรับปรุงห้องน้ำสำหรับผู้มาใช้บริการการท่องเที่ยว (2) ควรจัดพื้นที่แหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ชาวบ้านนิยมเรียกว่าแนวคิดแบบ “หลุมขุด” หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาภายในชุมชนต้องผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่บริเวณประปาหมู่บ้านซึ่งเป็นสะพานวังปลา จนถึงแหล่งเรียนรู้ที่จัดนิทรรศการในแต่ละพื้นที่ที่มีใบเสมาในชุมชน (3) ควรจัดหาพื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนมีผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน และผลิตภัณฑ์ของชุมชน สามารถนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว

3) การพัฒนาด้านศักยภาพความพร้อมของคนในชุมชน ได้แก่ (1) การพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพและความพร้อมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อบ้านกุดโง้งเปิดหมู่บ้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมทั้งผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เยาวชน พร้อมทั้งลูกหลานบ้านกุดโง้งทุกคน (2) การบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การมีมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์เอาไว้อำนาจและให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวิถีทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชาวบ้านมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อผู้มาเยี่ยมจนกลายเป็นเสน่ห์ที่ให้นักท่องเที่ยวจากพื้นที่ต่าง ๆ ให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

4) การพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ได้แก่ (1) การจัดทำเขตพื้นที่ท่องเที่ยว (Zoning) โดยแยกพื้นที่ให้มีความชัดเจน เนื่องจากใบเสมาตั้งอยู่ภายในบริเวณวัด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำหนดพื้นที่ไม่ให้กระทบทางวัฒนธรรม เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตโบราณสถาน เขตสำหรับเลี้ยงปลา เป็นต้น การกำหนดพื้นที่หรือเขตพื้นที่ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวช่วยส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านกุดโง้งได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านที่ไม่กระทบแหล่งโบราณคดี เนื่องจากได้ผ่านคณะกรรมการดูแลใบเสมาเป็นอย่างดี (2) การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในอนาคตหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ควรให้บริการด้านการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและมีจุดบริการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวใบเสมาบ้านกุดโง้งเป็นโบราณสถานทางสถาปัตยกรรมในมิติทางศาสนา นักท่องเที่ยวควรมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานหลักการทางศาสนา และมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เล็งเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่คุณภาพ

5) การสร้างสรรค์การแสดงและความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ (1) ควรจัดการแสดงเพื่อเล่าเรื่องราวความเป็นมาของใบเสมาผ่านชุดการแสดงที่สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นการ ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของใบเสมาเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนที่เดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจได้รับทราบข้อมูลผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวจากการแสดงดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ได้แก่ ศิลปะการแต่งกาย การพ่อนรำ ทำนอง ท่วงท่าการแสดงที่เกี่ยวข้องใบเสมาทั้งหมด (2) ควรจัดสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นจุดขาย เนื่องจากเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับใบเสมามีฐานคิด ความรู้ และวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นต้นว่า ลวดลายของใบเสมา สัญลักษณ์ของใบเสมาแต่ละแผ่นหรือแท่งหิน เป็นต้น นำมาใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยนำมาสร้าง จัดพิมพ์จำหน่ายเป็นของที่ระลึกได้ เพราะใบเสมามีภาพที่สวยงามและชัดเจนอยู่แล้ว เหลือเฉพาะแต่คนที่สนใจเข้ามาดำเนินการ

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา

1) ความสำคัญของใบเสมาบ้านกุดโง้งคือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนและผู้มีจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่ลูกหลานทุกคนในชุมชนควรให้ความสำคัญและตระหนักในการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2) ใบเสมาบ้านกุดโง้งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของคนชัยภูมิ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในจังหวัดชัยภูมิ ควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนงบประมาณ การประสานงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อร่วมกันสร้างความเข้มแข็งและกระตุ้นให้คนชัยภูมิได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวตามมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน

3) การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งปลูกสร้างภายในพื้นที่ควรมีการศึกษามิติทางประวัติศาสตร์ และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในปฏิบัติการของชุมชน

4) การจัดเก็บใบเสมาที่ปรากฏในบริเวณหมู่บ้านกุดโง้งควรจัดการอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1) ควรมีการถอดบทเรียนคุณค่าใบเสมากับการตีความของคนในชุมชน ทั้งในมิติประวัติศาสตร์ ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนหรือเครือข่ายทางวัฒนธรรมกับการจัดการท่องเที่ยวใบเสมา หรือแหล่งโบราณสถานอื่น เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเหมือนและความต่างในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ. 2547. เอกสารรายงานผลการดำเนินงานประจำปี. องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. จังหวัดชัยภูมิ.

บุญชม ศรีสะอาด. 2538. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2538.

วุฒิ ธงศักดิ์ แลคณะ. 2558. โครงการการศึกษาคุณค่าใบเสมาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านคุณธรรมสำหรับชาวบ้าน บ้านกุดโง้งตำบลบึงคล้า อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุนทร ปัญญะพงษ์. 2553. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำด้านการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 กรกฎาคม – สิงหาคม 2553.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9.

คุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง
อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

Values and Wisdoms of the Boon Klang Ban Tradition of Lao-Vieng
Ethnic Group in Phanat Nikhom District, Chonburi Province

วสิน โต๊ะสิงห์

Wasin Toasing

ปิยศักดิ์ สีดา, กชนิภา อุดมทวี

Piyasak Sida, Kacanibha Udomtawi

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surin Rajabhat University

E-mail: wasin0099@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง คุณค่าและภูมิปัญญา ประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย 3) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านที่มีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง โดยตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและมีการเคลื่อนย้ายประชากรมาตั้งถิ่นฐานยัง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี เหตุผลในการเคลื่อนย้ายประชากรเพื่อหาทำเลที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต และได้นำองค์ความรู้มาแพร่กระจายเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การดำรงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าคือ “ประเพณีบุญกลางบ้าน”

ประเพณีบุญกลางบ้านมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหลายประการ เช่น การแสดงถึงความเคารพและการอยู่ร่วมกันในสังคม การถ่ายทอดประเพณีและการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบการแสดง การละเล่น การแข่งขัน การประกวด และการนำเสนอวิถีชีวิตใน

รูปแบบการจัดชบวนแห่ เช่น ชบวนแห่เครื่องจักสาน ชบวนเครื่องแต่งกายและจัดแสดงสินค้าชุมชน ประเพณีบุญกลางบ้านเป็นภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเพื่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนและการระลึกถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษให้ช่วยปกปักษ์รักษาให้ตนเองและครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข และช่วยให้สังคมมีการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน ดังนี้

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

1) การปลูกฝังค่านิยม จากสถาบันครอบครัว โดยการเริ่มต้นจากพ่อแม่ ที่ควรปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดีของสังคม การส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีส่วนร่วมในการร่วมประเพณีบุญกลางบ้านหรือการจัดให้มีการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเต้นรำ การประกวดร้องเพลง การเดินชบวนพาเหรด การแข่งขันการจักสาน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น 2) การจัดการหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านในสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังและสั่งสมความรู้และส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้าน และความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ 3) การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4) การส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้านต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พร้อมการพัฒนาและส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดงานหรือการออกนิทรรศการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชนและการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ 5) การเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ประเพณีบุญกลางบ้านและประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การประกาศเกียรติคุณครอบครัวดีเด่นที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้าน และหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

คำสำคัญ: คุณค่าและภูมิปัญญา, ประเพณีบุญกลางบ้าน, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to study ways of life of Lao-Vieng ethnic group in Phanat Nikhom district, Chonburi province; 2) to study values and wisdoms of the Boon Klang Baan tradition of Lao-Vieng ethnic group in Phanat Nikhom district, Chonburi province, Thailand; and 3) to study guidelines for a conservation of Boon Klang Baan tradition. Data were collected through non-participatory observations, participatory observations, and in-depth interviews with community leaders and local philosophers who are the Lao-Vieng ethnic people. The collected data were triangulated for its reliability.

Further, a focused-group discussion also arranged for guidelines of a conservation of Boon Klang Baan tradition.

The study found that:

Originally, the Lao-Vieng ethnic group was settled at Vientiane in Lao PDR. After that, there was the immigration of Lao-Vieng ethnic people to settle at Phanat Nikhom district in Chonburi province, Thailand. The main reason of immigration was to find a suitable place for their living. According to the immigration, the Lao-Vieng's body of knowledge (e.g. ways of living, local wisdoms, traditions, and cultures) was also taken to apply for a daily living. One of the most valuable culture of Lao-Vieng is the Boon Klang Baan tradition.

The Boon Klang Baan tradition is valuable for a living of Lao-Vieng ethnic people in various ways. For example, it is the tradition representing the respect and coexistence of people in a society, the transmission of tradition and activities in forms of a show, a competition, or a contest, and the ways of life's presentation through a procession (e.g. a basketry procession and a traditional dressing procession) and a local trade show. The Boon Klang Baan tradition is the wisdom for a daily living of Lao-Vieng ethnic people that leads to a community's unity. It is also the tradition of commemoration of the ancestor's spirit for a protection of one family. Further, the Boon Klang Baan tradition also helps to increase a development in terms of society, economy, and politics. As a result, it is important to study about guidelines for a conservation of Boon Klang Baan tradition.

According to the study, guidelines for a conservation of Boon Klang Baan tradition are proposed as the followings.

(1) Family's values instilling – this could be able to start from parents by being a good model for children and teaching children to be a good one in society. Additionally, children should be supported to participate the Boon Klang Baan tradition or in other forms to present the ways of life of Lao-Vieng ethnic group (e.g. dancing, singing contest, parading, basketry competition, sport competition, and etc.). (2) Providing a local curriculum relating to Boon Klang Baan tradition – this should be done to instill, accumulate, and promote the knowledge about Boon Klang Baan tradition through academic institutes and a cooperation of government sectors. (3) Supporting activities that promote the

Boon Klang Baan tradition –this should be performed to attract visitors under a cooperation with the Tourism Authority of Thailand. (4) Activities to promote the Boon Klang Baan tradition must be done continuously together with the economic development and promotion (e.g. a local trade show or a traditional performance). (5) The public relations about Boon Klang Baan and a ceremony to give a commemorative certificate to people who benefit a society should be provided. For example, a ceremony to give a commemorative certificate to a family or a government sector that participates the Boon Klang Baan tradition outstandingly.

Keywords: Values and Wisdoms, Boon Klang Baan Tradition, Lao-Vieng Ethnic Group

1. บทนำ

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไทยลาวตามประวัติศาสตร์คนกลุ่มแรกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหุบเขา เมื่อ ค.ศ. 650 มีการอพยพลงมาตามลำแม่น้ำโขงจนถึงบริเวณประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตอนปลายศตวรรษที่ 14 ไทยมีอาณาจักรสามแห่ง คืออาณาจักรอยุธยาของไทย อาณาจักรล้านนาของลาวในภาคเหนือหรือเชียงใหม่และอาณาจักรล้านช้างของลาว ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น จีน ไทย ลาว เวียดนามและกัมพูชา ทำให้ภาษาและวัฒนธรรมที่ใช้จึงใกล้เคียงกัน ดังนั้นแม่น้ำโขงจึงเป็นแต่เพียงเส้นกั้นพรมแดนเท่านั้น แต่ไม่สามารถแบ่งแยก วัฒนธรรม ประเพณีออกจากชนชาติได้ (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว, 2516: 38) กลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากมีการผสมผสานระหว่างไทยและลาวแล้วยังมีชนชาติจีนและเวียดนามอยู่จำนวนหนึ่ง และชาวจีนมักตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วภูมิภาคและควบคุมเศรษฐกิจไว้อย่างเหนียวแน่น ส่วนชาวเวียดนามได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชา ส่วนหนึ่งเข้ามาในเมืองไทยประมาณ 80,000 คนในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือการทำนา และเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งาน เช่น วัว ควาย สุกร เป็ดและไก่ เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวบางส่วนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี และเรียกตัวเองว่า “ชาวลาวเวียง”

ชาวลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และจำปาสัก ตั้งแต่สมัยธนบุรีถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ หลังจากที่ฝ่ายไทยยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และหลวงพระบาง ครอบครองเชลยชาวลาวเวียงจันทน์ถูกกวาดต้อนเข้ามาไทยในการตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งที่ 1 ปีพ.ศ. 2321 จากนั้นถูกกวาดต้อนเข้ามาอีกในการตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งที่ 2 ปีพ.ศ. 2335 และถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2369 - 2371

แต่ในสงครามตีเมืองเวียงจันทน์ครั้งที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2369 - 2371 กองทัพสยามได้กวาดต้อนผู้คนทั้งหมดในเขตเมืองเวียงจันทน์เข้ามาฝั่งไทย จนเวียงจันทน์ถึงกับเป็นเมืองร้างผู้คนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองฉะเชิงเทรานั้น เป็นเพียงกล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเมืองฉะเชิงเทราเท่านั้น ในความเป็นจริง ชนชาติเพื่อนบ้านของเราเหล่านั้นมีที่มาที่ไป กระจายกันทั่วทุกภูมิภาค แต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่น ก็ล้วนมีความเป็นมาของการอพยพถิ่นฐานย้ายเข้ามาอยู่ของแต่ละชนชาติ แต่ละท้องถิ่นเองแต่โบราณกาลเนิ่นนานมา เมื่อเกิดศึกสงครามระหว่างอาณาจักร หากฝ่ายใดเพลี่ยงพล้ำแพ้สงคราม ก็เป็นธรรมเนียมศึกในการกวาดต้อนผู้คนในเมืองที่พ่ายสงครามไปเป็นเชลยศึกและตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรนั้นเป็นการถาวร

การปรับตัวของชาวลาวเวียงส่งผลให้ความเป็นลาวเวียงเริ่มลดน้อยลงไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะเมื่อรัฐสยามดำเนินนโยบายการสร้างชาติและชาตินิยมในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทำให้ “ความเป็นลาวเวียง” ได้ถูกผันแปรเป็น “ลาวเวียงแบบไทย” โดยชาวลาวเวียงแสดงความเป็นไทยมากขึ้น ชาวลาวเวียงได้ปรับตัวเพื่อสนองการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมและผันตัวเองจากการทำการเกษตรแบบยังชีพมาเป็นการทำการเกษตรแบบการค้า โดยขยายพื้นที่ทางการเกษตรนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะทำนาข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ ชาวลาวเวียงส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีการแสดงตัวตนและอัตลักษณ์ซึ่งความเป็นชาติพันธุ์ (วิมล จิโรจพันธ์และคณะ, 2548: 48-49) ปี พ.ศ. 2533 ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนพสารนิคม เมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้รู้ในท้องถิ่นมีการบันทึกประวัติความเป็นมาของชาวลาวเวียงเป็นลายลักษณ์อักษรในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองหรือพื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จนเมื่อประมาณ พ.ศ. 2537 กระแสท้องถิ่นนิยมลาวเวียงได้ถูกปลุกมาอีกครั้งอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยกลไกภายในของชุมชนที่เริ่มปรับเปลี่ยนกลายเป็นชนชั้นกลางมากขึ้น และได้รับความร่วมมือกันระหว่าง ชาวบ้าน พระสงฆ์ และผู้นำทั้งระดับท้องถิ่น เพื่อจัดงาน “สืบสานตำนานลาวเวียง” ขึ้นในปี พ.ศ. 2538 รูปแบบในการจัดงาน พบว่ากิจกรรมภายในงาน ไม่ว่าจะเป็น การจัดรูปแบบของขบวนแห่กิจกรรมการแสดง บนเวที ส่วนของงานนิทรรศการ กิจกรรมสาธิต ล้วนตอบสนอง “ความเป็นลาวเวียงแบบสมัยใหม่” ซึ่งเป็นการประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียงพนสนิคม

การเคลื่อนย้ายประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง มีการเคลื่อนย้ายประชากรมากกว่า 20 ปี และได้นำองค์ความรู้มาแพร่กระจายเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การดำรงวิถีชีวิตภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545: 34-35) และเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดังกล่าวถูกกลืนหรือเสื่อมสลาย บางอย่างได้หายไปจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง แต่อย่างไรก็ตามยังมีประเพณีที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงยังปรากฏและสืบสานจนถึงปัจจุบัน คือ “ประเพณีบุญกลางบ้าน” ประเพณีดังกล่าว

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการรวมกลุ่มของญาติสนิท มิตรสหาย และสร้างความสามัคคี การประกอบประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงจัดขึ้น 2 รูปแบบคือ 1) จัดส่วนตัวของแต่ละครัวเรือน และ 2) จัดรวมกันที่วัดหรือศาลากลางหมู่บ้าน การจัดรูปแบบที่หนึ่ง เจ้าภาพหรือเจ้าของบ้านจะเตรียมอาหารเพื่อสำหรับการต้อนรับแขกที่มา โดยการเชื้อเชิญ เช่น ญาติพี่น้องวงศ์ตระกูล เพื่อนบ้านใกล้เคียง และอาหารที่ขาดไม่ได้คือ ขนมน้ำเงิน โดยมีความเชื่อว่าการเลี้ยงต้อนรับแขกหรือเพื่อนบ้านด้วยขนมน้ำเงินจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ยาวนาน ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการจัดการทำบุญร่วมกันเพื่อแสดงถึงความสามัคคีระหว่างชุมชน โดยการเตรียมอาหาร เครื่องบูชา บรรพบุรุษ และเตรียมเครื่องบูชาและถวายพระสงฆ์ โดยผู้นำชุมชนจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเจริญพระพุทธมนต์เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขและรอดพ้นจากภัยอันตราย ในขณะเดียวกันประเพณีดังกล่าวจากที่เคยมีการปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานได้เสื่อมสลายตามกาลเวลา

ประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของประชาชน ปัจจุบันมีการปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบวัฒนธรรมเดิม และเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญต่อประเพณีบุญกลางบ้าน โดยไม่ทราบประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของประเพณีบุญกลางบ้าน แต่ก็ยังมีประชาชนกลุ่มอนุรักษ์เพื่อการฟื้นฟูเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง จนถึงปัจจุบัน และหากไม่มีมาตรการหรือรูปแบบในการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอน้ำสนิคมอาจต้องสูญเสียประเพณีที่งดงามที่สุดในที่สุด จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาในการศึกษาและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนร่วมกับคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อหาแนวทางกำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาวิจัย และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าและภูมิปัญญาของประเพณีบุญ กลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ปราชญ์ชุมชนที่มีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ทั้งในประเทศไทยและจำนวน 5 ท่าน คือ

3.1 อาจารย์สมดุล ทำเนา อายุ 77 ปี

3.2 พระมหาเสมอ โอภาส อายุ 80 ปี

3.3 นายประเสริฐ อัมสวัสดิ์ อายุ 60 ปี

3.4 หลวงพ่อบุญถนอม อายุ 73 ปี

3.5 นางประไพ วงมะณี อายุ 75 ปี

ขั้นตอนที่ 4 สรุปรูปภาพผลและวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญ กลางบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรีชลบุรี ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและ ภูมิปัญญาของประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อสรุปและวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญ กลางบ้าน อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรี

ขั้นตอนที่ 5 จัดพิมพ์รายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง มีการเคลื่อนย้ายประชากรมากกว่า 20 ปี และการ เคลื่อนย้ายประชากรดังกล่าวได้นำองค์ความรู้มาแพร่กระจายเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การดำรง วิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ดังกล่าวถูกกลืนหรือเสื่อมสลาย บ่งบ่งอย่างได้หายไปจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง แต่ อย่างไรก็ดีตามยังมีประเพณีที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงคือ “ประเพณีบุญ กลางบ้าน” เป็นประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการ รวบรวมกลุ่มของญาติสนิท มิตรสหาย และในการประกอบประเพณีดังกล่าวในอดีตของกลุ่มชาติ พันธุ์ลาวเวียงในอดีตได้จัดขึ้น 2 รูปแบบคือ 1) จัดส่วนตัวของแต่ละครัวเรือน และ 2) จัด รวมกันที่วัดหรือศาลากลางหมู่บ้าน การจัดรูปแบบที่หนึ่ง เจ้าภาพหรือเจ้าของบ้านจะเตรียม อาหารเพื่อสำหรับการต้อนรับแขกที่มาโดยการเชื้อเชิญ เช่น ญาติพี่น้องวงศ์ตระกูล เพื่อนบ้าน ไกล่เรือนเคียง และอาหารที่ขาดไม่ได้คือ ขนมน้ำ โดยมีความเชื่อว่าการเลี้ยงต้อนรับแขกหรือ เพื่อนบ้านด้วยขนมน้ำจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ยาวนาน ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการ จัดการทำบุญร่วมกันเพื่อแสดงถึงความสามัคคีระหว่างชุมชน โดยการเตรียมอาหาร เครื่องบูชา บรรพบุรุษ และเตรียมเครื่องบูชาและถวายพระสงฆ์ โดยผู้นำชุมชนจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวด เจริญ พระพุทธมนต์เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข และรอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ

ในขณะที่เดียวกันประเพณีดังกล่าวจากที่เคยมีการปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานได้เสื่อมสลายตามกาลเวลา กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภูมิปัญญาในการดำรงวิถีชีวิตและมีวัฒนธรรม ประเพณีที่คล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น แต่เมื่อมีการเคลื่อนย้ายประชากรประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันมาได้เสื่อมหายและเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมเดิม อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงแม้อยู่ในชุมชนประเพณีบุญกลางบ้านไว้จนถึงปัจจุบันของเป็นเวลา 200 ปี และนอกจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีประเพณีวัฒนธรรม ที่มีคุณค่า ทั้งที่เป็นประเพณีหรือฮีต 12 คอง 14 ที่มีผลให้ชุมชนเกิดความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (สมตุล ทำเนาว์, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

1. ประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

ผู้ชายทุกคนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงพอเริ่มเป็นหนุ่มจะถูกหัดทำงาน เช่น งานจักสาน จะต้องสานกระบุง กระตา ครุ คานหาบ กระดัง กระเปียน ส่อน ไช หวด กระตบ แอบ โตก ชันหมาก เลื่อยไม้ ถากไม้ ไสกบ คราดไถ ฟันเชือก ฟันคั่ว ให้เป็น ถ้างานเหล่านี้ไม่เป็น ผู้สาวบ่มักและหาเมียยาก ถ้าตกถูกตกเมียจะอับอายขายหน้าเขาจะตำหนิติโทษว่าเป็นคนบ่พอคน ผู้หญิงทุกคนพ่อแม่ต้องสอนให้มีความรู้ในการทำงานของแม่เรือน มีตักน้ำ ตำข้าว เย็บปักถักร้อย ตำหูก ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น ให้เป็นเสียแต่ในเวลาเป็นสาว ถ้าไม่เป็นการงานเหล่านี้หาผัวยาก ไม่มีชายใดต้องการ เวลามีสามีแล้วต้องไปซื้อหาถ้วยชามของคนอื่นมาใช้ทำให้ผัวอับอายขายหน้า

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าหรือที่เรียกว่าการตำหูก การตำหูกจะนิยมตำกันใต้ถุนเรือนซึ่งจะมีที่ประจำทุกครัวเรือน หญิงที่เริ่มแตกเนื้อสาวจะมาใช้ก้นเป็นที่พักทอผ้า ทอเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าควบ ผ้าลึง ผ้าโสร่ง ทำเป็นลวดลายต่าง ๆ และบริเวณบ้านจะมีการทำสวนฝ้าย สวนหม่อน โดยเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนการเลี้ยงหม่อน เลี้ยงฝ้ายเป็นหน้าที่ของผู้หญิง เมื่อถึงเทศกาลงานบุญจะมีการแต่งกายให้เหมาะสมกับประเพณีนั้น ๆ

วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีความผูกพันกับประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีร่วมกันนับว่าเป็นกุศโลบายของบรรพบุรุษที่ให้ประชาชนผู้นำท้องถิ่นส่วนราชการองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเกิดความสามัคคีร่วมกัน ทั้งที่เป็นการแสดงถึงวิถีชีวิต การแต่งกาย การละเล่น การแสดง และการดำรงชีวิตตามความเชื่อของชาวพุทธ โดยเน้นการทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ และนอกจากจะเป็นการสร้างความสุขสบายใจให้กับตนเองแล้วยังเป็นรูปแบบการส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับอำเภอพนสนิคคม ซึ่งเป็นที่รู้จักในการประยุกต์และการสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานให้เป็นที่รู้จักของคนทั้งโลก

2. พิธีกรรมบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิคคม จังหวัดชลบุรี

พิธีกรรมในประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิคคม จังหวัดชลบุรี มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและสร้างความ

สามัคคี และเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และมีพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา

การจัดงานประเพณีในวันแรก ก่อนพิธีสวดมนต์เย็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนาที่รับผิดชอบด้านพิธีสงฆ์ จะโยงสายสิญจน์ตามบ้านเรือนที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ตลาดพนัสนิคมไปยังลานพิธีบุญกลางบ้าน สวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม เพื่อให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขและปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย บริเวณพิธีสงฆ์ตั้งปะรำปูพื้นซึ่งผ้ามาปูเสื่อจัดตั้งที่พระพุทธรูปใช้พระพุทธรูปหิ้งค์ฯ เป็นพระประธานในพิธีที่วางบาตรน้ำมนต์ ตั้งศาลเพียงตาโดยใช้ต้นเสา 1 ต้นวางไม้พาดเป็นตัวที่เรียกว่าศาลเทวดาไว้สำหรับไหว้บรรพบุรุษหรือเจ้าที่โดยตั้งศาลเทวดาไว้นอกประรำพิธีสงฆ์ (พระมหาเสมอโอภาโส, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

เมื่อขบวนแห่ถึงบริเวณลานพิธีสวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคมพร้อมกับพิธีสงฆ์เสร็จสิ้นลง เวลา 18.00 น. รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีประธานในพิธีกล่าวเปิดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคมและเยี่ยมชมซุ้มอาหารพื้นบ้าน ซุ้มบ้านไทยซุ้มบ้านลาวและซุ้มบ้านจีนพร้อมทั้งร่วมผดหมี่กระทะใหญ่ที่สุดในโลก ในตอนค่ำมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน 3 ชนชาติดังนี้

ชนชาติไทยมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านวัฒนธรรมประเพณีในด้านการละเล่นของเด็กไทยเช่นการแข่งขันทบยัดจากการเล่นหมากเก็บ โรงเรียนเทศบาล 3 รับผิดชอบในการจัดการแสดงซุ้มไทย

ชนชาตินาวมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนลาวจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำรงชีวิตการแข่งขันกินหมี่แดงแกงลาวการแสดงหมอรำ ซึ่งโรงเรียนเทศบาล 1 รับผิดชอบในการจัดการแสดงของซุ้มลาว

ชนชาติจีนมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการประกวดการแต่งกายจีนโรงเรียนเทศบาล 2 รับผิดชอบในการจัดการแสดงในซุ้มจีน

ภายในงานมีการสาธิตการจักสานการ ประกวดการแต่งกายงาม มีการเดินแบบหิ้วตะกร้า-นุ่งผ้าไทยลาวจีน ชิมอาหารพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้าน ตามหมู่บ้านต่าง ๆ และการทำกิจกรรมการทายใจซึ่งเป็นกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง เพื่อฝึกสมองและพัฒนาทักษะการคิด การชิงไหวพริบ และการจัดกิจกรรมจำลองวิถีชีวิตของชาวลาวเวียง ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปึกติสุข

การจัดกิจกรรมในวันที่ 2 เวลา 07.00 น. นิมนต์พระสงฆ์จำนวน 99 รูป เจริญพระพุทธมนต์ทำบุญตักบาตร

การจัดกิจกรรมวันที่ 3 ของประเพณีบุญกลางบ้าน มีการประกวดจักสาน การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน คือ ขกมวยตบจาก การแข่งขันเดินกะลา การแข่งขันเดินโลกเกก การแข่งขันร้อง

เพลงไทยลูกทุ่งการแข่งขันกินหมี่แดง-แกงลาว แข่งขันหมากรุกจีน แข่งขันกินก๋วยเตี๋ยว ชงชาจีน วาดหน้าจีนการทอยโจ๊กการประกวดตี-หมว เมืองพระรถ การแข่งขันกินข้าวต้มกลางวัน ส่วนภาคค่าของการจัดงานวันสุดท้าย มีการจัดงานไทยลาวจีนสัมพันธ์โดยการให้ทั้ง 3 ชนชาติคือ ไทยลาวจีนนำอาหารมานั่งรับประทานอาหารร่วมกันมีการแสดงรำวงย้อนยุคดีให้ทุกชุมชนร่วมรำกันบนเวที

ประเพณีบุญกลางบ้านเป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่าต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี โดยเริ่มต้นการประกอบพิธีกรรมจะเน้นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ทางคณะกรรมการได้เน้นเกี่ยวกับการทำบุญเพื่อให้สิ่งศักดิ์คุ้มครองบ้านเมืองให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ในขณะเดียวกันพิธีกรรมบุญกลางบ้านยังเสริมสร้างความสามัคคีให้กับประชาชนในชุมชนโดยการประชุมหารือและการให้ทุกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้าน รวมทั้งการให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการแสดงกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมของประเพณีบุญกลางบ้านและสิ่งสำคัญของประเพณีบุญกลางบ้านอีกประการคือการจัดขบวนแห่เครื่องจักสานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง เพื่อให้บุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยวรู้จักและอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม (ประเสริฐ อิมสวัสดิ์, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

3. คุณค่าของประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี

ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนอำเภอนันทนิคมมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่อำเภอนันทนิคมและบริเวณใกล้เคียงมีความรักในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่มีการย้ายถิ่นฐานจากเมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งถิ่นฐานในอำเภอนันทนิคมจังหวัดชลบุรี และประเด็นสำคัญประเพณีบุญกลางบ้านเป็นภูมิปัญญาในการคุณค่าทางใจให้กับประชาชน ดังจะได้กล่าวคือ

1) คุณค่าทางด้านจิตใจ

ประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างยิ่ง ทั้งที่เป็นผลที่เกิดกับตนเองและผลที่เกิดกับสังคม และผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง พบว่าการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม ทำให้ตนเองมีความสุขใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีบุญกลางบ้าน เกิดความสบายใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาที่ประชาชนได้ร่วมทำบุญกับคณะสงฆ์ใหญ่และเกิดความสุขของชุมชน ทั้งนี้จะส่งผลต่อการสร้างจิตใจที่ดีงามของประชาชนและผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว พบว่าการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี ทำให้ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความสุขใจรักใคร่สามัคคีกัน เนื่องจากเป็นโอกาสที่ได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและร่วมกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีกันระหว่างกลุ่มคน 3 ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม โดยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรม รวมทั้งพระสงฆ์และเยาวชน ทั้งนี้เป็นการรักษาประเพณีของชาวพุทธโดยการทำบุญตักบาตรกับพระสงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน 99 รูป เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีความเชื่อว่าผลบุญและการผ่านพิธีการสะเดาะเคราะห์ดังกล่าวจะส่งผลให้ตนเองและครอบครัวพบแต่ความสุขความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า (หลวงพ่อบุญถนอม, 3 พฤษภาคม 2559, สัมภาษณ์)

2) คุณค่าทางด้านสังคมและเศรษฐกิจวัฒนธรรม

การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม เป็นเครื่องมือช่วยสร้างสังคมและทำให้ตนเองมีสังคมที่กว้างขึ้น จากการได้พบปะพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนได้รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณีของชนชาติไทย ลาว จีน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและแสดงความรักใคร่ห่วงใยสามัคคีกันในครอบครัวและการพูดคุยกันรู้จักกันมากขึ้น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน

ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม เป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม และการจัดกิจกรรมของแต่ละชนชาติ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชนชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนประชาชนได้รับความรู้ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงที่อาศัยอยู่ในอำเภอพนสนิมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุขรวมทั้งร่วมสืบสานอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนสนิมให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

คุณค่าที่ได้รับจากการเข้าร่วมงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม การเข้าร่วมการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านส่งผลให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และเป็นการสร้างความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานประเพณี และกระจายงานไปยังชุมชนต่าง ๆ ทำให้เกิดความภูมิใจที่ได้เข้าร่วมประเพณี และมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานบุญกลางบ้าน อำเภอพนสนิม หรือสร้างความผูกพันสมานฉันท์ในการร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและเผยแพร่วัฒนธรรมการจักสานของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบกับชุมชนมีเศรษฐกิจดีขึ้นรายได้เพิ่มขึ้น โดยชุมชนจะนำสินค้าในชุมชนออกจำหน่ายโดยเฉพาะจักสานที่มีชื่อเสียงและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอพนสนิม ซึ่งเป็นโอกาสเสริมสร้างให้บุคคลในครอบครัวได้ร่วมทำบุญร่วมกันทำให้ครอบครัวอบอุ่นพร้อมทั้งร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

4. ภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี

ภูมิปัญญาการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นกิจกรรมที่แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้รวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน หรือการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนมีชื่อเสียง และนอกจากนั้นภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้านยังช่วยรณรงค์และอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย และการสื่อสารกิจกรรมการเล่นหรือการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในชุมชนแห่งหรือระหว่างการดำเนินกิจกรรมของประเพณีบุญกลางบ้าน

สรุปคุณค่าและภูมิปัญญาประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม เป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอนันทนิคม ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายชื่อดังนี้

1. การนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประกวดขบวนแห่เครื่องจักสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่
2. ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชนและบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว
3. ชาวบ้านที่ร่วมขบวนแห่เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและร่วมสืบสานงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอนันทนิคม และเกิดความรักสามัคคีในหมู่ชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียง
4. ทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการนำสินค้าในชุมชนออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การปลูกฝังค่านิยม จากสถาบันครอบครัว โดยการเริ่มต้นจากพ่อ แม่ ที่ควรปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดีของสังคม ประกอบกับการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม หรือการจัดให้มีการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การเต้นรำ การประกวดร้องเพลง การเดินขบวนพาเหรด การแข่งขันการจักสาน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (เอี่ยม ทองดี. 2542: 5-6) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ และความสามารถของคนภายในท้องถิ่นนั้น ๆ

ที่ได้คิดวิเคราะห์ พัฒนาความรู้ความสามารถ การใช้ความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม มาผสมผสานเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก การแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมอย่างรอบด้านโดยมีฐานการคิดมาจากวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะภูมิปัญญาของตนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งจะต้องมีการสืบสานถ่ายทอด อนุรักษ์ รักษาไว้ให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อให้เกิดคุณค่า (Value) ภายในและเกิดกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสอดคล้องกับการวิจัยของ (งามนิจ กุลกัน, 2554: บทคัดย่อ) เรื่อง การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ความเสี่ยงที่เกิดกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีสูงมาก ต้องมีการอนุรักษ์ ถ่ายทอด ส่งเสริมวัฒนธรรม มีการสนับสนุนกลุ่มอาชีพและการจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี ได้แก่ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีลอยกระทง โดยร่วมมือกับ โรงเรียนนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ และเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต รถประกาศ ป้ายประกาศ หนังสือ จดหมาย ใบปลิว พร้อมกับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่เสี่ยงกับการสูญหายให้กลับมาได้รับความนิยม มากกว่าสนับสนุน ผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ดี

2. การจัดวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีไว้เป็นหลักสูตรทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังและสั่งสมความรู้ประสบการณ์ตั้งแต่เด็ก สถานศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้าน โดยเริ่มจากการศึกษาตามระดับชั้นและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการหรือการปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (दनัย ไชโยธธา, 2550: 92-93) แบ่งได้ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) ประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ เช่น การแต่งกาย การแสดงความเคารพ เป็นต้น
- 2) ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น พิธีกรรมที่ทำในการเกิด การแต่งงาน งานอุปสมบท งานศพ เป็นต้น
- 3) ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญตักบาตร การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน การแห่เทียน การตักบาตรเทโว เป็นต้น
- 4) ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น
- 5) ประเพณีทางราชการ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ วันจักรี เป็นต้น
- 6) ประเพณีท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีประเพณีแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เช่น ภาคเหนือ มีประเพณีรดน้ำดำหัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเพณี

บุญบังไฟ ภาคใต้มีประเพณีชักพระ เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ (นพดล พรามณ์, 2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของฮีตสิบสองคองสิบสี่ กรณีศึกษา หมู่บ้านชาโสม จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ชุมชนที่น่าสนใจในคุณค่าของฮีต-คอง ส่งผลให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ความอบอุ่นในครอบครัวและความเป็นระเบียบในชุมชน โดยชุมชนเชื่อว่า ฮีต-คองสามารถดำรงอยู่ได้โดยมีความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ส่วนการเปลี่ยนแปลงของประเพณีมีสาเหตุมาจากการไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การขาดผู้นำในการสืบสาน การรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาเผยแพร่และบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ดังนั้นการนำฮีต-คองมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมจึงควรใช้ยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ความสามัคคีปรองดอง ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูฮีต-คอง และยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ในชุมชน

3. การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้เที่ยวชมประเพณีบุญกลางบ้าน ทั้งนี้เป็นความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมระหว่างฝ่ายกำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2541: 21) ว่า ความรู้ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกันมา ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้น ตั้งหลัก แล่งอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้โดยมีการพัฒนาภูมิปัญญา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (นุทิศ เอี่ยมใส, 2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทูทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่พัฒนาความเข้มแข็งในชุมชนบ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านความสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรง มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

4. การส่งเสริมประเพณีบุญกลางบ้านต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดงานหรือการออกนิทรรศการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชนหรือการนำเสนอสินค้าเกี่ยวกับ OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมการแสดงผลบ้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความสำคัญของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1058) รูปแบบการดำรงชีวิตของคนและกลุ่มคนที่ได้พัฒนาขึ้นมาจนเกิดความงามภายในตัวตนอย่างมีแบบแผน สัมผัส ตกผลึก ชิมซับ และถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา จนแสดงออกให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความคิด ภาษา สิ่งประดิษฐ์ สัญลักษณ์ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม

การรักษา การละเล่น ประเพณี ตำนาน เรื่องเล่า อาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันคนกับสิ่งแวดล้อม และสังคมต่อสังคม ฯลฯ และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำรงชีพของคนเป็นไปอย่างมีความหมายของความเจริญ

5. การเสนอข่าวประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนทั่วไป เช่น การประกาศเกียรติคุณครอบครัวดีเด่นที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้าน และหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประกอบประเพณีบุญกลางบ้านของอำเภอพนสนิม ซึ่งสอดคล้องกับ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการดำรงชีพ ต่ออาชีพ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะว่า ชุมชนท้องถิ่นจะต้องพึ่งพาภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสม และถ่ายทอดให้ถือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น ข้าวของเครื่องใช้ การละเล่น สิ่งประดิษฐ์ การเข้าถึงศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญทั้งในมิติทางเศรษฐศาสตร์ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี

ประเพณีบุญกลางบ้านประเพณีวัฒนธรรมไทยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ควรธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบทอดไป จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรหลักของประเทศและชุมชนอำเภอพนสนิมทุกคนที่ต้องส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1. การส่งเสริมวัฒนธรรมบุญกลางบ้านเพื่อการอนุรักษ์โดยประเพณีปฏิบัติวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมทั้งศิลปะ วรรณกรรม ประเพณีต่าง ๆ คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนา มารยาทไทย ศิลธรรมจรรยาต่าง ๆ เพื่อธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

2. การถ่ายทอดสืบสานทางวัฒนธรรมบุญกลางบ้าน โดยการเรียนรู้จากบรรพบุรุษ ครอบครัว ผู้ใหญ่หรือบุคคลอื่น ซึ่งเป็นงานทางวัฒนธรรมประเพณีที่สั่งสมไว้และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนำมาปฏิบัติ ถ่ายทอด อาจออกมาในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ

3. การปรับปรุงและเผยแพร่งานทางวัฒนธรรมบุญกลางบ้าน โดยสร้างความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยสื่อต่าง ๆ โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันหรืออาจขอความร่วมมือจากศิลปินเพลงสร้างสรรค์เนื้อเพลงและร่วมร้องเพลงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

4. รัฐบาลต้องสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์อบรมให้ความรู้ เสนอข่าวประชาสัมพันธ์ ฟันฟู เผยแพร่วัฒนธรรมบุญกลางบ้าน เพื่อให้ชาวต่างชาติรู้จักการสืบทอดวัฒนธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- งามนิจ กุลกัน. (2554). การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- दनัย ไชยโยธา. (2550). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นภดล พรามณ. (2553) การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของฮีตสิบสองคองสิบสี่: กรณีศึกษา หมู่บ้านชำโลม จังหวัดปราจีนบุรี. ศูนย์บัณฑิตศึกษานานาชาติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555) ทนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของ ชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2541). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของ ชาวไทย. นนทบุรี: มหาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอี่ยม ทองดี. (2542). ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารประกอบการบรรยายวิชา วทพช 511 สาขาวิชา พัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเสริฐ อิมสวัสดิ์. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.
- พระมหาเสมอ โอภาโส. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.
- สมดุล ทำเนา. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.
- หลวงพ่อบุญนอม. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2559.

การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรในจังหวัดชัยภูมิ The Existence of Niakuall Ethnic Groups in Chaiyaphum Province

วิมลศิลป์ ปรุงชัยภูมิ, ประกายเพชร กุลหิณฑัง
Wimolsil Prungchaibhum, Prakaipechr Kulhintung
สุนทร ปัญญาพงษ์, อรอนุตร ธรรมจักร, กรกมล ไวยราบุตร
Sunthorn Panyapong, Onanutr Dhammachak, Kornkamol Wairabutr
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Chaiyabhum Rajabhat University
E-mail: wimone1@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรในจังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลมี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 30 ปี 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีผลงานเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 3) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย นักวิชาการวัฒนธรรม วัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนครูและอาจารย์ และ 4) กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร

ผลการวิจัยพบว่า

1) วิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและพึ่งพาธรรมชาติ มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับป่า สัตว์ป่า สมุนไพรพืชพรรณพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่จึงผูกพันอยู่กับป่าและภูเขา มีความเชื่อเจ้าป่าเจ้าเขา นับถือพุทธแต่ถือผีอย่างเคร่งครัด มีภาษาและการแต่งกายเป็นอัตลักษณ์ของตน ปัจจุบันวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ดังนี้ 1) มิติทางสังคม ลักษณะตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนมีขนาดใหญ่ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เกิดความแตกต่างทางสังคม ลูกหลานชาวฮกกรได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและรู้จักใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร และ 2) มิติทางด้าน

วัฒนธรรม ชาวญัฮกุรเลิกอาชีพการหาของป่าและการล่าสัตว์ การแต่งกายและการใช้ภาษา มีความหลากหลายเนื่องจากเกิดการยอมรับวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร คือ 1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ได้แก่ การเรียนรู้วิถีการอยู่รอด ด้วยการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากกว่าการหาของป่าและล่าสัตว์ป่า และ 2) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ เยาวชนรุ่นใหม่เริ่มมีแนวคิดที่จะรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมโครงการจากภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ

คำสำคัญ: การดำรงอยู่, วิถีชีวิต, ชาติพันธุ์ญัฮกุร

Abstract

Research “The Existence of Niakuall Ethnic Groups in Chaiyaphum Province” has the following objectives: 1) to study the way of life of the Niakuall ethnic groups in Thepsathit district, Chaiyaphum province and 2) to study the factors that cause change and existence of the Niakuall ethnic group in Thepsathit district, Chaiyaphum province. This research uses qualitative research methods. The tools used for data collection were an in-depth interviews. By using interview methods, the data contributors have 4 groups: 1) knowledge groups in communities that live in the community for more than 30 years, 2) local and informal leaders, both formal and informal, including the abbot, village leader, member of the Tambon Administrative Organization which these people have a work that is acceptable to the people in the community, 3) government agencies comprising cultural scholars, provincial culture, chairman of the Provincial Cultural Council, representative from Provincial Administrative Organization, representative from Tambon Administrative Organization, representatives of teachers and 4) villagers who live in communities that have knowledge of Niakuall ethnic groups.

The research found that

1) The traditional way of life of the Niakuall ethnic group in Thepsathit, Chaiyaphum province with a simple lifestyle and natural dependence. They have knowledge and wisdom about forests, wildlife, herbs, and native plants. The way of life is therefore bound to forests and mountains. There is a faith in the forest respecting Buddhists, but strictly carrying ghosts. They have language and dress

as their identity. At present, the way of life of the Niakuall ethnic group is changed from the past as follows: 1) the social dimension of settlement is a large community. Marriage across ethnic groups causes social differences. The descendants of the Niakuall have received higher education and use technology to communicate and 2) cultural dimensions. The people of Niakuall quit their careers, finding forest and hunting. Dressing and language use are diverse due to the acceptance of other cultures.

2) Factors that affect the change of Niakuall ethnic groups in the region are 1) environmental and natural factors such as learning how to survive with a career that is more diverse than finding the forest and hunting wild animals and receiving support to promote projects from the government and various agencies.

Keywords: Existence, Lifestyle, Niakuall Ethnic Groups

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) กว่า 50 ปีที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยรัฐบาลมีนโยบายต่าง ๆ เพื่อเร่งพัฒนาและนำพาประเทศสู่ความเจริญ เช่น การสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การนำเทคโนโลยีและการศึกษาสมัยใหม่สู่ชุมชนชนบท ปรัชญาการณเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่นำประเทศไปสู่การปรับตัวในวิถีชีวิตของประชาชน ในประเทศไทยนั้นมีประชากรหลายชนชาติ ซึ่งในนั้นมีประชากรที่เรียกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีมากกว่า 60 กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กระเหรี่ยง ชวา ไก้อูร์ กลาวัว ภูไท มอญ ม้ง มูเซอ ละหู่ กูย ซึ่งคนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนต้องการความทันสมัย ความสะดวกสบายที่เจริญทัดเทียมกับคนไทยทั่วไป และการพัฒนาที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ ๆ ในกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกมากขึ้น ล้วนส่งผลให้เกิดการปรับตัวของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ คำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnics) มีความหมายคล้ายกับ เชื้อชาติ ชนชาติ เผ่าพันธุ์ เป็นคำที่ใช้กันทั่วไปในความหมายกว้าง ๆ ว่า หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่บริเวณหนึ่ง มีภาษา วิถีชีวิต จารีตประเพณีคล้ายคลึงกัน รวมทั้งอาจมีความสำนึกว่าเป็นคนที่มีสายโลหิตเดียวกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางวัฒนธรรม งามพิศ สัตย์สงวน (2545: 34-36) ได้ให้ความหมาย กลุ่มชาติพันธุ์ ว่า เป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยร่วมกัน คือ มีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมใหญ่ และมักเชื่อมโยงกับการ

อพยพมาจากประเทศอื่น ๆ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่ มักมีความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Culture Identity) สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมาก และกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติและได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหญ่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นสูง และในที่สุดอาจจะทิ้ง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตน หากแต่การศึกษาทางมานุษยวิทยาในรอบร้อยปีที่ผ่านมาและสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ทำให้เราต้องตระหนักว่าความเป็นชาติพันธุ์และสำนึกทางชาติพันธุ์ เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนกว่านั้นมาก ในยุคโบราณมักจะใช้คำว่า เผ่า หรือ Tribe เรียกกลุ่มคนเล็ก ๆ ในดินแดนที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าสูงมากนัก ใช้คำว่า เชื้อชาติ หรือ Race จัดแบ่งประชากรของโลกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ คำเหล่านี้มีนัยของความไม่เท่าเทียมกัน บางกลุ่มเจริญหรือสูงกว่าบางกลุ่ม

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร หลายคนอาจรู้จักคนกลุ่มนี้ในนามคนดง ชาวดง ชาวบน ชาวญ้อกร ชาวญ้อกร ชาวเนียะกุล ซึ่งคำเรียกเหล่านี้ หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่มีชื่อเรียกขานหรือสำเนียงเรียกที่แตกต่างกันไป (บุญยงค์ เกศเทศ, 2539: 19) ชาวญ้อกรอาศัยอยู่ตามไหล่เขาหรือเนินเขาเตี้ย ๆ แถบบริเวณจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์ เข้าใจว่าจะตั้งภูมิลำเนาอยู่บริเวณดังกล่าวมาไม่น้อยกว่าสามชั่วคน ญ้อกรมีภาษาของตนเอง ซึ่งเป็นภาษาย่อยของมอญโบราณที่พูดในอาณาจักรทวารวดี ซึ่งถือเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย จากการสำรวจของปรีชา อุตระกุล (2539: 29-30) ชาวญ้อกรอาศัยอยู่ในป่าบนภูเขา เดิมเป็นพรานป่าและมัก ย้ายที่อยู่ไปเรื่อย ๆ เมื่อปี พ.ศ.2522 พบว่ามีชาวญ้อกร อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ดังต่อไปนี้ 1) บ้านห้วยแย้ 200 คน บ้านท่าโป่ง 100 คน สองหมู่บ้านนี้อยู่ในอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ 2) ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านไร่ 233 คน วังอ้ายโพธิ์ 329 คน วังตาเทพ 118 คน วังอ้ายคง 175 คน 3) ตำบลนายางกลัก อำเภอเทพสถิต มี 7 หมู่บ้าน คือ บ้านสะพานหิน 158 คน บ้านนา 125 คน บ้านน้ำลาด 286 คน บ้านบุงเวียน 108 คน บ้านสะพานยาว 38 คน บ้านเสลียงทอง 116 คน บ้านโคกสะอาด 99 คน 4) บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ 377 คน

ชาวญ้อกร มีองค์ความรู้เกี่ยวกับป่า สัตว์ป่า พรรณพืชพื้นบ้าน สมุนไพร และมีการละเล่น พื้นบ้านมีประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่ม อภิญาญา บัวสรวง, สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2541) กล่าวว่า ชาวญ้อกรมีประเพณีสงกรานต์ ประเพณีกระแจะ แห่หอดอกผึ้ง ประเพณีแห่พระและจุดพลุ ประเพณีแต่งงาน ชาวบ้านไม่รู้จักรกรรมวิธีการทอผ้า แต่จะปลูกฝ้ายเพื่อไปแลกกับผ้าทอของคนกลุ่มไทยและลาว ปัจจุบันชาวญ้อกรแต่งกายเหมือนคนไทยทั่วไป เขตที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเดิมเป็นสภาพป่าเขา โดยมีญ้อกรเข้ามาบุกเบิกอยู่อาศัยเป็น กลุ่มแรก ต่อมีการติดต่อกับชนกลุ่มอื่นที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน เช่น กลุ่มไทย-ลาว โดยญ้อกรได้เรียนรู้ภาษาไทย และ

วัฒนธรรมอื่น ๆ จากกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่ติดต่อ ตลอดจนมีคนภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น จนทำให้ญัฮกุรอยู่ปะปนกับกลุ่มที่เข้ามาที่หลังทำให้ถูกกลืนทั้งภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เดิมญัฮกุรเป็นชนเร่ร่อน ถิ่นที่อยู่อาศัยคือพื้นที่แถบเทือกเขาพังเหย มีอาณาเขตคาบเกี่ยวต่อเนื่อง 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ และนครราชสีมา กระทั่งชาวญัฮกุร ได้มีสิทธิในการถือครองที่ดินทำกิน แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 จึงมีอาชีพทำไร่ พืชที่ปลูกได้แก่ พริก ข้าวโพด ลูกเดือย มันสำปะหลัง ปอ และยาสูบ พบว่า ในสมัยก่อน ญัฮกุรมีการติดต่อกับคนภายนอกอื่น ๆ คือ กลุ่มไทยลาวหรือจีน ที่เรียกว่า คนท่ง และได้รับการเรียนรู้ การปลูกพืชอื่น ๆ ยกตัวอย่าง เช่น ข้าวหยอด ยาสูบ และต้นพลู เป็นต้น การรับจ้างต่าง ๆ ก็เป็นอีกอาชีพที่หนุ่มสาวรุ่นใหม่ทำได้แก่ ก่อสร้าง ทำไร่ ทำนา ตัดอ้อย รวมถึงการมาทำงานในกรุงเทพฯ ญัฮกุรมีความรู้เกี่ยวกับทำยาจากสัตว์ ซึ่งบอกเล่าความรู้สืบทอดกันมา นอกจากนี้ อาชีพหัตถกรรมจักสานเป็นอาชีพเสริมของญัฮกุร และการล่าสัตว์ก็เป็นอาชีพดั้งเดิมของญัฮกุร ชาวญัฮกุรส่วนใหญ่ค่อนข้างที่จะรักสันโดษ ไม่นิยมติดต่อกับคนพื้นล่างหรือกลุ่มวัฒนธรรมอื่น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร ยังคงสามารถรักษาภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ของตนเองไว้ได้ แต่เนื่องจากนโยบายการขยายพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และการขึ้นมาเพื่อขยายพื้นที่ทำกินของคนพื้นล่าง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวญัฮกุรปรับเปลี่ยนไป เริ่มเรียนรู้ผู้คนต่างถิ่น เริ่มเรียนหนังสือ เริ่มรู้จักการรับจ้างเพื่อแลกกับค่าตอบแทน มีการรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มอื่น และมีกลุ่มอื่น ๆ เข้ามาอาศัยปะปนในพื้นที่จึงเป็นสาเหตุหนึ่ง ทำให้สังคมและศิลปวัฒนธรรมของชาวญัฮกุรอยู่ในภาวะถดถอย เยาวชนญัฮกุรมีการใช้ภาษาแม่ของตนน้อยลงแต่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาพูดโดยส่วนใหญ่

จากคำกล่าวข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร จังหวัด ชัยภูมิ เพื่อนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้รู้ในชุมชนที่ผู้อาศัยอยู่ในชุมชนเวลามากกว่า 30 ปี 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีผลงานเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 3) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย นักวิชาการวัฒนธรรม วัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทน

จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนครูและอาจารย์

4) กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บข้อมูล ที่รวบรวมจากเอกสารเอกสารวิชาการต่าง ๆ เช่น ตำรา วารสาร บทความ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเรื่องที่จะศึกษามีประเด็นน่าสนใจอย่างไรบ้าง และมีผู้ศึกษามากน้อยเพียงใด รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์ในชุมชน นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนารอบแนวคิดและแนวทางการสัมภาษณ์ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในเชิงลึก ตามแนวการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเวลามากกว่า 30 ปี 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีผลงานเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 3) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย วัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนครูและอาจารย์

4) กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุ จังหวัดชัยภูมิ

เครื่องมือการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ คือ 1) ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเริ่มทำการสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการแนะนำตัว แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง และแจ้งข้อมูลแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ว่า การบันทึกเสียงและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น 2) ผู้วิจัยเริ่มทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตามรายประเด็น 3) หลังจากสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการรวบรวมรายละเอียดจากการจดบันทึก วัน เดือน ปี เวลา ชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ และการบันทึกเสียงข้อสังเกตต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิอื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 1) มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแทบทุกด้าน รู้คุณธรรมชาติที่ได้ให้ชีวิตแก่ตนและมีหลักเกณฑ์ในการใช้สิ่งของในธรรมชาติ ชาวผู้สูงอายุเข้าป่าไปทำมาหากินเพียงเพื่อการยังชีพไม่ได้ทำเพื่อขาย พืชพรรณ สัตว์ป่าที่ได้ มาบางส่วนอาจนำไปแลกเปลี่ยนของที่จำเป็นที่ตนเอง

ไม่มี 2) ชุมชนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับป่า สัตว์ป่า สมุนไพรพืชพรรณพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ จึงผูกพันอยู่ป่าและภูเขา ยังชีพด้วยการเก็บของป่า ลำสัตว์ป่าของที่ได้จากป่าจะนำออกมาเพียงแค่ออขายพอกินในครอบครัว ชาวญัฮกุรมีภูมิปัญญาในการถนอมอาหารด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นการสำรองอาหารไว้บริโภคในฤดูที่ขาดแคลนและเก็บไว้แลกเปลี่ยนสิ่งของ เครื่องใช้ที่จำเป็นจากคนกลุ่มอื่น 3) รูปแบบของความเชื่อ นับถือพุทธแต่ถือผีอย่างเคร่งครัด ชาวญัฮกุรนับถือและศรัทธาในพุทธศาสนาโดยมีความเชื่อในคำสอน ตลอดจนรู้จักการทำบุญ ให้ทาน สร้างกุศล แต่ชาวญัฮกุรยังมีระบบความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเจ้าป่าเจ้าเขา โดยยึดถืออย่างเคร่งครัดเชื่อว่ามีสถิตอยู่ในสถานที่ทุกแห่ง ดังนั้นจะทำอะไรต้องบอกกล่าว ขออนุญาต และทำด้วยความเคารพ พิธีกรรมในการเลี้ยงผีที่กลุ่มกระทำล้วนมาจากความเชื่อว่า จะช่วยให้คนในชุมชนปลอดภัยจากผีร้าย และเมื่อมีการเซ่นไหว้ผีร้ายจะกลายเป็นผีดี ช่วยลดบันดาลให้ชุมชนเกิดความอุดมสมบูรณ์ มีอาหารและพืชพรรณปริมาณพอเพียงต่อการบริโภค และจะประสพโชคดีได้ในสิ่งที่ต้องการเมื่อยามเข้าไปหาของป่า 4) การประกอบอาชีพ เดิมชาวญัฮกุรยังชีพด้วยการหาของป่าและล่าสัตว์ป่า จนเมื่อของป่าต่าง ๆ ที่หาได้จากชุมชนกลายมาเป็นสิ่งที่คนต่างถิ่นต้องการ การหาของป่าและล่าสัตว์จึงกลายมาเป็นมาเป็นอาชีพในที่สุด ยุคแรก ๆ ชาวญัฮกุรนำของป่า เช่น ขี้ไต้ น้ำผึ้ง ระบุ่ง หวาย และไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้พะยุง ไม้เหลียง ไม้คูน มาเพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น จากบุคคลต่างกลุ่ม โดยนิยมสิ่งที่นิยมมาแลกเอาคือ เสื้อผ้า ยา เกือบ น้ำอ้อย ไห ถ้วยชาม เพื่อนำมาใช้สอยในครัวเรือน 4) อัตลักษณ์ทางภาษา ชาวญัฮกุรมีภาษาพูดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก มีความใกล้เคียงกับภาษามอญโบราณแต่ไม่มีระบบตัวเขียน ชาวญัฮกุรมีวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ เช่น นิทาน เรื่องเล่า เพลง 5) การแต่งกาย เดิมกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรไม่มีภูมิปัญญาในการทอผ้า แต่รู้จักการปลูกฝ้าย จึงมีการนำฝ้ายไปแลกเปลี่ยนเป็นผ้าจากคนต่างกลุ่มและจะนำผ้านั้นมาตัดเย็บเองด้วยวิธีการที่เรียบง่าย และมีการปักเป็นลวดลายซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของกลุ่ม ปักลายเล็ก ๆ เป็นรูปดอกไม้ที่คอเสื้อ และด้านหลังปักลายมีรูปแบบคล้ายลูกยางนาโดยทิ้งชายด้ายยาว ชาวญัฮกุรเรียกว่า เสื้อพ็อก ส่วนผ้านุ่งนิยมสวมใส่ผ้าที่มีสีสด หากต้องเข้าร่วมพิธีการต่าง ๆ ในชุมชนจะมีผ้าอีกผืนที่ใช้คล้องคอ ส่วนการแต่งกายของชายชาวญัฮกุรแต่งกายคล้ายคนอีสานทั่วไป 6) การสร้างที่อยู่อาศัย ชาวญัฮกุรมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัยหลายประการ เช่น ไม่ใช้ตะปูในการก่อสร้างแต่จะใช้การไขว้ การพาดมัดตริงส่วนต่าง ๆ ด้วยตอกและเถาวัลย์พื้นและฝาทำจากไม้ไผ่ โดยผ่าสับและคลี่แผ่ออกเรียกว่าการตีฟาก จั่วบ้านจะมีรูปแบบการโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม ด้วยการนำหญ้าคามารวบและบิดให้แน่นมัดเป็นเกลียวเรียกว่า “กระต้อบเมียว” และชาวญัฮกุรมีความเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น ทำให้ไม่สามารรถเข้ามาในบ้านเรือนของตนได้

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ดังนี้ 1) มิติทางสังคม ปัจจุบันลักษณะตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนมีขนาดใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและ

การผสมผสาน กันทางวัฒนธรรม เช่น การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ในชุมชนเกิดความแตกต่างทางสังคม ลักษณะครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว มีค่านิยมในการส่งลูกหลานเข้าเรียนในระบบทำให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และรู้จักใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร 2) มิติทางด้านวัฒนธรรม ชาวญัฮกุรเลิกอาชีพการหาของป่า และการล่าสัตว์หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจ การที่ชุมชนมีความเจริญทางสาธารณูปโภค ในด้านต่าง ๆ จึงทำให้ชาวญัฮกุรมีความต้องการ วัสดุ อุปกรณ์ที่ทำให้การดำรงชีวิตได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ชาวญัฮกุรในวัยเด็กและวัยทำงาน มีพฤติกรรมเลียนแบบการแต่งกาย จากอิทธิพลของสื่อและการได้รับข่าวสารต่าง ๆ ทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม การใช้ภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรมีความหลากหลายขึ้นเนื่องจากเกิดการยอมรับวัฒนธรรมด้านภาษาของกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร คือ 1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ได้แก่ การเรียนรู้วิธีการอยู่รอด ด้วยการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลาย มากกว่าการหาของป่าและล่าสัตว์ป่า ชาวญัฮกุรมีการเรียนรู้วิถีชีวิตในการเพาะปลูก เริ่มขยายและบุกเบิกพื้นที่ป่า มีเครื่องจักรกลหนักเพื่อใช้ในการเกษตรและปลูกพืชเศรษฐกิจ ทำให้มีการอาศัยธรรมชาติลดน้อยลง ภูมิปัญญาในการหาของป่าและล่าสัตว์ที่จะส่งต่อไปยังคนรุ่นใหม่เป็นไปได้ยากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันบริเวณพื้นที่ป่ารอบ ๆ ชุมชนเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยมีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่คอยควบคุมและตรวจจับผู้ที่เข้ามาบุกรุกในพื้นที่ป่า ชาวญัฮกุรส่วนใหญ่จึงมีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย และไม่กล้าเข้าไปในพื้นที่ป่าอีก 2) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ได้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ เริ่มมีแนวคิดที่จะรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมโครงการจากภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โครงการด้านการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน ด้านการฟื้นฟูภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการรวบรวมองค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนมากยิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไปใช้

1) หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่จะเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิต ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ควรศึกษารูปแบบในการพัฒนาที่มาจากวิถีชีวิตความ และความเป็นอยู่ของ กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อจะได้แนวทางที่สอดคล้องและเหมาะสมในการอนุรักษ์ และการส่งเสริมการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์

2) ศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปัจจุบันบางสิ่งได้ตอบสนองรูปแบบในการดำเนินชีวิตของกลุ่มแล้ว ความเป็นไปได้ในการคงอยู่อาจเป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลและทำการบันทึกเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ให้คงอยู่สืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ควรทำการศึกษาวิจัยการสืบทอดภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยอาศัย ศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

- ทรงคุณ จันทกร. **ทฤษฎีวัฒนธรรมและสังคม**. มหาสารคาม. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- ดำรงวิชาการ. http://www.damrong-journal.su.ac.th/upload/pdf/83_1.pdf. พัฒนา กระแจะจันทร์. **โบราณคดีและชาติพันธุ์ในเขตหมู่บ้านชาวญ้อที่ อ.สทิงพระ จ.สงขลา**, ออนไลน์ วันที่ 20 ธันวาคม 2559.
- พัฒนา กระแจะจันทร์. จาก “มะนิฮ ญ้อ” (ชาวญ้อ) สู่การเป็นมอญทวารวดี และกระบวนการคืนความรู้สู่ชุมชนบ้านไร่. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน, 2557.
- สรณา อนุสรณ์ทรงกูร. “บทบาทของพระพุทธศาสนาต่อชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและกวยกรณีศึกษาตำบลหนองฮะและตำบลเสม็ด อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาไทยศึกษา. โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2549.
- สรณา อนุสรณ์ทรงกูร. “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสูงเนิน ตำบลปากช่อง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาพัฒนาชนบทศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550.

ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ
Study of Life-Way of Cane Farm Community in
Bannongdindum Phukeiow District, Chaiyaphum Province

ศุภดล แก้วถ้งเมือง, อธิวัตร ศรีสมบัติ, วิลาส โภธิสาร
Subhadol Keawtungmuang, Itthiwat Srisombat, Wilat Bothisarn
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surin Rajabhat University
E-mail: nongpompam821@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อศึกษาหาแนวทางอนุรักษ์ วิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนาม จากการสังเกต สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย พระสงฆ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าโควัดอ้อย และเกษตรกรรายย่อย และนำผลการเสวนาผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อยบ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ มีการเพาะปลูกส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือทางเกษตรมากกว่าแรงงานคน ทำให้วิถีชีวิตชาวไร่อ้อยเปลี่ยนไปจากในอดีต ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหาแนวทางอนุรักษ์ ศึกษาวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ

คำสำคัญ: วิถีชีวิต, แนวทางอนุรักษ์

Abstract

This study aimed 1) to study the way of life black cane Nong Khieo district of Chaiyaphum, 2) to study for Conservation Lifestyle cane A qualitative study Data from field observations, interviews and discussion groups composed of priests, Chief Executive of the Ban Kaeng. Director of the School Volunteer village health assistant village headman. Head of quota sugar And small farmers And the results were presented by descriptive analysis of the results showed that lifestyle cane humus Nong Khieo district of Chaiyaphum are cultivated mostly in agricultural

use rather than labor. It make a lifestyle change from sugarcane planter in the past. This research aims to study the guidelines for conservation Education and lifestyle changes, community cane. Topsoil Nong Khieo district of Chaiyaphum.

Keywords: Way of Life, Conservative Approach

1. บทนำ

สถานการณ์ของโลกปัจจุบันชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดนิ่ง มนุษย์จึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาวิถีชีวิตและการตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษตลอดมา การศึกษาเรื่องแหล่งที่มา การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษอันเป็นต้นกำเนิดที่วิวัฒนาการมาสู่มนุษย์ ยุคปัจจุบันด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้นักมานุษยวิทยานักโบราณคดีนักประวัติศาสตร์ได้บันทึกผลการศึกษาไว้หลายหลายทัศนะดังที่กล่าวไว้ว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคแรก ๆ อยู่ได้ด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ ได้แก่ เก็บของป่าล่าสัตว์ อาศัยตามถ้ำและเพิงผาเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันมากขึ้นทำให้การหาอาหารมีความยากลำบาก จึงต้องออกหาอาหารในบริเวณที่อยู่ห่างไกลออกไป รวมทั้งได้มีการหาที่อยู่ร่วมกันมากขึ้นทำให้การหาอาหารมีความยากลำบาก จึงต้องออกหาอาหารในบริเวณที่อยู่ห่างไกลออกไป รวมทั้งการหาที่อยู่ใหม่สำหรับตั้งถิ่นฐานด้วย (วิชัย เทียนน้อย, 2520: 45)

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 1 ส่งเสริมให้ประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญได้มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองขึ้น มิใช่เฉพาะแต่เพียงเรื่องการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่จะต้องส่งเสริมการกินดีอยู่ดี ตลอดจนสุขภาพอนามัยดีขึ้น การพัฒนาประเทศตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 2 ดำเนินการส่งเสริมให้มีการขยายงานชุมชนต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค เพื่อให้เกิดศูนย์อุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีพลเมืองหนาแน่นถึงเกือบหนึ่งในสามของจำนวนประชากรทั้งหมด แต่เป็นส่วนภูมิภาคที่ยากจนที่สุด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยและมีลักษณะภูมิประเทศค่อนข้างจะแห้งแล้งทุรกันดาร มีชนบทธรรมเนียมประเพณีการขยายตัวในด้านการผลิตพืชเท่าที่ผ่านมายังกระจายการผลิตไม่ได้เท่าที่ควร กล่าวคือ โครงสร้างการกระจายการผลิตในระหว่างแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (2515-2519) นอกจากจะขึ้นอยู่กับพืชหลักเพียง 6 ชนิดแล้ว คือ ข้าว ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา และปอ ความสำคัญของพืชหลักทั้ง 6 ชนิดนี้ก็กลับยิ่งเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 2 (2510-2514) จึงเป็นที่น่าห่วงว่าในอนาคตหากราคาในตลาดโลกซบเซาลง เพราะพืชใดพืชหนึ่งแล้วเกษตรกรย่อมจะได้รับความกระทบกระเทือนเป็นจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากโครงสร้างการผลิตการเกษตรจะยังคง

ขึ้นอยู่กับพืชหลักเพียง 6 ชนิด ซึ่งมีความสำคัญ ในระยะระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (2510-2514) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (2515-2519) ได้มีการเปลี่ยนแปลงทดแทนและแย่งพื้นที่การผลิตในระหว่างพืชทั้ง 6 ชนิดด้วยกันเอง ดังจะเห็นได้ว่าอัตราเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกข้าว มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่เนื้อที่เพาะปลูกพืชอื่น ๆ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย มีแนวโน้มสูงขึ้น ในแผนนี้จึงจำเป็นต้องหาทางให้เกษตรกรได้ขยายการผลิตไปถึงพืชอื่น ๆ อีกทั้งเพื่อมิให้เกษตรกรต้องขึ้นอยู่กับพืชใดพืชหนึ่งมากเกินไปเมื่อคำนึงถึงข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดการกระจายการผลิตให้มากขึ้นยิ่งขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์จากแรงงานการเกษตร และลดการเสี่ยงภัยอันเกิดจากการที่รายได้ของเกษตรกรขึ้นอยู่กับพืชไม่กี่ชนิด อย่างไรก็ตามขอบเขตการกระจายการผลิตในระยะเวลาดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณเนื้อที่เพาะปลูกของประเทศ ซึ่งมีอยู่เป็นสำคัญ จากข้อเท็จจริงในปัจจุบันปรากฏว่าการเพิ่มการกระจายการผลิตด้านการเกษตรปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการผลิตนี้เป็นที่ชัดเจนว่าเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากการลงทุนในสาขาการเกษตร ซึ่งในระยะที่ผ่านมาไม่เพียงพอ บางพื้นที่การควบคุมปริมาณน้ำไม่อาจดำเนินการได้ จำเป็นจะต้องพึ่งน้ำฝนตามธรรมชาติ

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 5 สาเหตุของปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ และขณะเดียวกันก็จะยึดถือหลักเพื่อให้ประชาชนชนบทสามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริง ในที่สุดสำหรับในเขตชนบทเอง ในช่วงเวลาดังกล่าวตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นผลได้จากการที่เศรษฐกิจส่วนรวมได้ขยายตัวสูง ซึ่งได้กระจายรายได้และบริการสังคมต่าง ๆ ลงไปสู่ท้องที่ที่ยากจนบางแห่ง อย่างไรก็ตามแม้อัตราประชากรยากจนดังกล่าวนี้จะลดลง แต่ได้ปรากฏว่ายังมีประชากรที่ยากจนอยู่อีกเกือบถึง 1 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ และในจำนวนนี้ร้อยละ 90 เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือตอนบน นอกจากนั้นโอกาสที่จะให้สัดส่วนของประชากรยากจนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ อย่างที่เคยเป็นมานั้นคงจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากโอกาสที่จะขยายเนื้อที่เพาะปลูกต่อไปคงจะกระทำไม่ได้จำกัด ซึ่งจะส่งผลต่ออัตราการขยายตัวทางเกษตรมีแนวโน้มลดลง

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 6 ความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรได้เพิ่มขึ้นมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของจำนวนประชากร ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 7 ราคาสินค้าเกษตรหลักในตลาดโลกเริ่มอ่อนตัวตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา และสภาพดินฟ้าอากาศในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการได้ขยายตัวในระดับที่สูงมาก ดังนั้นจึงมีผลทำให้สัดส่วนการผลิตของภาคเกษตรกรรมและบริการได้ขยายตัวในระดับที่สูงมาก ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือกับภาคเอกชน สภาพพื้นที่และชนิดของพืชผลทั้งด้านการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การพัฒนาและรักษาคุณภาพของผลผลิต การบรรจุหีบห่อและเครื่องจักรกลใน

โรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรกร ตลอดจนการประดิษฐ์เครื่องทุ่นแรงในระดับไร่นาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ในการใช้ปุ๋ยเคมี ให้ถูกวิธีและเหมาะสมกับสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นและชนิดของพืชที่ปลูกโดยเน้นถึงประสิทธิภาพ ต้นทุนและผลตอบแทน เพื่อให้เกษตรกรเลือกใช้ รวมทั้งรณรงค์ให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีด้วย เพื่อรักษาเนื้อดินและลดต้นทุนการผลิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกครัวเรือนในชนบทให้ได้มาตรฐานความจำเป็นขั้นพื้นฐานอันได้แก่ การกินดีอยู่ดี สุขภาพอนามัยสมบูรณ์มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มรายได้และการมีงานทำ แก่กลุ่มเป้าหมาย ผู้ยากจนในชนบท โดยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมีเสถียรภาพส่งเสริมให้มีตลาดเพื่อรองรับผลผลิตในชนบท โดยสนับสนุนภาคเอกชนในการสร้างตลาดรองรับสินค้าเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 8 สนับสนุน การวางกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลระหว่างคน ชุมชน กับทรัพยากรธรรมชาติ และระหว่างกลุ่มคนในสังคม การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำ โดยมุ่งปรับโครงสร้างการเกษตรตามแนวทางเกษตรยั่งยืน ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตร สนับสนุนให้มีการนำผลิตผลทางการเกษตรมาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม โดยระบบอุตสาหกรรมเกษตร การสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมชนบทและอุตสาหกรรมชุมชนให้เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศ การพัฒนาประเทศตามการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เสริมสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจนก่อร่างสร้างตัว และพึ่งตนเองได้มากขึ้น ด้วยการนำหลักการแนวคิดกระบวนการสหกรณ์มาใช้ประโยชน์ โดยส่งเสริมให้คนยากจนรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน สหกรณ์ เครือข่ายองค์กรชุมชน และเครือข่ายสหกรณ์ที่ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ให้แก่คนยากจน ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งด้านการเกษตรอย่างครบวงจร ทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด และแหล่งเงินทุนหมุนเวียน รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมพัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงพื้นที่ชนบทและเมือง เพื่อกระจายการจ้างงานสู่พื้นที่ชนบทและลดการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 10 เกิดการรวมตัวของผู้คนทั้งในชนบท การเสริมสร้างให้ชุมชนรวมตัวอย่างเข้มแข็ง มีองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคม ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากรภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน มีความสามัคคีชุมชนสามารถบริหารจัดการประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างสมดุลภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การรวมตัวอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนที่มีองค์รวมเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ

สังคม ซึ่งต้องอาศัยชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเสาหลักในการร่วมมือร่วมใจ ดำเนินการหลุดพ้นจากความยากจน ยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ฉบับที่ 11 ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกและภายในประเทศ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจพลังงาน และภูมิอากาศ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบอย่างชัดเจนต่อประเทศไทย โดยให้ความสำคัญการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศที่เน้นการผลิตภาคเกษตร พร้อมก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ได้แก่ การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมไทย มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับครอบครัว และชุมชน และปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง

การที่มนุษย์จะเลือกตั้งถิ่นฐานบริเวณใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธรรมชาติเป็นสำคัญ โดยเฉพาะแหล่งน้ำเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกมาตั้งแต่อดีต การเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นสังคมแล้วย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตามกาลเวลา ในสมัยโบราณการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้า แต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอสืบเนื่องมาจากการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และความก้าวหน้าของระบบสื่อสารโทรคมนาคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2528: 28) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านด้านหนึ่งในสังคมจะส่งผลกระทบต่อด้านอื่น ๆ

ในอดีตชุมชนเกษตรกรรมมีอาชีพหลัก คือ การทำนาแต่ปัจจุบันจากการเข้ามาของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท จึงทำให้ชาวนามีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ชาวนาจึงทำอาชีพเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ภายใต้อิทธิพลกลไกของตลาดชาวนามักจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อพ่อค้าและนายทุนเสมอ ในขณะที่ผลผลิตของชาวนามีราคาตกต่ำลง (กฤษฎา นาโสก, 2552: 13) การทำนาในอดีตสมัยนั้นใช้แรงงานคนและวัว มีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง ไม่มีเมล็ดหรือศัตรูพืชที่ระบาดจนข้าวเสียหาย สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านปัจจัยการผลิต และทำนาเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก จะนำไปใช้อย่างอื่นก็ต้องลงทุนสูง ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงของลมฟ้าอากาศอันเนื่องมาจากปัญหาโลกร้อน ทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลที่เคยเป็นมา ในสถานการณ์เช่นนี้ ชาวนาจึงต้องมีศักยภาพในการปรับตัวสูง ถึงจะสามารถทำนาต่อไปได้

ชุมชนบ้านหนองดินคำเป็นชุมชนปลูกข้าวเพื่อยังชีพ และใช้ในส่วนกินบางเล็กน้อยมาหลายชั่วอายุคน การเปลี่ยนแปลงจากสภาพหมู่บ้านแห่งการเกษตรกรรมนั้น ทำให้วิถีชีวิตชุมชนชนบทในด้านของเศรษฐกิจมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก รวมไปถึงการใช้พื้นที่ในการเกษตรกรรมที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้พื้นที่ป่าบางส่วนลดลงไปเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป โดยเฉพาะ อ้อย ที่มีทำรายได้ดีกว่าข้าว ความต้องการเพิ่มรายได้และปริมาณการผลิตทำให้เกษตรกรหันมาปลูกอ้อยทั้งหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเป็นชาวไร่อ้อย

ขณะเดียวกันโรงงานน้ำตาลมีแผนการส่งเสริมให้เปิดพื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อการผลิต โดยเฉพาะการขยายพื้นที่ปลูกอ้อยลงในพื้นที่ปลูกข้าว ป่าหัวไร่ปลายนา ซึ่งแนวทางการส่งเสริมนี้อาจส่งผลให้การผลิตข้าวและพืชอาหารอื่นของครอบครัวเกษตรกรลดลง ทำให้เกษตรกรในประเทศเร่งขยายพื้นที่ปลูกพืชพลังงานทดแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอ้อยเพิ่มขึ้น ทำให้พื้นที่เดิมซึ่งเคยเป็นป่าเขา ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือนาข้าวถูกปรับเปลี่ยน แฉ้วถาง หรือบุกรุกทำลายเพื่อหันไปปลูกพืชพลังงานกันอย่างกว้างขวาง พื้นที่ที่เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการปลูกอ้อยเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งพื้นที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกข้าว ทั้งความเหมาะสมของทรัพยากรดินและน้ำ แต่ในปัจจุบันเกษตรกรได้ปลูกอ้อยในพื้นที่นามากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่นาดอนหรือนาที่อยู่ติดกับขอบเนิน (สถาพร ไพบูลย์ศักดิ์, 2552: 22)

ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกอ้อย คือผลผลิตต่อไร่และราคา อ้อยเป็นพืชที่ปลูกและดูแลรักษาง่าย ราคาผลผลิตของพืชเดิมที่ปลูกตกต่ำ อยู่ใกล้แหล่งรับซื้อผลผลิต และเป็นอาชีพที่ทำมานาน ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อ้อยจำหน่ายได้ราคาดีกว่าข้าว ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจึงทำนาแต่พอกินในครัวเรือนส่วนที่เหลือจึงเปลี่ยนแปลงที่นามาเป็นอ้อย หากพื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น พื้นที่ปลูกข้าวลดลงทำให้ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคอาจส่งผลให้ราคาข้าวสูงขึ้น มีเพียงเกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นที่ระบุว่าจะข้าวเพื่อบริโภค เนื่องจากเกษตรกรได้เปลี่ยนจากพื้นที่นาข้าวไปทำการปลูกอ้อยทั้งหมด และข้าวที่ปลูกให้ผลผลิตน้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภคของสมาชิก ในครอบครัว จึงจำเป็นต้องซื้อข้าวเพื่อบริโภค อีกทั้งเมื่อมีการส่งเสริมให้ปลูกพืชพลังงานจากทางภาครัฐ รวมทั้งมีโรงงานน้ำตาลเข้ามาตั้งอยู่ในพื้นที่ ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชพลังงานกันมากขึ้นและขยายพื้นที่ปลูกพืชพลังงานเข้าไปในพื้นที่ปลูกข้าว ส่งผลให้พื้นที่ปลูกพืชพลังงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้ามพื้นที่ปลูกข้าวมีแนวโน้มลดลง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาแนวทางที่จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงาน แต่ถึงแม้การปลูกอ้อยจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น และยังเป็นแหล่งพลังงานทดแทนที่สำคัญ

โรงเรียนบ้านหนองดินดำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 มีบทบาทหรือหน้าที่ที่สำคัญ คือ เตรียมเด็กหรือเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข บทบาทของโรงเรียนจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับสถาบันครอบครัวหรือบ้าน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โรงเรียนมีภารกิจหรือหน้าที่ที่ต้องทำเพิ่มมากขึ้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ลักษณะทางกายภาพและสภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา เป็นการเรียนรู้ที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเรื่องวิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ในมิติวิถีชีวิตชุมชนเกี่ยวกับบารากเหงาชาวไร่อ้อยที่ยึดถือกันมาของหมู่บ้าน

หนองดินดำ อำเภอกุฉีขาว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อค้นหาแนวทางดำเนินวิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย มีกระบวนการชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เรื่องวิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉีขาว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสืบทอดวิถีชีวิตชุมชนชาวไร่อ้อย วิถีชีวิตชุมชนชาวไร่ อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉีขาว จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ชาวไร่อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉีขาว จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 - 12 คน โดยใช้วิธีการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผู้ศึกษาจึงได้ทำหนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่อง วิถีชีวิตชุมชนชาวไร่ อ้อย บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉีขาว จังหวัดชัยภูมิ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ดังนี้

- 1) แบบสอบถาม
- 2) แบบสัมภาษณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดระยะเวลาในการศึกษา ในพื้นที่ ข้อมูลทางด้านกายภาพ ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ 2557 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ 2558 ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาวิถีชีวิตชาวไร่ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยในครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1) สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยกับเกษตรกรชาวไร่อ้อย ขั้นตอนแรกเป็นการสัมภาษณ์ประวัติส่วนตัวชนมธรรมเนียม ประเพณี เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านบริบททางสังคม

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นวิธีการหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เพราะเห็นว่าเป็นวิธีการที่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการศึกษา

3) การสนทนากลุ่ม จากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้ โดยจัดให้มีกลุ่มสนทนาประมาณ 10 - 12 คน

4) ขั้นตอนการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่านเพิ่มเติมกำหนดจุดประสงค์ในการเขียนใด ๆ ผู้เขียนต้องตั้งจุดประสงค์เพื่อต้องการว่าจะเขียนอะไร ต้องการให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณประโยชน์อย่างไร

4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ในอดีตวิถีชีวิตชุมชนบ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ เกษตรกรรมมีอาชีพหลัก คือ การทำนา แต่ปัจจุบันจากการเข้ามาของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท จึงทำให้ชาวนามีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจชาวนาจึงทำอาชีพเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ภายใต้อิทธิพลกลไกการตลาดชาวนามักจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อพ่อค้าและนายทุนเสมอ ในขณะที่ผลผลิตของชาวนามีราคาตกต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพัชรินทร์ แก้วขาว (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม การแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรใน จังหวัดสุรินทร์ กรณีศึกษา: บ้านล้งโกม หมู่ที่ 6 ตำบลหนองใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งมีผลตอบแทนการผลิตค่อนข้างต่ำ เกษตรกรตกอยู่ในวงจรอันชั่วร้ายของระบบการกู้ยืมหนี้สินจากนายทุน ปัญหาเรื่องค่านิยมและการขาดแคลนสาธารณูปโภค สาเหตุของความยากจนคือมีหนี้สินมากถูกเอาเปรียบ ไม่มีที่ทำกิน ถูกกดราคาข้าว รายจ่ายมากกว่ารายรับ ฝู่มเพื่อย ลูกมาก ยากจน พิกัดทางร่างกาย ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหา ความยากจน คือ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านหนองดินดำ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ พบว่าชุมชนได้ให้ความสำคัญกับความเจริญทางเทคโนโลยีเพื่อความทันสมัย พบปัญหาเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ในการทำงาน แต่เมื่อชุมชนได้เห็นการมีส่วนร่วมจากการดำเนินการวิจัย ทำให้เห็นความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาของชุมชนยังเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจกันภายในชุมชน โดยที่ไม่ต้องรอความหวังจากปัจจัยภายนอก อาศัยเพียงเงินที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนจากภายนอกเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอหิต มวลทอง (2553: ภาคนิพนธ์) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: บ้านพาชื่น หมู่ที่ 10 ตำบลกบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นประชาชนในหมู่บ้านพาชื่น จึงเป็นหมู่บ้าน ที่ได้เข้าร่วมโครงการมากที่สุดรวมทั้งสิ้น 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์แบบเจาะลึก กระบวนการเทคนิค AIC และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประสบปัญหา และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไข และพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสังคม วัฒนธรรม ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง ด้านโครงสร้าง จากการจัดทำแผนจึงได้ยุทธศาสตร์ จำนวน 4 ยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาตามที่ศึกษาวิจัย คือ 1. ยุทธศาสตร์ชุมชนภูมิปัญญา โดยจัดทำโครงการตลอดนันทภูมิปัญญาชุมชนต้นแบบ 2. ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิต คือ โครงการพี่สอนน้อง 3. ยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข คือ โครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โครงการเศรษฐกิจชุมชน โครงการเกษตรอินทรีย์วิถีไทย

4. ยุทธศาสตร์พัฒนาประสิทธิภาพสารสนเทศ คือ โครงการศูนย์สารสนเทศชุมชน โครงการยุวชนไฮเทค ผู้รับผิดชอบ คณะกรรมการเยาวชนและประชาชนในชุมชน

3. เนื่องจากปัญหาภัยแล้งในที่ผ่านมา นอกจากนี้ ยังเป็นที่น่าสนใจว่าครวัเรือนที่ปลูกอ้อยในพื้นที่นา มีการปลูกข้าวพันธุ์ขาวซึ่งในปัจจุบันปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลัก อาจสะท้อนถึงการตัดสินใจเปลี่ยนมาปลูกอ้อยในพื้นที่นาของเกษตรกรได้ง่ายขึ้น เกษตรกรที่ปลูกอ้อยในนาทั้งหมดที่สัมภาษณ์ใช้อ้อยพันธุ์ขอนแก่น 3 โดยให้เหตุผลว่า ทนแล้ง แดกกอดี ทำให้คลุมวัชพืชได้ดี ต้นไม่ล้ม ทนน้ำขัง ความหวานสูงกว่าพันธุ์อื่น เหมาะสมต่อการปลูกในนา โดยเกษตรกรที่สัมภาษณ์เริ่มปลูกอ้อยในนาในปี ซึ่งก่อนหน้านี้ได้มีเกษตรกรบางรายที่ปลูกมาก่อนซึ่งได้ขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการขายอ้อยแบบขายให้กับนายทุนหรือพ่อค้าคนกลาง โดยเมื่ออ้อยใกล้เก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าคนกลางมาประเมินราคาจากความสูงของอ้อย ขนาดลำ และความหนาแน่นของประชากรอ้อยต่อพื้นที่ ถ้าเกษตรกรพอใจในราคาประเมินจะขาย อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจว่า หากมีระบบการประเมินผลผลิตในพื้นที่ได้อย่างแม่นยำและง่ายต่อการนำไปใช้ในสภาพแปลง น่าจะเป็นแนวทางในการลดความเสียเปรียบหรือได้เปรียบในการซื้อขายของทั้งสองฝ่ายได้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธัญชนก ชันศิลา (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกปลูกอ้อยของเกษตรกรในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเริ่มเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่จากเกษตรกรรมอื่น ๆ มาปลูกอ้อยเมื่อ 35 ปีที่แล้ว โดยเป็นช่วงที่มีการก่อตั้งโรงงานน้ำตาลขอนแก่นขึ้น และพื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่เพาะปลูกอ้อยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยมา โดยพบว่าปัจจุบันร้อยละ 25.20 ของพื้นที่ทำการเกษตรถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกอ้อย และจากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกอ้อยคือ ปัจจัยด้านปริมาณผลผลิตต่อไร่และราคา รองลงมาได้แก่ อ้อยเป็นพืชที่ปลูกและดูแลรักษาง่าย ราคาผลผลิตของพืชเดิมที่ปลูกต่ำอยู่ใกล้แหล่งรับซื้อผลผลิต และเป็นอาชีพที่ทำมานาน ถึงแม้การปลูกอ้อยจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และเป็นแหล่งพลังงานทดแทนที่สำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา อาทิ มลพิษทางอากาศที่เกิดจากการเผาใบอ้อยก่อนการเก็บเกี่ยว ความเสื่อมโทรมของดิน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเผาใบอ้อยและการใช้สารเคมี ดังนั้นการสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกอ้อยเพื่อสร้างรายได้ และเป็นการทำการเกษตรแบบมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต้องทำควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อม ทั้งการกำหนดนโยบาย มาตรการ รวมถึงวิธีการที่จะควบคุมและป้องกันปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1) จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจ สภาพการผลิต และปัญหาการปลูกอ้อย ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูล

พื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนรูปแบบในการผลิตอ้อยให้มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมถึงแนวทางในการส่งเสริมและบริการการผลิตอ้อย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 1) ปัจจัยด้านกายภาพที่มีผลต่อการเลือกปลูกอ้อยของเกษตรกร คือ สภาพพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร
- 2) ปัจจัยในด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการเลือกปลูกอ้อยของเกษตรกร

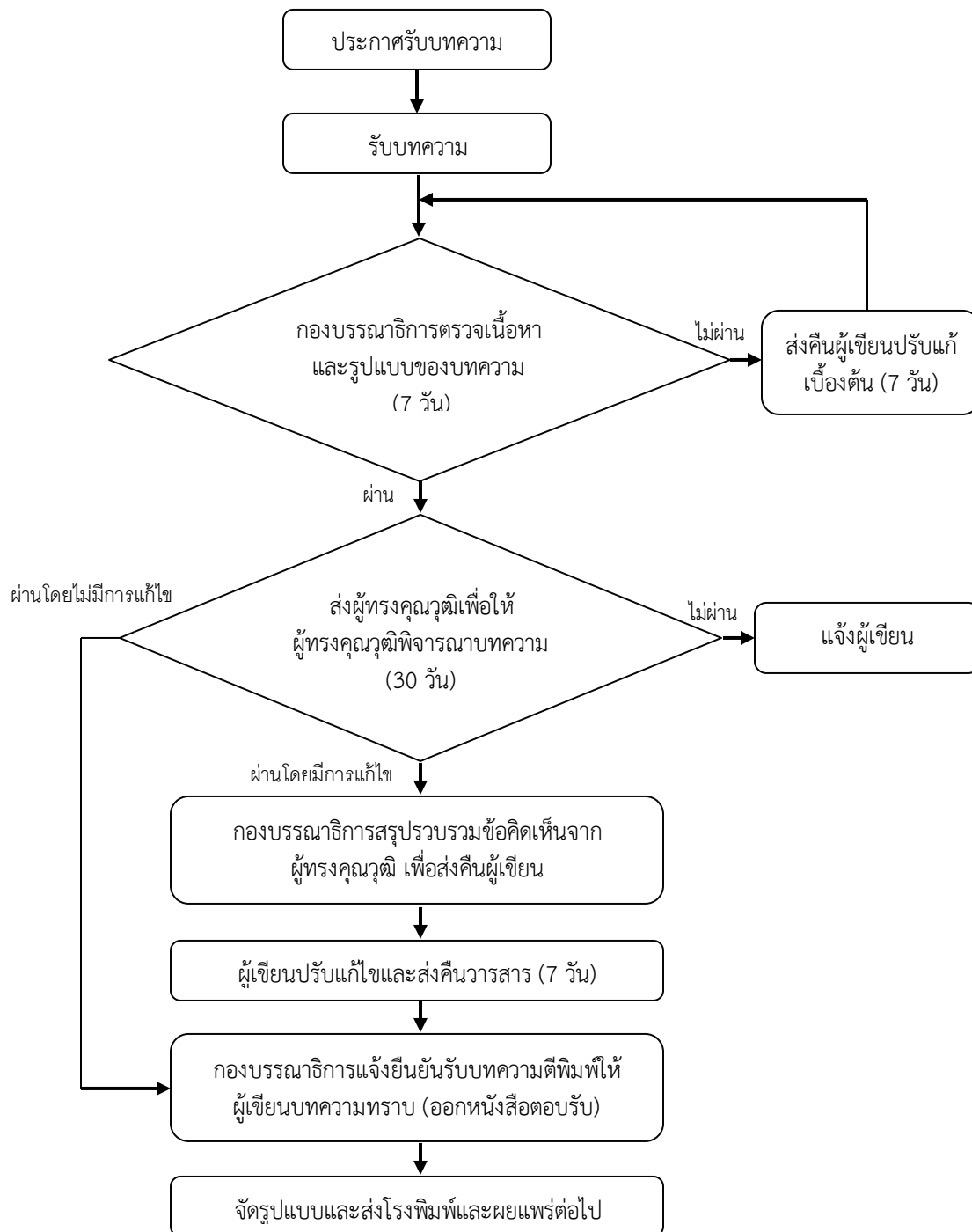
เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2553). **เกษตรทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน.
- กฤษฎา นาโสก. (2552). วิถีชาวนาอีสานตอนล่าง: ศึกษากรณีชุมชนชาวนาบ้านตาแย ตำบลม่วงสามสิบ อําเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี, **ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ถวัลย์ มาศจรัส และพรพรด เจนสุวรรณ (2547). **เทคนิคการเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่าน**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- ธานินทร์ เหลาเลิศ. (2550). **การมีส่วนร่วมของชุมชน**. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เนตรนภา วันฤกษ์. (2550). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ปาริชาติ ก้านหย้ากลาง. (2550). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- พัชรินทร์ แก้วขาว. (2546). **แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน**. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- มณฑล จันท์แจ่มใส. (2551). **การศึกษาทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วิชัย เทียนน้อย. (2520). **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). **การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: **ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. พัฒนศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สถาพร ไพบูลย์ศักดิ์. (2552). การประเมินที่ดินบนฐานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจ เพื่อการวางแผนการใช้ที่ดินด้านเกษตรกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำพองตอนล่าง. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**
- สมใจ อินทรี. (2550). **การมีส่วนร่วมของชุมชน.** สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งถึงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2504-2559** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพัชรินทร์ ทุมพัฒน์. (2556). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการสำนักรักบ้านเกิด.** สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อติต มวลทอง. (2553). **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน.** สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อมรรัตน์ โสมเกษตรินทร์. (2550). **การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน.** สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อุทัย ตุลยเกษม. (2543). **ศึกษาเรียนรู้.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี ศกษาดิวงค์.
- วิชัย เทียนน้อย. (2520). **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

โทรศัพท์ 06-4946-1595

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็น นักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อัน เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจาก วารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจัย แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่ น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://ojs.mcu.ac.th/index.php/jmbsb> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อม ส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้ การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตารางให้มีเพียงและ 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อ องค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม

แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่างเช่น (พระไตรปิฎก, 27/855/191)

1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามนำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014: 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่าง ด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ภาคสุวรรณ และ ไชยรังสี, 2524: 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981: 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552: 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009: 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525: 100)

(Ratsin, et al., 1982: 100)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์) / ชื่อหนังสือ / (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)) / เมืองที่พิมพ์ / สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์) / ชื่อเรื่อง. / ชื่อวารสาร, / ปีที่ (ฉบับที่) / เลขหน้า.

ตัวอย่าง

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**. 16(2), 298.

3. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์) / ชื่อเรื่อง. / ระดับวิทยานิพนธ์ / ชื่อคณะ / ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

4. สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

5. สืออิเล็กทรอนิกส์:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/ชื่อเว็บไซต์/(วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

ตัวอย่าง

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. <http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7ox-sgm-live-03>. (12 February 2014).

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์” สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารสัจจานุรักษ์ ชั้น 2

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31000

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

โทรศัพท์ 065 108 4746 ดร.บรรพต แคนไธสง

064 946 1595 นายมงคล สอนไธสง

กำหนดออกรวสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
2. สถานภาพผู้เขียน
 - อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
โปรแกรม.....คณะ.....
 - บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....
3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....
.....
ภาษาอังกฤษ.....
.....
4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....
5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....
เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....E-mail.....
6. สิ่งที่ส่งมาด้วย
 - แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....
 - เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด
7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหาก
ยังไม่ผ่านอีก ข้าพเจ้ายอมรับและไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน
ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

วันที่...../...../.....